

Alaston tarina:

auttaminen parisuhdeväkivallan kohteiden kokemana

Essi Julin

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja

filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Maaliskuu 2005

Essi Julin
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Maaliskuu 2005
116 sivua + 1 liite

Alaston tarina: auttaminen parisuhdeväkivallan kohteiden kokemana

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia parisuhdeväkivallan kohteilla on auttamisesta: ovatko apua hakeneet parisuhdeväkivallan kohteet saaneet oikeanlaista ja riittävää apua, ja miten heitä on kohdeltu eri auttamistahoissa? Tekevätkö auttajat avunhakijasta uudelleen uhrin syyllistämällä häntä tilanteesta? Lisäksi tarkoituksena oli kuvata sellaisten ihmisten kokemuksia, jotka eivät olleet hakeneet apua tilanteeseensa mistään virallisesta auttamistahosta.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen, ja sen aineisto koostuu kirjoituksista 12 naiselta ja kolmelta mieheltä, jotka ovat joutuneet vastakkaista sukupuolta edustavan puolisonsa tekemän joko henkisen tai fyysisen väkivallan kohteeksi. Keräsin aineiston kevään ja kesän 2004 aikana lähettämällä kirjoituspyynnön useisiin sanoma- ja aikakauslehtiin sekä internetin keskustelupalstoille. Analysoin tutkimuksen aineistoa tarkastelemalla sitä aluksi auttamiskokemusten näkökulmasta ja yhdistämällä samankaltaisia havaintoja keskenään sekä lopulta tekemällä havaintoihin perustuvia tulkintoja.

Auttamiskokemukset olivat positiivisia, kun avunhakija oli otettu auttamistahossa vastaan parisuhdeväkivallan kohteena. Kun tilanteesta tehtiin oikeat tulkinnat ja tarjottiin sekä konkreettista että keskusteluapua, avunhakija koki tulleen ymmärretyksi ja autetuksi. Esimerkiksi turvakodit ja kriisikeskus tarjosivat hyvää apua. Kokemukset olivat negatiivisia, jos avunhakijan tilannetta ei tunnustettu tai hänen kertomustaan ei uskottu auttamistahoissa. Miehillä negatiiviset kokemukset liittyivät myös huoltajuuskiistoihin. Vanhemmat naiset eivät olleet hakeneet apua, koska he eivät olleet tietoisia auttamistahoista, tai he eivät kokeneet tarvitsevansa apua.

Sekä yhteiskunnan, auttajatahojen että parisuhdeväkivallan kohteiden läheisten ihmisten pitäisi puuttua rohkeammin parisuhdeväkivallan ongelmaan. Tarvittaisiin lisää tiedonlevitystä niin parisuhdeväkivallan luonteesta kuin erikoistuneista auttajatahoistakin yhtäältä parisuhdeväkivallan kohteille ja toisaalta ammattilaisille, jotka saattavat joutua parisuhdeväkivallan kanssa tekemisiin. Myös miehet olisi huomioitava paremmin parisuhdeväkivallan kohteina.

Avainsanat: auttaminen, interventio, kaksoisuhriutuminen, parisuhdeväkivallan kohde, parisuhdeväkivalta, perheväkivalta

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen taustaa ja käsitteellisiä valintoja	4
2.1 Parisuhdeväkivalta yhteiskunnassa ja julkisessa keskustelussa.....	4
2.2 Aikaisempia parisuhdeväkivaltaa käsitteleviä tutkimuksia	7
2.3 Tutkimuksen käsitteelliset valinnat.....	15
3 Parisuhdeväkivaltaan liittyvä auttamiskulttuuri ja sen käytännöt.....	21
3.1 Mikä estää ja vaikeuttaa avun hakemista?	21
3.2 Mikä estää ja vaikeuttaa avun saamista?.....	29
3.3 Parisuhdeväkivallan kohteen auttamiseen tarvittavia toimenpiteitä	38
3.4 Hyviä auttamistahoja parisuhdeväkivaltaan.....	45
4 Tutkimuksen kulku	50
4.1 Tutkimustehtävä.....	50
4.2 Käytetyt menetelmät ja aineisto	50
4.3 Aineiston analyysi.....	57
4.4 Tutkimuseettisiä kysymyksiä	60
5 Parisuhdeväkivallan kohteiden kokemuksia auttamisesta	63
5.1 Positiiviset auttamiskokemukset.....	63
5.2 Negatiiviset auttamiskokemukset	74
5.3 Ei auttamiskokemuksia virallisilta tahoilta.....	86
6 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	91
7 Pohdinta	102
Kirjallisuus	107
Elektroniset lähteet.....	113
Liite 1. Kirjoituspyyntö	

1 Johdanto

Kiinnostuin parisuhdeväkivallasta aiheena jo käytännön harjoittelujaksollani Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa. Kohtasin siellä monia naisia, joiden kohdalla apu tuli aivan liian myöhään. Päätin tässä pro gradu-työssäni tutkia parisuhdeväkivallan kohteiden auttamista heidän omien kokemustensa pohjalta. Aineistona käytän parisuhdeväkivallan kohteilta keräämääni kirjoitusaineistoa.

Koska parisuhdeväkivalta on yleistä, ja siitä aiheutuu lähes aina kohteelle erilaisia seurauksia, on tärkeää tutkia, saavatko väkivallan kohteet oikeanlaista apua. Lyhyen työskentelykokemukseni turvakodissa perusteella monet parisuhdeväkivallan kohteet hakevat itse apua vasta kun tilanne on jatkunut jo pitkään. Avunhakijat ovat kohdanneet erilaisia suhtautumisia eri tahoissa, joihin he ovat olleet yhteydessä ennen turvakotijaksoa. Myös turvakodin työntekijän näkökulmasta suhtautuminen parisuhdeväkivaltaan on hyvin erilaista riippuen sekä ihmisestä että auttamisjärjestelmästä, johon kulloinkin ollaan yhteydessä parisuhdeväkivallan kohteen asioita hoidettaessa.

Haluan tutkimuksessani tuoda esiin auttamisjärjestelmässä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten kokemuksia. Parisuhdeväkivalta on luonteeltaan niin erityistä, että sen kohteita on auttajan vaikea ymmärtää ja ottaa vastaan. Kuitenkin heidän auttamisensa vaatii erityistä huomiota ja hienovaraisuutta siinä mielessä, että he ovat jo kerran alistettuja. Jos ja kun he alistetusta asemastaan huolimatta uskaltavat ja jaksavat hakea itselleen apua, on erittäin tärkeää, että he eivät joudu tässä tilanteessa enää uudelleen alistetuiksi. Jos joko auttaja tai auttamisjärjestelmä ei ota parisuhdeväkivallan kohdetta vastaan tai ei osaa kohdella häntä asiallisesti, kun hän hakee apua, on suuri vaara, että hän palaa takaisin väkivaltaiseen parisuhteeseen, eikä jaksaa enää uudelleen hakea apua itselleen.

Suomalaiset tutkijat, jotka ovat tutkineet viime vuosien aikana väkivaltaa parisuhteessa ja perheessä, korostavat sen sukupuolista luonnetta. He nostavat esiin yleisen julkisen keskustelun puutteellisuuden, koska parisuhdeväkivallasta ei puhuta sukupuolien välisenä epätasa-arvona, mitä se heidän omien tutkimustensa mukaan on. Lähes kaikki tutkimukset vetävät yhtäläisyysmerkit yhtäältä parisuhdeväkivallan kohteen ja naisen sekä toisaalta tekijän ja miehen välille.

Oman tutkimukseni lähtökohtana oli ensinnäkin jatkaa suomalaisten tutkijoiden yritystä tuoda parisuhdeväkivaltaa näkyvämmäksi ja puhua siitä julkisesti asioiden oikeilla nimillä. Toiseksi olin kuitenkin kiinnostunut ottamaan selvää myös marginaalisemmasta ilmiöstä, miehistä, jotka ovat kohdanneet väkivaltaa oman puolisonsa taholta. En halunnut sulkea heitä ulos tutkimuksestani, vaikka he ovat huomattavasti pienempi ryhmä parisuhdeväkivallan kohteista puhuttaessa kuin naiset. Aineistoni murto-osa koostuukin miesten kokemuksista, ja niiden perusteella heitä pitäisi tutkia lisää, koska heidät on täysin ohitettu ilmiöstä puhuttaessa.

En käsittele tutkimuksessani väkivaltaa ja siihen liittyviä piirteitä kovin yksityiskohtaisesti ja tarkasti, vaan keskityn auttamisen teemaan. Parisuhteessa esiintyvä väkivalta tulee esiin sen kautta, miten se kohdataan eri auttamistahoissa. En myöskään käsittele parisuhdeväkivaltaa tasa-arvokysymyksenä, vaan haluan ennen kaikkea tuoda esiin niin naisten kuin miestenkin kokemuksia, joita heillä eri auttamistahojen kanssa toimimisesta on.

Lähestyn parisuhdeväkivaltaa sosiaalitieteellisestä näkökulmasta, ja sen mukaan parisuhdeväkivaltaa voidaan pitää sosiaalisena ongelmana. Joudun käyttämään kuitenkin myös muun alan kuten hoitotieteen kirjallisuutta, koska aineistoni perusteella parisuhdeväkivallan kohteet ovat tekemisissä enemmän esimerkiksi lääkäreiden ja terapeuttien kuin sosiaalityöntekijöiden tai muiden sosiaalialan asiantuntijoiden kanssa.

Aluksi tuon esiin, miten parisuhdeväkivaltaan suhtaudutaan yleisesti yhteiskunnassa ja julkisessa keskustelussa. Seuraavaksi esittelen joitakin parisuhdeväkivaltaan liittyviä niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin tutkimuksia, joiden tuloksia käytän hyväkseni sekä kirjallisuuskatsauksessa että tulososiossani. Tutkimuksen käsitteelliset valinnat käyn läpi tämän jälkeen. Seuraavassa pääluvussa esittelen sekä yleistä auttamiskulttuuria, jonka sisällä apua haetaan ja tarjotaan että auttamisen käytäntöjä. Tuon esiin käytäntöjä, joiden pohjalta apua tarjotaan parisuhdeväkivallan kohteille, sekä millaista hyvä apu on. Tutkimuksen kulun ja käsitteelliset valinnat esittelen seuraavassa pääluvussa.

Seuraavassa luvussa esittelen parisuhdeväkivallan kohteiden yksilöllisiä kokemuksia aineistoni pohjalta jakaen kokemukset positiivisiin ja negatiivisiin kokemuksiin auttamisesta. Aineistossa on materiaalia myös väkivaltaisessa parisuhteessa elämisestä ja siinä selviytymisessä sekä siitä selviytymisestä. Yhteenveto ja johtopäätös-luvussa teen yleisempiä

havaintoja ja päätelmiä aineistoani koskien. Pohdintaosiossa tuon esiin aineistosta nousseita asioita, joiden pohjalta auttamiskäytäntöjä voitaisiin mahdollisesti parantaa tulevaisuudessa.

2 Tutkimuksen taustaa ja käsitteellisiä valintoja

2.1 Parisuhdeväkivalta yhteiskunnassa ja julkisessa keskustelussa

Väkivalta on keino alistaa, herättää huomiota ja viedä oma näkemys lävitse, se ei ole päämäärä sinänsä. Monesti se on myös yhteiskunnan hyväksymä keino, osa laajempaa kokonaisuutta, jossa hierarkian sanelema vahvemman valta heikompaan hyväksytään ja siihen liittyvä väkivalta sivuutetaan. (Husso 1994, 140.) Väkivalta merkitsee eri asioita eri ihmisille. Mitä väkivallalla tarkoitetaan ja huomioidaanko väkivaltaa ylipäänsä ollenkaan, on historiallisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentunutta. Historialliset rakenteet vaikuttavat tapaan, jolla valtion organisaatiot, laki ja muut instituutiot määrittelevät väkivaltaa.

(Hearn 1998, 15.)

Heiskanen ja Piispan (1998, 19-27) tutkimuksen mukaan 22 prosenttia naisista on joutunut nykyisen avo- tai aviopuolison tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi joskus ja yhdeksän prosenttia viimeisen vuoden aikana. Väkivaltakokemukset painottuvat nuorempiin ikäryhmiin, alle 35-vuotiaisiin sekä avoliitossa oleviin, joilla on pieniä lapsia. Puolelle väkivaltaisessa parisuhteessa eläneistä oli aiheutunut vammoja vakavimman väkivaltatapauksen seurauksena. Vakavimman väkivallanteon aikaan pahoinpitelijöistä alle puolet oli ollut humalassa tai muiden päihteiden vaikutuksen alaisena. Kahdella kolmesta parisuhdeväkivallan uhrista oli henkisiä seurauksia. Lähes kaksi viidesosaa koki masennusta. Viimeisen vuoden aikana uhriksi joutuneilla oli psykosomaattisia ja psyykkisiä oireita useammin kuin ei-uhreilla.

(Heiskanen & Piispa 1998, 19-27.)

Parisuhdeväkivalta on siis todella yleistä, koska lähes neljäsosa naisista on ainakin joskus joutunut sitä kohtaamaan. Pitää myös pohtia tulosten luotettavuutta, koska niiden mukaan nuoremmat naiset kohtaavat enemmän väkivaltaa parisuhteessaan kuin vanhemmat. Kuitenkin oma aineistoni antaa ymmärtää, että vanhuksetkin elävät väkivaltaisissa parisuhteissa, ja he ovat kestäneet niissä jopa vuosikymmeniä. Minna Piispa on nostanut tämän asian yhdeksi väitöskirjansa tutkimuskysymykseksi (ks. luku 2.2). Voi olla, että joidenkin vanhusten kohdalla asiasta puhuminen on vaikeaa, eikä vanhempi sukupolvi ole

oppinut kertomaan omista ongelmistaan ja tuomaan niitä esiin samalla tavalla kuin nuoremmat. Moni parisuhdeväkivallan kohde reagoi henkisin oirein tilanteeseensa, joten erittäin tärkeää olisi saada heidät avun piiriin, jossa heidät huomioitaisiin väkivallan kohteina.

Naisiin kohdistuva väkivalta on yksi miesten käyttämä vallan muoto. Se on myös este sukupuolten välisen tasa-arvon kehittymiselle. Suomea on esimerkiksi liioiteltua kutsua tasa-arvon mallimaaksi, sillä Suomi on väkivaltainen maa, ja väkivalta, jota Suomessa esiintyy, on sukupuolistunutta ja sukupuolittunutta. Parisuhteessa tapahtuvassa väkivallassa on kyse vallasta, naisen kontrolloimisesta ja alistamisesta, ei esimerkiksi perhedynamiikasta. Naisiin kohdistuvalla väkivallalla on muutamia erityispiirteitä. Se piiloutuu julkisuudelta, se niveltyy läheisiin ihmissuhteisiin, joten se on luonteeltaan intiimiä ja sen paikkana on toisin kuin miehillä sukupuoli ja seksuaalisuus. Väkivalta on osa sukupuolten eriarvoisuutta, joten sitä on käsiteltävä yleisenä yhteiskunnallisena, ei yksilökeskeisenä ongelmana. (Jokinen, Arto 2000, 39-40 & 250.) Myös Notko (2000, 57-59) toteaa, että perheessä ja lähisuhteessa tapahtuva väkivalta ei ole yksityisasiasia, vaan yhteiskunnassa tarvitaan asennemuutosta.

Väkivallan sukupuolittuneisuuden huomioiminen on kaikessa väkivallan tarkastelussa tärkeää. Se tosiasia, että suurin osa kaikesta väkivallasta on miesten tekemää antaa aiheen pohtia miehisen vallan ja väkivallan käytön yhteyttä. Naiset ovat yhtä lailla kykeneviä väkivaltaan, niin henkiseen kuin fyysiseenkin. Esimerkiksi läheisessä suhteessa fyysisesti vahvemman naisen mieheen kohdistama vakava, pitkäaikainen väkivalta on harvinaista, mutta uhrilleen erityisen ongelmallinen tilanne. Kysymys naisista ja vallasta ei kuitenkaan ole yhtä yksinkertainen. (Notko, 2000, 57.) Julkisuudessa on alettu ”tasa-arvodiskurssin” mukaan puhua naisten aggressiivisuudesta samalla kun puhutaan miesten väkivallasta (emt. 11).

Notkon (2000, 1 & 4) mukaan on tärkeää nähdä todellinen perhe, johon nykyaikanakin kuuluu väkivaltaa. Yhtäältä ollaan huolestuneita väkivallan lisääntymisestä, toisaalta siihen ei kuitenkaan puututa hanakasti. Perhetragedioista puhuttaessa tekijä nähdään itsekin uhrina eikä tapausta pidetä rikoksena (emt. 28). Puuttumiskynnys on korkein parisuhdeväkivallassa verrattuna esimerkiksi lapsiin ja vanhuksiin kohdistuvaan perheväkivaltaan (emt. 52).

Parisuhteen sisällä tapahtuva väkivalta nähdään yhä edelleen niin yksityisenä, että ulkopuoliset eivät osaa, halua tai uskalla puuttua siihen. On paljon helpompi kantaa huolta esimerkiksi lapsista, koska heitä pidetään avuttomina, suojaa tarvitsevinä ihmisinä. Parisuhdeväkivallan kohteita ei nähdä samalla tavoin suojeltavina osapuolina, koska he näyttävät ulospäin tasa-arvoisina aikuisina väkivallan tekijän rinnalla. Jos ei olla tietoisia parisuhdeväkivallan dynamiikasta ja siihen kuuluvasta kohteen alistamisesta ja alistumisesta, ei tiedetä, että väkivaltainen parisuhde ei ole tasa-arvoinen, eikä kohteella välttämättä ole mahdollisuutta tai voimia lähteä suhteesta ilman apua.

Hussonkin (2003, 279) mukaan julkisessa keskustelussa vaietaan sukupuolijakaumasta ja väkivallan subjekteista. Julkisessa keskustelussa vallitsee tasa-arvo, puhutaan aina sekä miehestä että naisesta mahdollisena väkivallan tekijänä. Sukupuolta ja sen suhdetta väkivaltaan ei usein huomioida. Julkisuudessa ei puhuta miesten vastuusta olla lyömättä vaan naisten vastuusta lähteä. (Notko 2000, 21-22 & 51.) Väkivallasta puhuttaessa korostetaan, että naisten on poistettava ongelmat elämästään ja käännäyttävä eri tahojen puoleen (Lahti 2001, 31). Tämä on yksi keskeinen parisuhdeväkivallan kohteen auttamista vaikeuttava tekijä. Kohde jätetään vastuuseen väkivaltaisen suhteen lopettamisesta, tekijän vastuusta ei puhuta mitään. Näin väkivallan tekijä saa hiljaisen hyväksynnän toiminnalleen, ja kohde syyllistetään siitä, että hän ei ole ryhtynyt aikaisemmin toimenpiteisiin väkivallan lopettamiseksi tai väkivaltaisesta suhteesta eroon pääsemiseksi.

Maailmanlaajuisesti parisuhdeväkivallan kriminalisoinnista on olemassa kaksi eri käsitystä. Yhden näkökulman mukaan parhaita tapoja parisuhdeväkivaltatilanteissa ovat sovittelu ja välimiehen käyttö. Tässä näkemyksessä korostetaan hyvinvointia ja terapiaa. Rikoslakia sovellettaisiin vain äärimmäisissä tapauksissa. Toinen näkökulma painottaa lain suojelevaa roolia parisuhdeväkivallan hoidossa. Tämän näkökulman mukaan perheväkivalta on kuin mikä tahansa väkivallanteko, ja väkivallan uhrien pitäisi tavoittaa lain suoja helposti. (Vesivalo 1993, 4.)

Suomessa on vasta aivan viime vuosina ryhdytty toimenpiteisiin, joiden mukaan perheen sisäinen väkivalta nähdään rikoksena. Aikaisemmin laissa oli vakaan tahdon pykälä, jonka mukaan pahoinpitelijää vastaan ei nostettu syytettä, mikäli kohde ei sitä halunnut. Tällä hetkellä vakaan tahdon pykälä koskee enää vain lievää pahoinpitelyä, joten sen mukaan kaikki kotonakin tapahtuvat lievää pahoinpitelyä suuremmat teot ovat rikoksia, joista

nostetaan syyte. Vuoden alusta voimaan tullut perheen sisäinen lähestymiskielto on myös muutos parempaan. Sen mukaan väkivallan tekijä voidaan poistaa yhteisestä kodista ilman että pahoinpidellyn tarvitsee lähteä etsimään turvapaikkaa jostakin muualta (L 30.7.2004/711). Lakimuutoksen myötä Suomessa on otettu tärkeä askel suuntaan, joka tuomitsee kaiken, myös kodin seinien sisällä tapahtuvan väkivallan.

Vaikka parisuhdeväkivallasta on alettu keskustella entistä enemmän julkisuudessa viime vuosien aikana, monilla ihmisillä, myös ammattiauttajilla on vielä vääristyneitä käsityksiä asiasta. Ensimmäinen askel kohti muutosta on perheväkivaltaa koskevan yleisen tietoisuuden lisääminen. Esimerkiksi tiedotuskampanjat ovat hyvä väline ihmisten tietoisuuden lisäämiseen. (Vesivalo 1993, 41.) Vesivalon (emt. 43) mielestä medialla on tärkeä rooli perheväkivallan tietoisuuden lisäämisessä. Mediaa on kritisoitu sen ylläpitämistä eriarvoisuuden ja perheväkivallan ylläpitämisen malleista, mutta toisaalta media pystyy tavoittamaan laajan yleisön, ja sen kautta voidaan herättää julkista keskustelua. Näin voidaan tarjota uusia rakentavia malleja ja esittää negatiivisia mielikuvia väkivallasta. Tarvitaan lisää tutkimusta parisuhdeväkivallasta, joiden tulosten avulla yleistä tietoisuutta siihen liittyvistä piirteistä voidaan lisätä luotettavasti ilman ennakkoluuloja ja -oletuksia. (Emt. 43.)

2.2 Aikaisempia parisuhdeväkivaltaa käsitteleviä tutkimuksia

Parisuhdeväkivallan tutkiminen on Suomessa kohtalaisen uusi asia. Väitöskirjatasolla sitä ei ole tutkittu kovin paljon ennen 2000-lukua. Aivan viime vuosien aikana on ilmestynyt useampia väitöskirjoja, jotka tavalla tai toisella käsittelevät parisuhdeväkivaltaa. Monet parisuhdeväkivaltaa käsittelevät tutkimukset ovat kvalitatiivisia tutkimuksia. Vuonna 1997 kerätty laaja kyselyaineisto on aineistona muutamassa kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Esittelen tässä joitakin tutkimukseni kannalta oleellisia tutkimuksia menetelmällisine valintoineen, ja käytän jatkossa joitakin niiden tuloksia oman tutkimukseni pohjana ja tulosteni vertailukohtana.

Auli Ojurin väitöskirja selvittää naisten parisuhdeväkivallan kokemuksia ja niiden seurauksia, parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten selviytymisprosessia ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä naisten selviytymisen ja selviytymättömyyden kokemuksia ja naisten

ammattillisen tuen tarvetta ja avun kohtaamista. Kohteena ovat parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset, jotka ovat irtautuneet suhteesta, ja ovat myös olleet turvakotien asiakkaina. Aineisto on kerätty elämäkerrallisilla haastatteluilla. (Ojuri 2004, 57-60.)

Minna Piispan väitöskirja vastaa neljään eri tutkimuskysymykseen. Ensiksikin hän tarkastelee, liittyvätkö naisten väkivaltakokemukset parisuhteessa tiettyyn elämänvaiheeseen ja onko nuorten naisten elämäntavassa tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka lisäävät väkivallan uhkaa. Toiseksi tarkastelussa on, suhtautuvatko nuoret naiset väkivaltaan eri tavalla kuin vanhemmat naiset, tunnistavatko he siis väkivallan herkemmin kuin vanhemmat sukupolvet. Kolmantena kysymyksenä on, eroavatko nuorten naisten konkreettisesti kokemat väkivaltakokemukset vanhempien kokemuksista ja miten koettu väkivalta vaikuttaa sille annettuihin merkityksiin. Neljänneksi tutkimuksessa selvitetään, miten aineiston menetelmälliset valinnat, kuten käytetty väkivallan määritelmä ja surveyn konteksti, ovat vaikuttaneet tulokseen, jonka mukaan parisuhteessa tapahtuva väkivalta kohdistuu erityisesti nuoriin naisiin. (Piispa 2004, 15-16.)

Piispan väitöskirja koostuu neljästä eri artikkelista, joissa vastataan kuhunkin tutkimuskysymykseen vuorollaan. Aineistona tutkimuksessa on Naisten turvallisuus 1997 - tutkimuksen kyselyaineisto, kuten Heiskanen ja Piispan (1998) ”Usko, toivo, hakkaus” - tutkimuksessa (Piispa 2004, 17).

Markku Heiskanen ja Minna Piispan kyselytutkimus ”Usko, toivo, hakkaus” on laaja suomalainen kyselytutkimus naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja sen seurauksista (Heiskanen & Piispa 1998, 5). Tutkimus pyrkii vastaamaan moniin tutkimuskysymyksiin. Kuinka yleistä miesten naisiin kohdistama väkivalta on ja miten väkivaltaa esiintyy eri väestöryhmissä?; Miten yleistä ja millaista on luonteeltaan naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta?; Miten yleistä ja millaista on parisuhteen ulkopuolella tapahtunut väkivalta?; Miten huolestuneita ovat naiset arkielämän tilanteissa väkivallan kohteeksi joutumisesta, miten varautuneita he ovat sitä vastaan ja miten huolestuneisuus vaihtelee uhrikokemuksen mukaan?; Miten yleistä on sukupuolinen häirintä ja ahdistelu, ketkä sitä tekevät ja millaisia seurauksia siitä aiheutuu naiselle? Lisäksi selvitetään, millaisia tunteita väkivalta on uhrissa aiheuttanut, millaista apua väkivallan uhri on saanut ja miten tyytyväinen uhri on ollut apuun, millaisia vammoja väkivallasta on aiheutunut, miten väkivalta on vaikuttanut parisuhteen jatkumiseen, millaisia kustannuksia siitä on aiheutunut

ja mikä on alkoholin osuus väkivallassa. Tutkimuksessa on selvitetty myös, saavatko sosiaalisen oppimisen teoria, tilanneteoria ja elämäntyylihallintajattelu tukea tuloksista.

(Emt. 10.)

Heiskasen ja Piispan (1998, 28) tutkimustulokset kertovat paljon avun hakemisesta ja saamisesta. Apua parisuhdeväkivaltaan on eniten haettu epävirallista kautta, suuri osa parisuhdeväkivallan kohteista on keskustellut jonkun kanssa. Runsas kolmasosa parisuhdeväkivallan kohteista on keskustellut läheisen ystävän kanssa, vajaa neljäsosa sukulaisten tai väkivallan tekijän kanssa.

Parisuhdeväkivallan uhrit eivät yleensä hakeutuneet hoitoon vammojensa vuoksi. Noin kymmenesosa hakeutui terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolle, pari prosenttia joutui sairaalahoitoon. Vain vajaa kymmenesosa vakavimmista väkivaltatapauksista tuli poliisin tietoon, yli puolet tapauksista ei koskaan. Runsas neljäsosa on hakenut apua viralliselta taholta, eli joko turvakodista, sosiaalivirastosta, poliisilta, perheneuvolasta, kriisipuhelimesta, lakiasiain- tai oikeusaputoimistosta, naisten keskustelu- tai tukiryhmistä, terveyskeskuksesta tai lääkäriltä, mielenterveystoimistosta, a-klinikalta tai seurakunnalta. Suurin osa apua hakeneista haki vain yhdestä paikasta, yleisin taho oli terveyskeskus, toiseksi yleisin poliisi ja seuraava perheneuvola. Tavallisimmat syyt siihen, miksi apua ei haettu, olivat tapauksen vähättely sekä se, että parisuhdeväkivallan kohteet eivät itse katsoneet haluavansa tai tarvitsevansa apua. Kolmas syy oli häpeä. Vain kuusi prosenttia väkivaltaisista miehistä on naisten mukaan hakenut apua. Ystävät ja muut läheiset olivat naiselle monesti ainoa taho, jolle he kertoivat väkivallasta, joten monet väkivaltatapaukset jäivät pois kokonaan sekä terveydenhuollon että poliisin tilastoista. (Heiskanen & Piispa 1998, 28-32.)

Naisista 45 prosenttia ei ollut koskaan asunut erillään miehestä väkivaltaisen käytöksen vuoksi. Yleensä nainen oli se, joka lähti kotoa, silloin kun muutettiin erilleen. Jos lapset altistuivat väkivallalle, erillään asuminen lisääntyi. Naiset asuivat usein ystävien tai sukulaisten luona, tai hankkivat oman asunnon, he eivät useinkaan turvautuneet yhteiskunnan apuun. Lähes puolet niistä, jotka olivat asuneet erillään, muuttivat takaisin yhteen ja useimmiten syynä oli, että puoliso lupasi muuttua. Runsas kolmasosa väkivaltaisista miehistä jatkoi väkivaltaista käytöstä vielä eron jälkeenkin. (Heiskanen & Piispa 1998, 34-38.)

Marita Husson väitöskirja selvittää tekijöitä, jotka kiinnittävät naisen väkivallan kohteena väkivaltaiseen parisuhteeseen. Siinä pyritään ottamaan selvää seikoista, jotka vaikeuttavat parisuhdeväkivallasta ja sen kohteena olemisen kokemuksista puhumista, väkivaltaan puuttumista, ja sen kohteena olleiden naisten auttamista ja ymmärtämistä, ja korottavat avun hakemisen kynnystä. (Husso 2003, 20.)

Husso (2003, 20-21) tarkastelee tutkimuksessaan parisuhdeväkivaltaa sekä yhteiskunnallisena kysymyksenä että läheisenä suhteena. Hän pohtii myös parisuhdetta ja sen väkivaltaisuutta koskevia diskursseja, jotka liikuttavat ja jähmettävät paikoilleen sekä väkivallan selitysmalleja että kaikkia väkivaltaa parisuhteessa jossain muodossa kokevia ihmisiä. Hän pyrkii etsimään ajattelutapoja, joiden avulla voitaisiin edesauttaa parisuhdeväkivallan kohteena olemisen kokemusten ymmärtämistä ja samalla väkivaltaan vaikuttamista yhteiskuntapoliittisin ratkaisuin. Aineistonaan Husso (emt. 26) käyttää tutkimuksessaan parisuhdeväkivallan kohteina olleiden naisten kertomuksia sekä parisuhdeväkivaltaa koskevia artikkeleita ja uutisia sanoma- ja aikakauslehdistä.

Leo Nyqvistin väitöskirja on prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta työstä. Sen tutkimustehtävinä on kuvata ja analysoida väkivaltaisen parisuhteen dynamiikkaa, sukupuoliluonnetta ja väkivallan ilmenemismuotoja eri konteksteissa ja arvioida mitä turvakoti-interventiolta voidaan yleisesti edellyttää; kuvata ja analysoida, miten asiakkuudet ovat rakentuneet, millaisia palvelutarpeita ja -kokemuksia asiakkailta on esiintynyt ja arvioida, miten turvakotien jälki- ja avohoitotyö on niihin vastannut ja mitä olisi kehitettävä; kuvata ja analysoida väkivaltaan, asiakkaiden elämäntilanteeseen sekä ajattelutapaan ja asenteisiin liittyviä muutoksia ja arvioida muutosten yhteydet toteutuneeseen interventioon. Lisäksi yhtenä tutkimustehtävänä on analysoida turvakotien selviytymistä tukevan työn kehittämistarpeita. (Nyqvist 2001, 55.) Tutkimusmetodina Nyqvist (emt. 56) on käyttänyt haastattelua, ja hän on haastatellut sekä turvakotien nais- että miesasiakkaita.

Minna Lahden väitöskirjan aineistona on käytetty Väkivallasta vapaaksi - kirjoituskilpailuaineistoa. Toisena aineistona on etnografisin menetelmin koottu aineisto. Haastateltavia, sekä naisia että miehiä, on etsitty sekä Jyväskylästä kriisikeskus Mobilen kautta että Helsingistä. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda näkyviin, kuinka tietty yhteiskunta reagoi yhteiskunnan sisällä vallitsevaan ongelmaan, tässä tapauksessa

väkivaltaan. Jokainen yhteiskunta antaa sosiaaliselle ongelmalle muodon tavalla, joka on sidottuna kulttuuriseen, sosiaaliseen ja historialliseen kontekstiin. (Lahti 2001, 20-25.)

Arto Jokisen lisensiaattityö tutkii maskuliinisuutta ja väkivaltaa. Siinä tarkastellaan sanataiteen ja siinä tehtyjen tulkintojen rakentamaa maskuliinisuuden ja väkivallan välistä kytköstä, diskurssia, joka puhuu avoimesti väkivallasta sekä väkivallan semiotiikkaa, merkkioppia. (Jokinen, Arto 2000, 203.) Aineistona Arto Jokinen (2000) käyttää sekä Kalevalaa, sotilaallista diskurssia että erilaisia merkkejä.

Suvi Keskinen pro gradu-työ esittelee, millaisena väkivaltainen avioliitto näyttäytyy omaelämäkertoissa, jotka naiset ovat kirjoittaneet (Keskinen 1996). Salla Mikkosen ja Mira Mönkkösen tutkivat pro gradu-työssään, miten parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset puhuvat vertaisryhmissä. Ryhmä kokoontui Jyväskylässä kriisikeskus Mobilessa, ja siihen kuului viisi naista, jotka olivat olleet Mobilen asiakkaina. Ryhmässä puhuttiin naisten tilanteesta väkivaltaisessa parisuhteessa. (Mikkonen & Mönkkönen 2002, 8.)

Arja Jokinen on tutkinut perheväkivaltaa diskurssianalyttisesti. Hän on tutkinut erilaisten narratiivien mahdollisuutta toimia muutoksen resurssina ammatillisessa auttamistyössä. Hän on tutkinut, millaisia tarinoita turvakodissa olevien naisten ja turvakotien sosiaalityöntekijöiden välisestä keskustelusta rakentuu. Hän on kiinnostunut siitä, miten työntekijä on osallisena kertomusten tuottamisessa ja uusien näkökulmien esiin tuomisessa. (Jokinen, Arja 2000, 133-134.)

Myös Katja Kurri ja Jarl Wahlström ovat tutkineet perheväkivaltaa diskurssianalyysin kautta. He tarkastelevat, miten naisasiakas ja naistyöntekijä keskustelevat väkivallasta sekä mikä on keskustelussa moraalisesti jännitteinen asia. He pohtivat myös, miksi keskustelun moraalimuodostuu niin kuin muodostuu. Analysoitu keskustelu oli erään naisasiakkaan toinen käynti kriisikeskuksessa. (Kurri & Wahlström 2000, 168-169.)

Kurri ja Wahlströmin (2000, 187-188) mukaan asiakkaalle saatetaan tarjota ”heikon toimijuuden” tilalle ”vahvaa toimijuutta”, esimerkiksi rikosilmoituksen tekemistä, väkivallasta kertomista ja lääkärille menemistä. Ne ilmaistaan kuitenkin hienovaraisesti, jottei asiakas kokisi epäonnistumisen tunteita. Jokainen institutionaalinen kohtaaminen lisää jotakin asiakkaan tulkintoihin, tarinaan ja elämänkokonaisuuteen. Asiakkaan vastuun

kysymys nousee esiin asiakastilanteissa. Se voidaan nähdä myös työntekijän vastuuna osoittaa asiakkaalle hänen velvollisuutensa itseään kohtaan. Kun ymmärretään autonomian vuorovaikutuksellinen luonne, vaatimus kunnioittaa asiakkaan omia päätöksiä ei näytä niin ristiriitaiselta.

Monet parisuhdeväkivallan kanssa tekemisissä olevat tahot ovat pyrkineet selvittämään omaa toimintaansa erilaisten kyselyiden avulla. Helena Tuorilan tutkimus ”Apua uhrien ehdoilla” on tutkimus Suomen rikosuhripäivystyksen vaikuttavuudesta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten Rikosuhripäivystys tavoittaa apua tarvitsevat henkilöt, miten se kykenee tarjoamaan uhrin tarvitsemaa apua sekä miten se on kyennyt vaikuttamaan uhrin sosiaaliseen ja oikeudelliseen asemaan. Menetelmänä on käytetty Rikosuhripäivystyksen palveluja käyttäneiden uhrien haastattelua. (Tuorila 2000, 19.)

Rikosuhripäivystyksen tunnettuus on heikkoa. Tiedotusvälineistä tiedon rikosuhripäivystyksestä oli saanut 22 prosenttia auttavan puhelimen asiakkaista ja neljä kahdeksastatoista haastatellusta uhrista. (Tuorila 2000, 26.) Suurin yksittäinen uhriryhmä auttavaan puhelimeen soittaneista on parisuhdeväkivallan uhrit, heitä on soittajista viidesosa (emt. 34).

”Usko, toivo, apu” on Etelä-Suomen läänin kunnille osoitettu palvelukysely. Se liittyy naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojektiin, joka toteutettiin vuosina 1998-2002. Kyselyllä selvitettiin, millaisia palveluja kunnat tarjoavat väkivaltaa kokeneille naisille ja lapsille sekä väkivallan tekijöille. Seurantakyselyllä pyrittiin myös arvioimaan palvelujen kehitystä, projektin aikana ja löytämään palvelujen ja toiminnan kehittämisen tarpeita eteenpäin. (Usko, toivo, apu 2003, 7.)

Tutkimuksen (Usko, toivo, apu 2003, 9-13) mukaan 59 kunnasta 39 prosentissa oli perheneuvola, loput kuitenkin käyttävät toisen kunnan palveluita. Ainoastaan kolmessa prosentissa kunnista oli kriisikeskus, kriisi- tai turvakotivuodepaikkoja oli 36 prosentissa, kriisiasuntoja oli 26 prosentissa, 12 prosentissa oli tuki- ja keskusteluryhmiä väkivaltaa kokeneille naisille ja 39 prosenttia kunnista tarjosi terapiapalveluita väkivaltaa kokeneille naisille. Niitä tarjottiin mielenterveystoimistossa, psykiatrisella poliklinikalla ja perheneuvolassa. Kymmenen prosenttia kunnista tarjosi päivystys- tai neuvontapuhelimen.

Terveyskeskuspäivystystä tarjosi 90 prosenttia kunnista, ja 26 prosenttia ilmoitti huomioineensa väkivaltaa kokeneet naiset päivystyksessä. 17 prosentissa kunnista oli myös muuta päivystystoimintaa, joka huomioi väkivaltaa kokeneet naiset. (Usko, toivo, apu 2003, 15-16.) Viranomaisten valmiuksia tutkittaessa havaittiin, että 43 prosentissa kunnista oli järjestetty työnohjausta, 41 prosentissa koulutusta ja 16 prosentissa oli kirjallisia ohjeita (emt. 18).

Minna Tyynismaan ja Kari Salon valtakunnallinen Mobile-tutkimus on koonnut käsityksiä siitä, mikä Mobile-tukiasema on ja mitä se tekee. Erilaiset kyselyt kohdistettiin tukiasemien työntekijöille, tukiasemien vastaaville ja jokaisen tukiaseman viidelle tärkeimmälle yhteistyötaholle. (Tyynismaa & Salo 1997, 10-11.)

Ulla Lehtinen ja Minna Mekhane ovat tutkineet terveydenhuolto-oppilaitoksen lopputyössään perheväkivaltaa moniammatillisesta näkökulmasta. He ovat tutkineet terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja poliisin toimintaa perheväkivaltilanteissa, esimerkiksi kuinka he tunnistavat ilmiön, puuttuvat siihen, ennaltaehkäisevät sitä ja määrittelevät syyt sekä miksi uhri jää suhteeseen. Tutkimus on suoritettu kyselylomakkeiden ja haastattelujen avulla, ja kohderyhmänä on ollut joukko työntekijöitä. (Lehtinen & Mekhane 1997, 41-42.)

Muualla, esimerkiksi Yhdysvalloissa perhe- ja parisuhdeväkivaltaa on tutkittu jo paljon ennen kuin Suomessa on edes puhuttu asiasta. Yhdysvaltalaisia tutkimuksia on olemassa todella paljon, ja ne edustavat monia erilaisia näkökulmia. Myös muissa Pohjoismaissa parisuhdeväkivalta on ollut tutkimuksen kohteena ennen Suomea.

Eva Lundgren edustaa pohjoismaisia tutkijoita. Hän on tutkinut pareja, joiden välillä on ollut väkivaltaa: naiset ovat olleet väkivallan kohteita ja miehet tekijöitä. Lundgrenin tutkimusprojekti on osa norjalaista kansallista naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa projektia. Aineisto on kerätty prosessorientoituneen keskustelun avulla: siinä tutkijan ja informantin välinen vuoropuhelu nähdään analyysiprosessina. Hän on haastatellut neljänkymmenen parin molempia osapuolia. Tarkoituksena oli kehittää dynaamisia malleja, joiden avulla voidaan ymmärtää normaalin ja poikkeavan sukupuolisuhteen välinen ydin. (Lundgren 1993, 1-2.)

Jeff Hearn on brittitutkija, ja hän on tutkinut väkivaltaisia miehiä. Hän on tutkinut muun muassa, miten seksuaalisuus esiintyy tai puuttuu miesten kuvauksissa ja kuvauksista lähipiirin naisiin kohdistuvasta väkivallasta puhuttaessa. Hän on haastatellut kuuttakymmentä miestä. Lähestymistapana on ennemminkin erityisyyksiin kuin yhteyksiin keskittyminen ja kysymysten lähestymien epäsuoremmin, miesten konstruktoiden kautta. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta miehet kuvasivat itsestään selvää heteroseksuaalisuutta, joka konstruoituu ja tulee todistetuksi seksuaaliseen väkivaltaan ja sukupuoleen liittyvän puheen puuttumisen kautta. (Hearn 1996, 39-44.)

Marjorie Homer, Anne Leonard ja Pat Taylor ovat tutkineet sitä, miten laajasti pahoinpitelevät miehet hallitsevat naisten elämää (Homer, Leonard & Taylor 1985, 93). Norman Johnsonin tutkimus käsittelee sitä, miten poliisi, sosiaalityöntekijät ja terveydenhuollon henkilökunta ottavat vastaan perheväkivallan uhrin (Johnson 1985, 109).

Albert R. Roberts on tehnyt tutkimuksen, jossa selvitettiin, kuinka turvakotipalveluja järjestävät naiset kokevat poliisin suhtautuneen turvakoteihin (Roberts 1984, 118). Lee H. Bowker esittelee puolestaan tutkimuksen, jossa selvitettiin väkivallasta jo irti päässeiden naisten suhteita heidän henkilökohtaisiin ja sosiaalisiin verkostoihinsa (Bowker 1984, 173-188).

Michèle Harway ja Marsali Hansen ovat tutkineet terapeutteja. He ovat tutkineet esimerkiksi, miten terapeutit suhtautuvat perheväkivaltaan ja kuinka he arvioivat sitä ja puuttuvat siihen. (Harway & Hansen 1993, 42-53.)

Parisuhdeväkivaltaa on tutkittu niin kohteen, tekijän kuin eri työntekijöidenkin näkökulmasta. Esittelin edellä joitakin lähinnä kohteen ja työntekijöiden näkökulmista tehtyjä tutkimuksia. Väkivallan tekijän, siis yleensä miehen näkökulmasta tehdyt tutkimukset jätin suurelta osin esittelemättä, sillä ne eivät ole tutkimukseni kannalta olennaisia. Väkivaltaa perheen sisällä on tutkittu jonkin verran varsinkin ulkomailla myös lasten ja nuorten näkökulmasta, mutta en tuo niitä tässä esiin, koska tutkimukseni keskittyy parisuhteen sisällä tapahtuvaan väkivaltaan. Tutkimusta miehistä parisuhdeväkivallan kohteina ja naisista tekijöinä ei kuitenkaan ole vielä yleisesti tehty. Yleisemmin on tutkittu viime vuosina naisten aggressiota ja siihen liittyviä tekijöitä, mutta ne käsittelevät väkivaltaisuutta yleisemmällä tasolla, ei parisuhteen sisällä.

Suomessa viime vuosina lisääntynyt tutkimus sekä parisuhdeväkivallan kohteen aseman parantaminen lakimuutosten myötä ovat suuntauksia, joiden avulla mennään yhteiskunnassamme koko ajan parempaan suuntaan. Paljon on kuitenkin vielä tekemistä ja tutkimista, jotta parisuhdeväkivallasta puhuttaisiin julkisesti yleisenä ongelmana, joka koskettaa monia ja monenlaisia ihmisiä.

2.3 Tutkimuksen käsitteelliset valinnat

Väkivalta ja sen muodot

Väkivaltaa voi esiintyä monessa eri muodossa, ja se voidaan jakaa monella eri tavoin. Parisuhteen sisällä tapahtuva väkivalta voi edustaa jotakin väkivallan muotoa, mutta yleistä on, että useat eri väkivallan muodot kietoutuvat toisiinsa, mitä kauemmin suhde jatkuu.

Lehtonen ja Perttu (1999, 37-44) jakavat väkivallan fyysiseen, henkiseen, taloudelliseen, seksuaaliseen, hengelliseen ja piilevään väkivaltaan. Fyysinen väkivalta on sitä, mitä väkivallalla yleensä tarkoitetaan puheessa. Siihen kuuluu muun muassa lyöminen, potkiminen, kuristaminen sekä pakkokeinot. Henkinen väkivalta voi olla sanallista tai sanatonta. Sen muotoja ovat esimerkiksi alistaminen, nöyryyttäminen, painostaminen, kontrolli, vähättely, pelottelu, häirintä ja syyttely. Taloudellinen väkivalta ilmenee esimerkiksi kiristämisenä tai rahankäytön kontrolloimisena, ja se liittyy useimmiten muihin väkivallan muotoihin. Seksuaalinen väkivalta voi olla joko sanallista, kuten nöyryyttämistä tai halventamista tai fyysistä, kuten raiskaus. Hengellinen väkivalta voi olla joko uskonnon varjolla tapahtunutta väkivaltaa tai toisen ihmisen uskonnollisuuden pilkkaamista. Piilevällä väkivallalla tarkoitetaan uhkan ilmapiiriä, tietoisuutta, että väkivalta voi puhjeta milloin tahansa. (Lehtonen & Perttu 1999, 37-44.)

Parisuhdeväkivaltaan liittyviä käsitteitä

Aikaisempi tutkimus vetää lähes yhtäläisyysmerkit parisuhteessa tapahtuvan väkivallan ja naisten parisuhteessa kärsimän väkivallan välille. Suuressa osassa kirjallisuutta puhutaan aina naisesta, kun viitataan parisuhdeväkivallan kohteeseen ja miehestä, kun viitataan tekijään. Omassa aineistossani tilanne ei kuitenkaan ole tällainen. Suurin osa aineistostani koostuu

parisuhdeväkivallan kohteena olleiden naisten kirjoituksista, mutta joukossa on myös miehiä, jotka ovat yhtä lailla olleet parisuhteessa väkivaltaa kohdanneita osapuolia, ja kaikissa tapauksissa väkivallan tekijä on ollut nainen. Olen tekstissäni käyttänyt kirjallisuuden kanssa yhtäläisiä käsitteitä, vaikka ne eivät vastaakaan täysin oman aineistoni pohjalta tehtyjä havaintoja.

Yleisesti suomenkielisessä kirjallisuudessa on käytetty ja käytetään osittain yhä käsitettä perheväkivalta, kun puhutaan parisuhteen sisällä tapahtuvasta väkivallasta. Perheväkivallalla voidaan kuitenkin tarkoittaa kaikkea perheen sisällä, ei vain parisuhteen osapuolien välillä, tapahtuvaa väkivaltaa. Perheväkivalta on laaja käsite, se voi pitää sisällään esimerkiksi perheeseen kuuluvien lasten tai vanhusten pahoinpitelyä. Termi perheväkivalta ei tunnista sukupuolistunutta, yksilöiden tekemää väkivaltaa (Husso 2003, 41). Perheväkivalta-termin ongelma on, että se on ns. gender-epäsensitiivinen termi: se ei ota huomioon sukupuolta sosiaalisesti merkittävänä muuttujana (Notko 2000, 6).

Käsitteet lähisuhdeväkivalta ja intiimi väkivalta tuovat huomion perheestä yksittäiseen suhteeseen, niissä tekijät ja uhrin kuitenkin hämärtyvät (Notko 2000, 8). Edellä mainitut käsitteet eivät tuo esiin, että tekijä on useimmiten mies ja kohde nainen, joten ne toimivat samankaltaisissa tilanteissa kuin parisuhdeväkivallan käsittekin. Ne ovat kuitenkin kiertelevämpiä, eivätkä kerro suoraan, mistä asiasta on kysymys toisin kuin parisuhdeväkivallan käsite. Se sijoittaa väkivallan suorapuheisemmin parisuhteen sisälle.

Hearn (1998, 29) esittää myös kritiikkiä ”family violence” –käsitteestä. Se määrittelee ongelman koskemaan koko perhettä rakenteena tai systeeminä, eikä tuo esiin, että väkivaltaa tekevät ihmiset, useimmiten miehet, perheen sisällä. Samaan kategoriaan kuuluu myös ”domestic violence” –käsite, ja ne vastaavat suomen kielen perheväkivalta-käsitettä.

Suomessa ei ole muiden Pohjoismaiden tapaan käytetty sukupuolen näkyväksi tuovaa naisiin kohdistuva pahoinpitely –käsitettä. Esimerkiksi Ruotsissa käsite perheväkivalta (”familjevåld”) on sekä tutkimuksessa että kirjallisuudessa vaihdettu käsitteisiin naisten pahoinpitely (”kvinnoisshandel”) ja naisiin kohdistuva väkivalta (”våld mot kvinnor”) jo 1970-1980 –luvulla. (Husso 2003, 41; Nyqvist 2001, 18-19.) Ojurin (2004, 16) mukaan kuitenkin viime vuosina sukupuolinäkökulma on vahvistunut myös suomalaisessa perhe- ja parisuhdeväkivaltakeskustelussa.

Käytän omassa tutkimuksessani parisuhdeväkivallan käsitettä. Sekään ei tunnista sukupuolen merkitystä väkivallan tekijänä ja kohteena, mutta rajaa väkivallan tapahtuvaksi parisuhteen sisällä, ei esimerkiksi muiden perheenjäsenten välillä. En ole halunnut rajata tutkimuksestani pois mahdollisia parisuhdevallan kohteena olevia miehiä, joten sen vuoksi en käytä käsitteitä, jotka rajaisivat tekijän aina mieheksi ja kohteen naiseksi. En ole tutkimuksessani huomionnut mitenkään erityisesti samaa sukupuolta olevien parisuhteita. En rajannut tätä mahdollisuutta pois kirjoituspyynnössäni, mutta en saanut yhtään kirjoitusta homoseksuaalisessa suhteessa tapahtuvasta parisuhdeväkivallasta. Sen vuoksi keskityn tutkimuksessani parisuhdeväkivaltaan, joka tapahtuu heteroseksuaalisissa parisuhteissa.

Parisuhdeväkivallan kohteeseen liittyviä käsitteitä

Parisuhdeväkivallan kohteesta käytetään monia nimityksiä samoin kuin parisuhdeväkivallasta itsestäänkin. Sanat ovat hyvin voimakkaita todellisuuden tuottajia. Monet naiset esimerkiksi eivät pidä pahoinpidelty ("battered") -sanasta omalla kohdallaan, koska se tekee heistä tapahtumien objektin. Ammattilaisten on myös varottava, etteivät he ryhdy käyttämään pahoinpitelijän tarjoamaa kieltä. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 143-144.)

Käsitteet uhri ja uhriutuminen tarkoittavat väkivallan kohteina oleville naisille väkivallan tekijän kasvavaa valtaa ja kontrollia naisen elämässä ja naisen omia väheneviä mahdollisuuksia muuttaa olosuhteita. Uhriutumisen käsite kuvaa siis prosessia, jonka väkivallan tekijä aiheuttaa käyttäytymisellään väkivallan kohteelle. Nainen kokee uhriutumisen oman elämän kontrollin menettämisenä sekä toiminnallisena sopeutumisena. Uhriutumisella tarkoitetaan myös selviytymiskeinojen käyttöä. Kun nainen alkaa saavuttaa kontrollia ja valtaa omaan elämäänsä, voitaisiin käyttää esimerkiksi käsitteitä selviytyjä ja selviytyminen. Selviytyminen on toimintaa, jolla nainen ensiksikin pyrkii vähentämään väkivaltaa ja toisaalta muuntamaan ja kääntämään väkivallan vaikutusten suuntaa. Selviytymisen käsite kuvaa naisen aktiivista, positiivista toimintaa selviytymiseksi ja irrottautumiseksi. Nainen on samanaikaisesti sekä uhriutumisen että selviytymisen prosesseissa. Nainen irrottautuu suhteesta samoilla keinoilla kun hän selviytyy suhteesta. (Kirkwood 1993, 135-137; Lehtonen & Perttu 1999, 65-66.)

Pertun (1999, 7) mukaan käsite uhri kuvaa sekä perheväkivallan rikosluonnetta että niitä olosuhteita ja sitä prosessia, jotka väkivalta aiheuttaa sen kohteelle. Uhrin ovat samalla kuitenkin myös selviytyjiä, koska he käyttävät päivittäin positiivisia selviytymiskeinoja. Selviytyjä-käsite ei ole vielä vakiintunut suomalaiseen kielenkäyttöön toisin kuin englanninkieliseen, jossa ”survivor” on yleisessä käytössä. Olisi tärkeää saada uhri-käsitteelle positiivista, uhrin aktiivisuutta ja selviytymistä painottavaa latausta negatiivisen, passiivisen ja avuttoman merkityksen tilalle. (Perttu 1999, 7.)

Uhrin ja uhriutumisen käsitteitä pidetään kielteisinä ja naista leimaavina. Selviytyminen vie naista asteittaisesti kohti voimaantumista (”empowerment”). Kun nainen vapautuu väkivallasta, hänen ei tarvitse käyttää entisiä selviytymiskeinoja, vaan hänen on opittava uusia selviytymistapoja ja uusia tapoja elää. Tämä on pitkä prosessi. (Kirkwood 1993, 138.)

Uhrina oleminen on passiivista, avutonta ja heikkoa. Toisaalta uhrius voidaan nähdä huomion saamisena, empaattisessa ympäristössä uhrille tarjotaan apua. Joskus uhrina oleminen voi olla välivaihe, johon voi sijoittaa itsensä kerätäkseen voimia ja käsitellä väkivaltaa. Selviytyjät nähdään vahvoina, elinvoimaisina ja kyvykkäinä henkilöinä, jotka hakevat aktiivisesti apua ja kykenevät käsittelemään väkivaltaa. Toisaalta selviytyjien kohdalla ei nähdä sitä, mitä väkivalta heissä on aiheuttanut, heiltä odotetaan vain vahvaa selviytymistä. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 156.)

Lahden (2001, 285-286) mukaan nainen nähdään uhrina ja mies pahoinpitelijänä. Kuitenkin jopa naiset, jotka elävät mahdottomissa elinolosuhteissa yrittävät järjestää elämänsä tarkoituksenmukaiseksi: kukaan nainen ei ole vain yksinkertaisesti uhri. Hetkellisesti he saattavat joutua miehen aggression kohteeksi, mutta välttämättä muina hetkinä uhrius ei määrittele heitä ja heidän elämänsä.

Lahden (2001, 62-63) mukaan suomalaiset naiset ovat yleisesti ottaen sinut uhri-kategorian kanssa, kun he ovat jo jättäneet väkivaltaisen suhteen taakseen ja he kertovat menneistä tapahtumista. Nainen on idealisoitu, ja se näkyy naisten omissa kuvauksissa. He pyrkivät ennemminkin olemaan selviytyjiä, eivät uhreja. Ideologia suomalaisesta naisesta esittää naisen sekä vahvana naisena että äitinä. Se painottaa vahvaa naista ja heidän kamppailujaan. Suomalaisilla naisilla on myös pitkä historia itsenäisinä toimijoina. (Emt. 69.)

Husson (2003, 57) mielestä heikkous ja vahvuus, uhrius ja selviytyminen tai aktiivisuus ja passiivisuus eivät ole vaihtoehtoisia positioita vaan subjektiuden ehtoja, perättäisiä ja yhtäaikaiksiakin kokemuksia. Kukaan ei yhdellä hetkellä ole uhri ja seuraavalla selviytyjä, vaan tilanteet ja vaiheet saattavat vaihdella pitkälläkin aikavälillä.

Väkivaltaisessa suhteessa eläminen on traumatisoiva kokemus. Uhri voidaan ymmärtää väärin, sillä trauman oireet ovat samankaltaisia mielenterveyshäiriön oireiden kanssa. Voi tapahtua jopa kaksoisuhriutumista. Sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ulkopuoliset, esimerkiksi ammattiauttajat syyllistävät uhrin väkivallasta, ja tekevät hänestä toisen kerran uhrin. (Perttu 1999, 31.)

Tutkimuksessani pyrin selvittämään, tapahtuuko kaksoisuhriutumista usein. Koska parisuhdeväkivallan kohde on alistetun asemansa vuoksi haavoittuvassa tilassa, eikä hän välttämättä käyttäydy kovin rationaalisesti apua hakiessaan, on erittäin tärkeää, että auttajat ja koko auttamisjärjestelmä pystyvät kohtaamaan hänet väkivallan kohteena. Auttajat eivät saisi alistaa kohdetta enää uudelleen epäilemällä hänen kertomustaan, tekemällä hänestä syyllisen tai tulkitsemalla hänen käytöksensä yksilölliseksi mielenterveyden häiriöksi.

Jos puhutaan parisuhdeväkivaltaa kokeneista, ei tuoda tarpeeksi selkeästi esiin, että puhutaan nimenomaan heistä, jotka ovat itse kohdanneet väkivaltaa parisuhteessaan. Käsitteenä parisuhdeväkivaltaa kokenut voi tarkoittaa myös väkivaltaa sivusta seurannutta, esimerkiksi lasta, joka on nähnyt väkivaltaa kotona. Puhunkin sen vuoksi tutkimuksessani parisuhdeväkivallan kohteista, koska kohde on neutraalimpi käsite kuin uhri tai selviytyjä. En halua ottaa kantaa siihen, ovatko väkivallan kohteet uhreja vai selviytyjiä, vaan pyrin selvittämään tätä aineistoni kautta. Parisuhdeväkivallan kohde voi yhtä hyvin olla nainen tai mies. Kun viitataan pahoinpitelevään osapuoleen, käytän myös neutraalia käsitettä väkivallan tekijä.

Parisuhdeväkivallan kohde-käsitteessä on hieman objektivoiva sävy uhri-käsitteen tavoin, mutta en pyri tutkimuksessani kuitenkaan tukemaan tätä näkemystä. En pidä parisuhdeväkivallan kohteita avuttomina kohteina, jotka vain ottavat vastaan väkivaltaa, vaan pyrin käyttämälläni käsitteellä lähinnä kuvaamaan tutkimuskohteeni mahdollisimman konkreettisesti.

Parisuhdeväkivallan auttamiseen liittyviä käsitteitä

Interventiolla tarkoitetaan auttamistyössä väliintuloa, jolla pyritään esimerkiksi vaikuttamaan yksilön terveydentilaan tai käyttäytymiseen (Tukiasema.net 2005a). Kun puhutaan kriisi-interventiosta, tarkoitetaan nimenomaan psyykkisessä kriisissä olevan henkilön tilanteeseen puuttumista (Tukiasema.net 2005b). Interventiolla tarkoitan tutkimuksessani kaikkia niitä toimenpiteitä, joita apua hakeneeseen parisuhdeväkivallan kohteeseen kohdistetaan. Puhun yleisesti auttajista, jolla tarkoitan kaikkia virallisen tahon auttamistyössä toimivia henkilöitä, jotka tekevät interventioita.

Väkivalta koskettaa ja vahingoittaa välillisesti myös sen kanssa tekemisissä olevia työntekijöitä. He tarvitsevat työyhteisön tukea, ja heidän on huolehdittava omasta turvallisuudestaan. Uupumusta ja kyynisyyttä esiintyy helposti. (Nousiainen 1996, 27.) Jos väkivaltatyötä tekevä ihminen ei saa mahdollisuutta työnohjaukseen ja omien tunteiden, kokemusten ja ajatusten läpikäyntiin työyhteisössä, hän voi sijaistraumatisoitua. Sitä kutsutaan myös toisen asteen traumatisoitumiseksi. Kyseessä on kolmannen asteen traumatisoituminen, jos traumatisoituneen auttajan käyttäytyminen vaikuttaa myös hänen läheisiinsä. (Perttu & Pyykkö 2002, 137.)

3 Parisuhdeväkivaltaan liittyvä auttamiskulttuuri ja sen käytännöt

3.1 Mikä estää ja vaikeuttaa avun hakemista?

Naisen pysymistä väkivaltaisessa parisuhteessa on selitetty monilla eri tavoilla. Samoilla selityksillä voidaan pyrkiä selittämään, miksi nainen elää väkivaltaisessa parisuhteessa, eikä hae itselleen apua vuosienkaan väkivallan jälkeen.

Väkivallan luonne ja parisuhdeväkivallan kohteen tekemät tulkinnat tilanteesta

Väkivallan kierre (”the cycle of violence”) tarkoittaa parisuhdeväkivallan yhteydessä kierrettä, jossa vaihtelevat määrittelemättömän ajan kestävä jännityksen vaihe, sitä seuraava väkivallan purkautuminen yleensä fyysisesti ja sen jälkeinen lämmön ja läheisyyden, niin sanottu ”honeymoonin”, kuherruskuukauden aika. Lämmön ja läheisyyden aika tarjoaa naiselle mahdollisuuden toivoon, että asiat vielä joskus muuttuvat. (Barnett & LaViolette 1993, xxv & 16.) Väkivallan syklisen luonteen vuoksi vaihe, jossa nainen hakee apua, on hyvin tärkeä. Hänen olisi saatava voimakasta psyykkistä tukea omalle todellisuudelleen. (Nousiainen 1996, 26.)

Ihmisen omat määrittelytavat vaikuttavat hänen suhtautumiseensa eri tilanteissa. Konstitutiivisella säännöllä tarkoitetaan jotakin, mikä on perustavaa ja pysyvää, regulatiivisella säännöllä taas jotakin muuttuvaa. Alussa väkivallan kierteseen kuuluva lämpö ja kiintymys tulkitaan konstitutiiviseksi kun taas väkivalta tulkitaan regulatiiviseksi. (Lundgren 1994, 94-98 Keskinen 1996, 30-31 mukaan.) Jos mies on edes joskus hyvä, kiltti ja rakastava, nainen näkee hänet kaikesta huolimatta hyvänä miehenä: hän ei ole väkivaltainen mies, vaan hän on normaali, toisin kuin väkivalta (Lundgren 1993, 19). Väkivaltaisuus mielletään siis usein poikkeustilaksi, ja irrottautuminen alkaa vaiheessa, jossa naiset havahtuvat väkivallan jatkuvaan läsnäoloon (Husso 2003, 222).

Auttajien tietoisuutta väkivallan kohteen tulkinnoista pitäisi lisätä, sillä väkivallan kohde ei ole välttämättä valmis ottamaan vastaan apua, ennen kuin hän on itse määritellyt tilanteensa

sellaiseksi, että hän tarvitsee apua. Samalla tärkeää on, että auttaja on valmis auttamaan, kun tulee hetki, jolloin väkivallan kohde haluaa irrottautua väkivaltaisesta suhteesta.

Parisuhdeväkivalta voidaan nähdä Nyqvistin (2001, 71 & 73) mukaan myös erilaisina prosesseina kuten oikeuttamis- tai normalisointiprosessina tai psykososiaalisena prosessina. Psykososiaalisella prosessilla tarkoitetaan parisuhteen vuorovaikutukseen liittyviä asioita. Mies on väkivaltaisessa parisuhteessa yleensä aktiivinen ja nainen passiivinen osapuoli. Nainen siis omaksuu passiivisen roolin miehen ollessa hallitseva, eikä hän kykene irrottautumaan suhteesta itsenäisesti.

Oikeuttamisprosessi kuvaa sitä, miten mies oikeuttaa väkivallan omassa mielessään. Mies antaa itselleen oikeutuksen toimia niin kuin toimii. Normalisointiprosessi taas puolestaan kuvaa naisen sopeutumista väkivaltaan. Se saa naisen pitämään väkivaltaa suhteeseen kuuluvana normaalina asiana sen toistuessa, eikä hän kyseenalaista sitä missään vaiheessa. (Nyqvist 2001, 71.)

Myös Lundgren (1993, 3) kutsuu normalisointiprosessiksi prosessia, jossa väkivallasta tulee jokapäiväistä ja sitä kautta myös hyväksytyä osa elämää. Väkivalta normalisoituu yhtäältä miehelle, ja hän kehittää erilaisia strategioita pitääkseen naisen kontrollissa sekä rakentaakseen omaa maskuliinisuuttaan. Toisaalta väkivalta normalisoituu naiselle, kun hän sopeutuu siihen. Aluksi naisen sopeutuminen on strategia päästä eroon väkivallasta. Seuraavaksi se muuttuu strategiaksi selvitä tilanteesta. Monet naiset eivät pysty keksimään mitään syytä, josta väkivaltainen käytös olisi voinut johtua. He etsivät motiivia itsestään, ja lopulta he näkevät itsensä miehen silmin. He yrittävät muuttaa itseään, jotta mies lopettaisi lyömisen, ja lopulta myös siksi, että he selviäisivät tilanteesta ja tilanteessa. (Emt. 6 & 20; Husso 1994, 136.)

Kun naiset yrittävät kertoa kokemuksistaan, he ovat herkkiä syyllistymiselle ja häpeälle. Kynnys kertoa väkivallan kohteena olemisen kokemuksista on korkea, ja avun hakeminenkin jää monelta pelkäksi aikomukseksi. (Husso 2003, 281.) Jotkut uhrit syyllistävät itse itseään joko siitä, että he itse aiheuttivat väkivallan tai siitä, että he ovat uhreja. Tästä näkyy se, miten he ovat sisäistäneet alemmuuden. (Barnett & LaViolette 1993, 75-78; Husso 2003, 117.)

Miehet yleensä kieltävät olevansa pahoinpitelijöitä. Naisetkaan eivät halua ottaa uhrin roolia, sillä he valitsevat mieluummin jaetun syyllisyyden ja vastuun kuin totaalisen kontrollin puutteen ja voimattomuuden. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 155.) Monet naiset syyttävät alkuvaiheessa yleensä itseään tai kokevat ainakin osasyllisyyttä väkivallasta, mutta jossain vaiheessa he alkavat syyllistää myös pahoinpitelijää. Tämä käännekohta saa naiset hakemaan apua. Naiset liittävät syyllisyyden esimerkiksi omaan tilannekäyttäytymiseen kuten provosointiin, omiin persoonallisuudenpiirteisiin, kykyyn hallita vuorovaikutustilanteita ja lapsuudenkodin vaikutuksiin. (Emt. 118; Nyqvist 2001, 112.)

Normalisointumisprosessia edistää Husson (2003, 72) mukaan myös, että väkivalta tunkeutuu parisuhteessa tapahtuessaan sellaiselle alueelle, jolla se on vaikea käsittää. Ei ole helppoa myöntää itselleen, että juuri se ihminen, joka on päässyt kaikkein lähimmäksi ja jota rakastaa, onkin väkivallan tekijä. Husson (emt. 81) tutkimuksen mukaan naiset kertoivat tottuneensa ja turtuneensa ajan mittaan väkivaltaan, ja he kehottavatkin väkivallan kohteita hakemaan apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, sillä myöhemmin väkivaltaa ei enää pidä niin pahana asiana.

Paras keino saada väkivallan kohteet hakemaan ajoissa apua olisi lisätä yleistä tietoisuutta yhtäältä parisuhdeväkivallasta siihen liittyvine piirteineen ja toisaalta auttamistahoista, joista apua voi hakea. Moni saattaa elää väkivaltaisessa parisuhteessa todella pitkään ennen kuin hän edes tiedostaa sen itse.

Husson (2003, 81-82) mukaan väkivallan normalisointumisprosessi on pikemminkin syklistä kuin lineaarista. Jokainen väkivaltaepisodi on hänen tutkimuksensa mukaan vienyt lähemmäksi eroamista, vaikka väkivalta onkin välillä normalisoitunut. Myös Keskinen (1996, 31) toteaa, että väkivallan normalisoituminen ja siihen sopeutuminen eivät ole lineaarisia prosesseja. Naiset ovat myöhemmin eronneet miehistään, vaikka he jonkin aikaa ovatkin eläneet väsyneinä ja toivottomina väkivaltaisessa parisuhteessa. Kun naiset oppivat välttämään väkivaltaa, se rutinoituu ja normalisoituu. Naiset eivät kuitenkaan hyväksy väkivaltaa osaksi elämäänsä, he vain oppivat tulemaan sen kanssa toimeen. (Lahti 2001, 212.)

Irrottautuminen traumaattisesta parisuhteesta kestää vuosia ja on hidasta (Nousiainen 1996, 26). Irrottautuminen on kuitenkin mahdollista, koska kohde ei tekemistään tulkinnoista

huolimatta hyväksy itseensä kohdistuvaa väkivaltaa. He tarvitsevat aikaa ja ymmärrystä. Kohteen olisi tehtävä itse lopullinen päätös, jonka mukaan hän haluaa irrottautua suhteesta, jotta hän pääsisi siitä varmemmin henkisesti eroon. Tilanne on auttajan kannalta vaikea, koska kohde saattaa olla suhteessa ollessaan hengenvaarassa, jolloin hidas irrottautumisprosessi ei ole mahdollinen. Työntekijä on eettisesti hankalassa tilanteessa varsinkin jos perheessä on lapsia (emt. 26). Vaikka lapset eivät olisi fyysisessä vaarassa, ei väkivallan keskellä eläminen ole heille hyväksi. Auttajan on puututtava tilanteeseen, vaikka irrottautuminen ei parisuhdeväkivallan kohteelle olisikaan vielä ajankohtaista.

Parisuhteen, perheen ja kodin tärkeys

Avioerojen runsasta määrää ja eroamista on viime vuosina puitu ja moralisoitu julkisissa keskusteluissa. Yleiseksi ongelmaksi ja avioerojen syyksi on nimetty muun muassa, että ihmiset eivät yritä tarpeeksi, vaan mukavuuden halussa ja itsekkäistä syistä eroavat liian herkästi. Naimisiin mennään kuitenkin edelleen loppuiäksi, ja avioero tuntuu suurelta tappiolta ja henkilökohtaiselta epäonnistumiselta, jota moni on yrittänyt viimeiseen saakka välttää. Monet väkivaltaisesti käyttäytyvän miehen kanssa suhteessa olleista naisista ovat yrittäneet vuosikausia, jopa vuosikymmeniä, pitää perhettä kasassa. Avioliittoinstituutioon kuuluva suhteeseen sitoutuminen on vahva kiinni pitävä voima. Parisuhdeväkivallan kohteena olleet naiset puhuvat perheen säilyttämisen halusta ja paikoin jopa ihannoivat ydinperheen ideaalia. (Husso 2003, 143-144.)

Myös Keskisen (1996, 11) mukaan ideaali harmonisesta, yhtenäisestä perheestä on voimakkaasti varsinkin vanhemman polven naisia väkivaltaiseen avioliittoon kiinnittävä tekijä. Omat elämäntavoitteet ja identiteetti ovat niin kiinteästi sidoksissa (ydin)perheeseen, että edes väkivaltakaan ei ole riittävä syy irrottautua tästä siteestä. Oman aineistoni perusteella parisuhde ja perhe ovat vanhempien naisten kohdalla juuri niitä tekijöitä, jotka saavat heidät pysymään väkivaltaisessa suhteessa vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen. He asettavat miehensä ja jo aikuisten lastensa tarpeet ja ajatukset oman hyvinvointinsa edelle.

Samoin Ojurin (2004, 96) tutkimuksessa naiset olivat sisäistäneet perinteisen ydinperheen mallin. Sidos parisuhteeseen ja perheeseen oli vahva. Parisuhteet myös jatkuivat, vaikka ne olivat muuttuneet emotionaalisesti osapuolia tyydyttävistä ahdistuksen ja pelon täyttämiksi.

Naiset jäivät suhteeseen sinnittelemään, vaikka niissä esiintyi henkistä ja fyysisistä väkivaltaa tai väkivallan uhkaa. (Emt. 101.)

Keskisen (1996, 24) tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivallan kohteella on enemmän vaihtoehtoja kuin vain jäädä suhteeseen ja altistua pahoinpitelylle tai lähteä ja päästä eroon väkivallasta. Tunnesuhteesta luopuminen ei ole helppoa, vaikka kumppani olisikin väkivaltainen (Notko 2000, 10). Väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisessa on keskeistä lähtemisen ja jäämisen välinen liike. Kodin rajoja on liikutettava ja elämänpiiriä laajennettava. Naiset usein haluavat sekä säilyttää kodin että lopettaa väkivaltaisen suhteen. Heidän on siis rimpuiltava lähtemisen ja jäämisen, kodin jättämisen ja siihen kiinnittymisen välillä. (Husso 2003, 243.)

Apua hakeva nainen kamppailee vastakkaisten arvojen ja odotusten kanssa, ristiriitaa aiheuttavat esimerkiksi keskenään riitelevät lojaliteetit, tulevaisuuden odotukset, havainnot kumppanista sekä toiminnan ja passiivisuuden, lähtemisen ja jäämisen välinen ristiriita. Edes erityisen vakava väkivallan teko tai sen toistuminen usein ei välttämättä johda avun hakemiseen. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 111.)

Väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautuminen vaatii paitsi kypsymistä ja havahtumista, myös apua ja tukea, sekä asioita että ihmisiä. Yksinäisyys ja kodittomuus ovat asettuneet peloiksi väkivallan rinnalle. Parisuhdeväkivallan kohteet saattavat laajentaa sosiaalista piiriään ottamalla yhteyttä sukulaisiin ja ystäviin ja he hakevat apua ammattilaisilta. Myös väkivallan kokemuksista kertomalla joko kirjoittamalla tai puhumalla naiset ovat saaneet voimia parisuhteesta irrottautumiseen. Eniten naiset ovat arvostaneet sitä, että heistä on välitetty, heitä on kuunneltu ja uskottu, ja heitä on arvostettu. (Husso 2003, 301-302; Lahti 2001, 258.)

Väkivaltaisissa suhteissa naiset eivät puhu lähtemisestä etukäteen. He saattavat etsiä asuntoa, työtä ja lapsen päivähoitopaikkaa kaikessa hiljaisuudessa. (Lahti 2001, 258.) Kun väkivaltainen parisuhde on päättymässä, naisen ambivalenssi väkivaltaisista tekoja kohtaan lakkaa. Hän alkaa ottaa ne vakavasti, eikä välitä, vaikka ulkopuoliset saisivat tietää väkivallasta. He ovat valmiita soittamaan poliisille, jos väkivaltaa alkaa ilmetä. (Emt. 257.)

Kotia, johon on vuosien aikana kiinnytty, on vaikea jättää. Myös lähtemistä seuraava yksinäisyys on yhdessä vietettyjen vuosien jälkeen pelottavaa. Vaikka parisuhdeväkivallan

kohteet haluavatkin eroon väkivallasta, heidän on punnittava hyviä ja huonoja puolia, joita väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautuminen tuo heidän elämäänsä. Tässä vaiheessa oikeanlainen apu ja tuki sekä ammattilaisilta että lähiympäristöltä on tärkeässä asemassa. Avun ja tuen tärkeys tulee näkyviin siinä vaiheessa, kun parisuhdeväkivallan kohteen ajattelussa on tapahtunut käänne, ja hän haluaa eroon väkivaltaisesta parisuhteesta. Toiset ihmiset voivat antaa kannustusta ja tukea ajatuksille, joita parisuhteen väkivallan kohteella sillä hetkellä on. On tärkeää, että heitä ei tuomita ja syyllistetä esimerkiksi sen vuoksi, että he eivät ole lähteneet suhteesta aikaisemmin. Heidät on kuitenkin autettava irrottautumaan väkivaltaisesta parisuhteesta, jos väkivaltainen osapuoli ei suostu vastaanottamaan ongelmaansa apua, eikä väkivalta näin ollen lopu.

Väkivallan tekijän valta ja kontrolli suhteessa väkivallan kohteeseen

Nyqvistin (2001, 15) mukaan miesten väkivalta on instrumentaalista ja intentionaalista, tarkoituksellista ja välineellistä, kun taas naisten väkivalta on affektiivista, puolustautumista ja miehen väkivaltaan vastaamista. Mies siis käyttää väkivaltaa pitääkseen naisen hallinnassaan, ja hän myös osaa käyttää sitä silloin, kun kukaan muu ei näe. Naiset eivät tämän näkemyksen mukaan käyttäisi väkivaltaa aseena, he vain puolustavat itseään, jos ylipäänsä ollenkaan käyttävät väkivaltaa.

Husson (1994, 135) mukaan parisuhdeväkivalta on hallittua kohteen, ajan ja paikan suhteen. Tunnepitoinen kontrolli on koko ajan mukana. Mitä enemmän mies saa kontrollia naiseen nähden, sitä heikompi itsetunto naisilla on, ja he myös kadottavat identiteettinsä. Kun heidän voimansa vastustaa miestä vähenevät, he kietoutuvat tiukasti pahoinpitelyn verkkoon. (Kirkwood 1993, 67-68.)

Väkivaltaiset miehet vetoavat huoruuteen, kun he kontrolloivat naisten liikkumista ja rajoittavat ja lopulta katkaisevat heidän sukulaisuus- ja ystävyysuhteensa. Miehet perustelevat huorittelulla sekä pahoinpitelyä että sosiaalisen eristämisen ja vaientamisen. (Husso 2003, 268.) Monien tutkimusten mukaan naisten elämä on ollut niin eristynyttä ja yksityistynyttä, että he eivät edes tienneet voivansa hakea apua tilanteeseensa. Avunhakupaikoista, esimerkiksi sosiaalipalveluista ei olla oltu tietoisia. Media on suljettu heiltä kotona kokonaan. (Homer et al. 1985, 107.)

Tilastollisten todisteiden mukaan nainen on suurimmassa vaarassa yrittäessään lähteä suhteesta, joten ei pidä ottaa itsestäänselvyytenä oletusta, jonka mukaan nainen on vapaa lähtemään suhteesta (Teays 1998, 70). Pelko, jota nainen väkivaltaisessa suhteessa kokee saa hänet jäämään suhteeseen, mutta toisaalta se myös saa naisen lähtemään kotoa useampaan kertaan (Barnett & LaViolette 1993, 46-68; Ojuri 2004, 126). Kohteiden osalta rikosilmoituksen tekemistä estävät yhtäältä häpeän ja syyllisyyden tunteet, toisaalta koston ja väkivallan pahenemisen pelko (Husso 2003, 18; Ojuri 2004, 130).

Pelon intensiteetti kertoo, että nainen ei ole valmis välttämättä suojelemaan itseään, ja hän tarvitsee ulkopuolista tukea. Toisaalta pelko vie halun elää normaalia elämää miehen kanssa. Pelätessään naiset hakevat todennäköisimmin apua, ja he näkevät, että lopulta heidän on jätettävä suhde. Pelkoa on vaikea pukea sanoiksi, kun siitä yrittää puhua toisille ihmisille. (Lahti 2001, 203-205.)

Avun hakeminen on parisuhdeväkivallan kohteelle vaikeaa, koska heillä ei välttämättä ole siihen käytännön mahdollisuuksia. Jos väkivallan tekijä on onnistunut katkaisemaan kohteen yhteydet ulkomaailmaan uhkaamalla väkivallalla, ei kohteen ole helppoa hakea apua. Hänellä ei välttämättä ole tahoja, mistä apua hakisi, eikä hän uskalla sitä väkivallan uhan alla hakeakaan.

Parisuhdeväkivalta ei lopu eroon, vaikka se saattaakin olla naisten viimeinen yritys päästä eroon väkivallasta. Lapsia käytetään vallan ja kontrollin välineinä parisuhteen päättymisen jälkeenkin. Mies saattaa hankaloittaa naisen elämää muutenkin, esimerkiksi kieltäytymällä muuttamasta pois kotoa tai uhata itsemurhalla. Nainen joutuu olemaan lasten vuoksi miehen kanssa tekemisissä. Fyysinen väkivalta saattaa vaihtua kontrolliin lapsista. (Hannonen 2001, 84; Liss & Butts Stahly 1993, 179.) Lasta voidaan käyttää tietolähteenä esimerkiksi salaisten osoitetietojen saamiseksi. Lapset ovat alttiina manipuloinnille ja väkivaltakierteen jatkumiselle myös eron jälkeen, joten isän ja lapsen tapaamisia olisi tällaisissa tilanteissa valvottava. (Lehtonen & Perttu 1999, 101.)

Eron jälkeen saattaa alkaa uusi vaihe siinä, miten isä vähättelee äidin auktoriteettia. Äidin vanhemmuuteen sotkeutuminen saattaa olla tärkeä taktiikka. Miehillä on usein tarve todistaa sekä naiselle että ulkopuolisille, että hän on heistä kahdesta henkisesti terveempi, ja vaikeudet, joita naisella saattaa lasten kanssa olla, johtuvat naisen kyvyttömyydestä ja

epätasapainosta, vaikka ne todennäköisesti johtuvat hänen itsensä käytöksestä. Jotkut pahoinpitelijät saattavat haluta taistelua huoltajuudesta vahvistaakseen omaa asemaansa vanhempana ja samalla heikentää naisen vanhemmuusasemaa.

(Bancroft & Silverman 2002, 62.)

Bancroftin ja Silvermanin (2002, 113-116) mukaan pahoinpitelevä vanhempi hakee useammin huoltajuutta ja on valmis käyttämään lakia hyväkseen laajentaakseen tapaamisoikeuttaan lapsiin. Monet naiset eivät olekaan aikomuksistaan huolimatta lähteneet pahoinpitelevien puolisoitensa luota, koska he ovat pelänneet menettävänsä lasten huoltajuuden. On tärkeää, että ammattilaiset ovat tietoisia pahoinpitelijöiden käyttämistä yleisistä taktiikoista huoltajuus- ja tapaamisoikeuskiistoissa, jotta he eivät jättäisi tekemättä todisteiden huolellista arviointia (emt. 122).

Pahoinpidelty osapuoli saattaa siis pysyä väkivaltaisessa suhteessa ainoastaan, koska hän pelkää menettävänsä lapsensa pahoinpitelijälle. Auttajien on oltava tässäkin suhteessa tietoisia parisuhdeväkivallan dynamiikasta ja taktiikoista, koska lapsen etu ei voi olla elää väkivaltaisessa perheessä. Parisuhdeväkivallasta ei saisi puhua korostetusti lastensuojelun nimissä, vaan lapsen etu olisi kyettävä esittämään niin parisuhdeväkivallan kohteelle kuin tekijälle sen kautta, miten väkivaltaisessa suhteessa eläminen vaikuttaa lapseen. Parisuhdeväkivallan kohde voisi motivoitua hakemaan apua myös itselleen lapsen varjolla, jos hänelle kerrottaisiin, että hän ei menetä lastaan avunhakemisen seurauksena.

Käytännön ongelmat

Barnettin ja LaVioletten (1993, 23-45) mukaan pahoinpidelty nainen ei saa juurikaan institutionaalista kannustusta väkivaltaisen parisuhteen jättämiseen. Esimerkiksi taloudellinen riippuvuus miehestä ja uskonnollinen ajattelumalli voivat olla syitä, jotka saavat naisen jäämään väkivaltaiseen parisuhteeseen. Nämä tekijät ovat ainakin osittain yhteiskunnasta riippuvaisia, joten osaltaan patriarkaalinen yhteiskunta pitää yllä väkivaltaisia parisuhteita.

Myös Hartin (1993, 17) mukaan pahoinpidellyt naiset ja heistä riippuvaiset lapset joutuvat usein palaamaan pahoinpitelevän miehen luokse taloudellisista syistä. Suomi on tehnyt naisten itsenäistymisen mahdolliseksi sosiaalipoliittisin keinoin. Esimerkiksi naisten

taloudellinen asema on turvattu. (Lahti 2001, 84-85.) Suomessa itsenäisen elämän aloittaminen on käytännön asioiden kannalta helpompaa kuin monissa muissa valtioissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa. Siellä sosiaalipoliittiset ratkaisut eivät ole tarpeeksi kehittyneet yksinhuoltajuuden tukemiseen ja itsenäisen elämän aloittamiseen eron jälkeen.

Barnettin ja LaVioletten (1993, 104-105) mukaan yksi syy, minkä vuoksi nainen kestää väkivaltaa ja jää väkivaltaiseen parisuhteeseen on opittu avuttomuus. Sen mukaan nainen esimerkiksi on saattanut yrittää paeta kotoa, eikä ole onnistunut siinä. Näin hän on oppinut, että pako ei onnistu. Nainen on eristetty sosiaalisesta ympäristöstään, joten apua ja tukea ei ole helposti saatavilla. Ongelma ei kuitenkaan ole siinä, että nainen olisi oppinut avuttomuuteen, vaan pikemminkin hän on oppinut, että apua ei ole saatavilla. (Teays 1998, 71.) Olisi tärkeää, että parisuhdeväkivallan kohteille olisi tarjolla tarpeeksi auttamiskohteita, kuten kriisikeskuksia ja turvakoteja, joihin on mahdollista päästä konkreettiseen suojaan pahoinpitelijältä, ja joissa osataan antaa myös oikeanlaista kriisiapua välittömästi. Auttamiskohteista pitäisi myös tiedottaa enemmän julkisuudessa, jotta parisuhdeväkivallan kohteetkin olisivat niistä tietoisia.

Barnettin ja LaVioletten (1993, 106) mukaan useiden tutkimusten mukaan väkivallan vakavoituessa ja muuttuessa pahemmaksi naiset hakevat todennäköisemmin apua. Tämä on ristiriidassa opitun avuttomuuden teorian kanssa. Monet pahoinpidellyt naiset ovat yrittäneet selviytyä väkivallan alla pitkiä ajanjaksoja. Nainen on väkivaltaisen parisuhteen osapuolista yleensä avunhakija, ja hän toivoo, että asiantuntijat löytävät oikean parannuskeinon heidän avioliitolleen. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 110.)

3.2 Mikä estää ja vaikeuttaa avun saamista?

Mikäli parisuhdeväkivallan kohde kaikista avun hakemista vaikeuttavista tekijöistä huolimatta päättää hakea itselleen apua, ei avun saaminen ole kuitenkaan itsestään selvää. Avun saamista voivat vaikeuttaa ensinnäkin auttamistahojen yleinen tiedostamattomuus parisuhdeväkivallasta ilmiönä ja auttamisjärjestelmien kyvyttömyys vastata parisuhdeväkivallan kohteiden avuntarpeeseen. Auttajien vääränlaiset asenteet voivat myös olla esteenä oikeanlaisen avun saamiselle.

Parisuhdeväkivallan yleinen tiedostamattomuus ja auttajien asenteet

Tutkimustulosten mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunta kaipaa työhönsä lisää tukea ja tietoa. Jotta voidaan auttaa väkivallan uhria, asenteelliset negatiiviset ja väärinymmärrykset on tiedostettava. Esimerkiksi 19 prosenttia vastaajista uskoi perhedynaamiin ja psykopatologisiin teorioihin, joiden mukaan vastuu väkivallasta on naisella, ja naisen on muutettava käyttäytymistään lopettaakseen miehen väkivaltaisen käyttäytymisen. Samat 19 prosenttia näkivät väkivallan koko perheen sairautena, ja samalla he uskovat naisen nauttivan väkivallasta. Sosiaali- ja terveydenhuollon asenteiden muuttaminen edellyttää lisätietoa ja koulutusta. (Lehtinen & Mekhane 1997, 51.)

Parisuhdeväkivallan kohteen avunsaamista vaikeuttavat yleiset yhteiskunnassa vallitsevat käsitykset parisuhdeväkivallan luonteesta. Monien auttajien käsitykset seuraavat yleistä yhteiskunnallista linjaa. Tärkeää olisi tarjota eri auttamisammateissa toimiville ihmisille koulutusta ja tietoa parisuhdeväkivallasta, jotta yleiset stereotyyppit ja myytit eivät ohjaisi auttajien toimintaa, vaan se perustuisi faktatietoon.

Husson (2003, 18 & 20) mukaan parisuhdeväkivaltaan on hankala puuttua. Kyse on ongelman tiedostamisesta, ei vain lainsäädännöstä ja siihen liittyvistä muutospainanteista. Viranomaisten väkivaltaan puuttumista hidastavat ja vaikeuttavat asenteet. Tästä kertoo myös avun hakemisen kynnyksen korkeus. Väkivalta, joka tapahtuu parisuhteissa, voi tuntua kiusalliselta yksityisasialta, eikä siihen haluta sotkeutua. Myös Barnettin ja LaVioletten (1993, 10) mukaan ennakkoluulot ja käsitykset sukupuolesta vaikuttavat esimerkiksi terapeutin kykyyn tunnistaa parisuhdeväkivalta. Hän reagoi sen mukaan, mitä hän uskoo parisuhteen voimasuhteista

Suomessakaan ei ole tunnustettu eikä tunnustettu omaan kulttuuriin kuuluvaa parisuhdeväkivaltaa juuri ennen 1990-lukua. Se on mahdollistanut väkivallan kieltämisen ja ulossulkemisen. Yhtäältä parisuhde nähdään yksityisenä, minkä vuoksi siihen ei puututa, toisaalta parisuhdeväkivaltaa selitetään erilaisilla yksilöllisillä ominaisuuksilla ja olosuhteilla. Syiksi luetaan esimerkiksi naisten masokistisuus, nalkuttaminen, provosointi ja uskottomuus sekä miesten mustasukkaisuus, kontrollin menetys, alkoholin käyttö tai stressi. (Husson 2003, 67-68.)

Auttajan asema on vaikea parisuhdeväkivallan kohtaamisessa, koska ei ole mahdollista välttyä tasapainottelulta neutraalin avun ja tuen ja toisaalta moraalisen kannanoton välillä. Perhe- ja parisuhdeväkivallan kohtaamisen dilemma on siinä, että samalla kun muunlainen väkivalta tuomitaan jyrkästi, saatetaan pitää parisuhteen intiimiä väkivaltaa osana parisuhteen vuorovaikutusproblematiikkaa, jolloin väkivallan käytöstä tulee auttajan silmissä jopa hyväksyttävää. Ilmiö näkyy perheväkivaltakeskustelussa jännitteenä toisaalta erilaisten ongelman selitysmallien ja toisaalta interventioideologioiden välillä. (Husso 2003, 45; Nyqvist 2001, 10.)

Pohjolan (2002, 48-59) mukaan pahaa, jota asiakas voi työntekijän kanssa vuorovaikutuksessa ollessaan kokea, ovat epäluottamus, joka syntyy esimerkiksi kun työntekijä ajattelee ongelmakeskeisesti, välinpitämättömyys, jolloin asiakas kohdataan tapauksena, ei ihmisenä ja mitätöiminen, asiakkaan syylistäminen. Pahoinpidelty nainen uskoo apua olevan tulossa, kun hän sitä hakee kertoen tarinansa. Näin ei kuitenkaan aina ole ollut pahoinpideltyjen naisten kokemusten perusteella. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 113.)

Naisesta saatetaan tehdä auttajien puheissa uudelleen objekti. Jos he eivät saa odottamaansa apua, he saattavat mennä takaisin kotiin ja tuntea itsensä systeemin hylkäämäksi. Jokainen pettymyksiä tuottanut kohtaaminen kanssa saattaa rajoittaa uudelleen kohtauksia, koska nainen ei enää luota auttajien vastaavan hänen kärsimyksiinsä. Helpotusta on tuottanut, jos väkivalta oli huomioitu, eikä ollut tarvetta kertoa tarinoita. (Lahti 2001, 233-234.)

Koska monet parisuhdeväkivallan osapuolet hakevat apua joko suoraan tai esimerkiksi lääkärin ohjaamana erilaisista terapioiden, erityisen tärkeää olisi parisuhdeväkivallan tunnistaminen terapeuttien keskuudessa. Nousiainen (1998, 19-20) mukaan parisuhdeväkivallan yhteydessä kieltämisen ja torjunnan mekanismit ovat voimakkaat. Terapeuttien on tiedostettava tämä ilmiö, jotta naisen kokemuksille olisi tilaa. Perheterapeuttien piirissä on jonkinlainen vaikeus käsitellä traumoja, jotka syntyvät perhesysteemin sisällä toisen perheenjäsenen aiheuttamana. Tutkimustulokset osoittavat, että psykoterapeutit ja psykologit eivät kyenneet luomaan oikeanlaisia interventioita, vaikka he tiesivät, että kyseessä on väkivaltaongelma. He eivät osanneet arvioida tilanteen vaarallisuutta väkivaltaisessa perheessä. (Harway & Hansen 1993, 50-51.)

Varsinkin parisuhdeväkivallan yleisyys on yllätys myös monelle auttajalle. Johnsonin (1985, 121) mukaan sekä poliisille, sosiaalityöntekijöille että terveydenhuoltohenkilökunnalle parisuhdeväkivaltatapaukset näyttäytyvät murto-osana heidän työtään. Se on kuitenkin laajempi ilmiö kuin monet viranomaiset kuvittelevat. Monet naiset ovat sitä mieltä, että heitä ja heidän ongelmaansa ei oteta tosissaan kyseisissä tahoissa.

Monissa tahoissa väkivalta saattaa jäädä näkymättömäksi muiden ongelmien taakse. Auttajat voivat pitää tilannetta jonakin muuna ongelmana, joka vain purkautuu väkivaltana. Saattaa myös olla, että parisuhdeväkivallan kohde ei apua hakiessaan osaa tai uskalla kertoa tilanteestaan, joten auttajalta voi jäädä huomaamatta muiden ongelmien takana piilevä väkivalta.

Sosiaalityöntekijät nimeävät monesti ongelman uudelleen, useimmiten väkivalta nähdään lastensuojelullisena asiana. Sosiaalityöntekijät pyrkivät pitämään perheen koossa, ainakin lasten vuoksi naisen olisi pysyttävä kotona. (Johnson 1985, 115-116.) Monesti viranomaiset, esimerkiksi sosiaalityöntekijät saattavat pitää naista huonona äitinä. Tällöin naisen on keskityttävä enemmän lastensa pitämiseen kuin väkivallasta selviytymiseen. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 119.) Jos perheessä on ongelmana alkoholi, muut ongelmat jätetään huomioimatta, myös väkivalta. Yleisestikin auttajat, jotka työskentelevät alkoholiongelmien parissa, ovat saaneet vähän koulutusta, vaikka tiedetään, että monilla asiakkailla on taustalla myös väkivaltaongelmia. (Cooley with Severson 1993, 218.)

Lääketieteen puolella psykiatrinen patologisointi jättää usein parisuhdeväkivallan aiheuttamien oireiden todellisen syyn huomioimatta. Se tekee ongelmasta yksityisen, henkilökohtaisen ongelman, joka on seurausta huonosta onnesta tai omasta kyvyttömyydestä. Terveystieteiden henkilökunnan on tehtävä ensisijainen diagnoosi siitä, että kyseessä on nimenomaan parisuhdeväkivalta. Ongelma on kohdattava sellaisena kuin se on, auttaja ei saa mennä mukaan uhrin yrityksiin peittää väkivalta. Monet potilaat ovat olleet tyytyväisiä, kun heidän ongelmansa on tunnistettu oikein. (Klingbeil & Boyd 1984, 25; Wilkerson 1998, 129.)

Monet parisuhdeväkivallan osapuolet ovat tekemisissä poliisin kanssa. Siksi myös heidän koulutuksensa parisuhdeväkivallan varalle olisi tärkeää. Poliisille kutsu parisuhdeväkivaltatilanteeseen on usein vaarallinen, aikaa vievä ja turhauttava. Jotkut poliisit kokevat, ettei koteihin meneminen kuulu poliisin työhön. Myös poliisit tarvitsisivat enemmän

koulutusta sekä tietoa parisuhdeväkivallan dynamiikasta ja paikoista, joihin kaikki väkivallan osapuolet voidaan ohjata jatkotoimenpiteisiin. (Peltoniemi 1984, 182; Roberts 1984, 127; Vesivalo 1993, 9.)

Johnsonin (1985, 112 & 114) mukaan pidätykset parisuhdeväkivaltatapauksissa ovat harvinaisia. Poliisit eivät kannusta miehen syyttämistä, sillä heidän näkemyksensä mukaan monet naiset vetävät syytteen pois jonkin ajan kuluttua. Poliisi ei yleensä hoida kunnolla parisuhdeväkivaltatapauksia, joista tulee hälytys (Teays 1998, 59). Tilanne on muuttunut ainakin Suomessa, koska syyte nostetaan joka tapauksessa kaikesta muusta kuin lievästä pahoinpitelystä. Eri asia on, miten tilanne tulkitaan. Poliisit eivät välttämättä näe tilannetta yksipuolisena pahoinpitelynä, vaan he saattavat tulkita tilanteen perheriidaksi, jossa molemmat osapuolet ovat syyllisiä.

Voi myös olla, että yksittäinen auttaja ymmärtää avunhakijan tilanteen, mutta jos hän toimii organisaation sisällä, joka ei tunnista parisuhdeväkivaltaa tai tarjoa resursseja tarvittavaan auttamiseen, ei auttaminen välttämättä ole mahdollista.

Jos asiakas ei saa tarvitsemaansa apua, hän kokee sen suoraan asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutuksessa. Se saattaa kuitenkin johtua järjestelmän rakenteellisesta vaikeudesta tai riittämättömyydestä vastata auttamista edellyttävän elämäntilanteen haasteeseen. Pahoinpideltyjen naisten ja sosiaalisen kontrollin edustajien välillä vallitseva jännite johtuu ongelman ristiriitaisesta luonteesta. Yhtäältä on olemassa naisen kokemukseen perustuva kuvaus todellisuudesta, toisaalta institutionaaliset määritelmät samasta asiasta, ja ne perustuvat organisationaaliin tarpeisiin ja ammatillisiin ideologioihin. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 114; Pohjola 2002, 48.)

Parisuhdeväkivallan kohteen syyllistäminen ja vastuuttaminen

Nyqvistin (2001, 112-113) mukaan patriarkaatti ja yksilöpsykologia syyllistävät naisia. Husson (2003, 98-99) mukaan naisia syyllistävät selitysmallit ovat paljon vanhempia kuin miehiä vastuullistavat. Patriarkaatti merkitsee naisten sorron lisäksi myös naisten syyllistämistä tästä sorrosta. Naiset ovat syyllisiä miesten ongelmiin, vaikka miehet ovatkin hallitseva luokka. Nainen on samaan aikaan uhri ja syyllinen uhriuteensa.

(Jokinen, Arto 2000, 46.)

Parisuhdeväkivallan kohde syyllistetään monesti vallitsevasta tilanteesta. Se saa kohteen myös syyllistämään itsensä, mikä vaikeuttaa uudelleen avun hakemista. Jos korostetaan naisen osallisuutta väkivaltaan, estetään naisen pääsy uhrin paikalle (Husso 2003, 131). Väkivallan kohde syyllistetään ulkopuolelta, esimerkiksi syytetään, että nainen nalkuttaa ja aiheuttaa näin käytöksellään väkivallan. Kohde ei saa ulkopuolelta sosiaalista tukea, ja hän syyllistää myös itse itsensä. (Barnett & LaViolette 1993, 75-78; Husso 2003, 277.)

Nyqvistin (2001, 19 & 184) mukaan hoitoidelogiat vaihtelevat uhrin suojelemisesta perheen sisäisen vuorovaikutuksen edistämiseen. Yleisenä ongelmana on, että jos auttamistyössä keskitytään perheen vuorovaikutusproblematiikkaan, nainen tuntee osasyllisyyttä väkivallasta. Naisten tapa syyllistää itsensä perheväkivallasta on haaste auttamistyölle. Auttamistyössä on tiedostettava se, että naisen syyllisyydenotto ja miehillä esiintyvä naisia syyllistävä ja väkivallan oikeuttamista korostava puhetapa vahvistavat yhdessä väkivaltaisen parisuhteen ongelmallista vuorovaikutusta. (Nyqvist 2001, 123-124.)

Parisuhdeväkivallan kohdetta pidetään vastuussa vallitsevasta tilanteesta. On helppoa ajatella, että tilanne muuttuisi, jos kohde lähtisi väkivaltaisesta parisuhteesta. Se ei ole kuitenkaan yksinkertaista, kuten olen jo todennut luvussa 3.1.

Naisista väkivallan uhreina ei juuri Suomessa puhuta. Naisista on puhuttu vastuullisina toimijoina, ja se on keskittynyt naisen tarpeeseen päästä eroon väkivaltaisesta kumppanista ja jatkaa elämää ilman häntä. Vaikka viime aikoina onkin puhuttu naisista uhreina, on kuitenkin todennäköisempää, että lyöjän toiminta selitetään jollakin ulkoisella tekijällä, esimerkiksi masennuksella. Heikkouden ja kykenemättömyyden tuntemukset sekä parisuhdeväkivallan kohteena olemisen yhteys usein sivuutetaan parisuhteiden arjessa, väkivaltadiskurssissa ja ammattikäytännöissä. Lopulta nainen ei itsekään oivalla, että hänen haluttomuutensa puhua väkivallasta ja kyvyttömyys lähteä suhteesta saattavat johtua hänen kokemastaan pelosta ja terrorista. (Husso 2003, 182; Lahti 2001, 222-223.)

Myös Keskisen (1996, 39) mukaan vastuu sekä tilanteesta että ratkaisuyrityksistä jää naiselle, koska kyseessä on hänen oma valintansa. Hän voisi lopettaa suhteen tai olisi alun alkaen voinut ottaa paremman miehen. Mieheltä ei vaadita muuttumista, joten nainen saa syyttää itseään, jos ei selviydy ulos tilanteesta. Myös parisuhdeväkivallan kanssa tekemisissä olevat viranomaiset kohdistavat usein toimiaan naisiin. Vastuu väkivallan lopettamisesta asetetaan

naisen harteille: hänen on esimerkiksi ottamalla avioero saatava väkivalta loppumaan, mikäli se ei muuten onnistu. (Emt. 11.)

Väkivaltaisessa parisuhteessa naisten omat odotukset kertovat heidän emotionaalisesta vastuustaan. He yrittävät muuttaa miestä ja hankkia hänelle apua. Naiset ovat yleensä avunhakijoita väkivaltatilanteissa, koska he ovat suhteen osapuolia, jotka eivät ole tyytyväisiä suhteeseen. Hän saattaa hakea apua miehelleen hänen muuttamiseksi, jos pari haluaa yhä jatkaa yhdessä. Näin naisen vastuu korostuu, vaikka hänellä ei edes todellisuudessa ole mahdollisuutta saada tilanteeseen yksin muutosta. Miehet eivät joko näe tilanteesta mitään vikaa tai he eivät halua ottaa tilanteesta mitään vastuuta. Vastuu väkivaltaisesta käytöksestä annetaan miehelle, kun häntä tavataan yksin tai miesten ryhmässä. (Homer et al. 1985, 96; Keskinen 1996, 11; Nousiainen 1996, 26.)

Auttajat näkevät ongelmaksi naisten haluttomuuden ottaa vastaan apua ja kyvyttömyyden tehdä päätöksiä. Uhrityyppiajattelu kiinnittää huomion naisiin: kysytään, miksi nainen ei lähde, ei esimerkiksi kysytä, miksi mies ei lähde niin ahdistavasta parisuhteesta, jossa on pakko pahoinpidellä toista osapuolta. (Husso 2003, 182 & 281.) Esimerkiksi systeemissä perheterapiassa oletetaan, että systeemin osilla on yhtäläinen valta. Tällaisella ajattelulla syyllistetään väkivallan uhria. Feministiset perheterapeutit ovatkin arvostelleet systeemistä perheterapiaa, koska se olettaa, että miesten ja naisten välillä vallitsee tasa-arvo. (Nousiainen 1998, 18-19.) Tämän ajattelun mukaan parisuhdeväkivallan kohteella olisi mahdollisuus lähteä väkivaltaisesta suhteesta milloin vain haluaa.

Kun pahoinpidellyn naisen toimet kategorisoidaan joko lähtemiseksi tai jäämiseksi, jätetään huomioimatta monet toimenpiteet, joita nainen on tehnyt. Nainen saattaa pyytää miestä lopettamaan ja pyytää häntä lupaamaan, ettei toiste käyttäydy väkivaltaisesti. Nainen saattaa myös hakea apua. Kuitenkin hänet tuomitaan jääjäksi. Nainen saattaa myös hakeutua turvaan joko viralliseen suojaan tai ystävien tai sukulaisten luo, mutta jos lähteminen on vain väliaikaista, hänet tuomitaan silloinkin epäonnistuneeksi lähtijäksi. Jääminen nähdään ongelmaksi ilman että kiinnitetään huomiota siihen avun tarpeeseen, joka naisella on, jotta hän kykenisi saavuttamaan päämääränsä. Naisen toimien ei katsota olevan hyödyllisiä, mikäli hän ei onnistu lähtemään suhteesta. Jos nainen ei ole onnistunut lähtemään suhteesta, hänen toimiaan tulkitaan häntä vastaan. Hänen kyvykkyyttään ja jopa rehellisyyttään epäillään. (Mahoney 1994, 76-78.)

Kaksoisuhriutuminen

Parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuminen on traumaattinen kriisi. Auttajille yleistä on, että he eivät tunnista avunhakijan oireita parisuhdeväkivallan aiheuttamiksi, vaan niiden katsotaan olevan yksilöllisiä ominaisuuksia: kohde kaksoisuhriutuu avunhakemisen seurauksena (ks. luku 2.3).

Barnett ja LaViolette (1993, 108) käyttävät käsitettä ”the battered woman syndrome”, joka suoraan suomeksi käännettynä tarkoittaa pahoinpidellyn naisen syndroomaa. Heidän mukaansa tällaista syndroomaa esiintyy väkivallan kohteilla. Syndrooman tunnusmerkkejä ovat tietynlainen uhriutumisen tuottama käyttäytyminen, opittu avuttomuus sekä itsetuhoiset selviytymisstrategiat, jotka johtavat kontrollin menetykseen uhrin kyvyssä ajatella ja toimia selkeästi. (Emt. 108; Teays 1998, 63.) Pahoinpidellyn naisen syndrooma esitettiin todisteena oikeudessa ensimmäisen kerran 1970-luvulla (emt. 60).

Traumaattisen kriisin käsittelyn vaiheita ovat sokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe. Sokkivaiheessa uhrin käyttäytyminen voi olla ulkoisesti rauhallista, mutta hänellä on kuitenkin yleensä heikentynyt kyky ajatella ja toimia. Reaktiovaihe alkaa muutaman päivän tai viikon kuluttua väkivallasta, joten tämä aika on tärkeä psyykkisen selviytymisen kannalta. Tuki ja apu, jota väkivaltaa kokenut saa tänä aikana, vaikuttaa siihen, miten hän alkaa käsitellä kriisiä ja traumaa. Vaikka suhteesta vapautuminen nähdäänkin pääosin positiivisena asiana, sen läpikäyminen ei yleensä onnistu ilman kipua. Koska muutos on niin radikaali, naiset kokevat esimerkiksi helpotuksen ja jonkin saavuttamisen tunteita, mutta toisaalta myös surua ja shokkituntemuksia. (Kirkwood 1993, 107; Lehtonen & Perttu 1999, 59-61.) Parisuhteen sisällä tapahtuvan väkivallan luonteen ja sen aiheuttamien seurausten ymmärtäminen on auttajalle tärkeää, jotta hän pystyisi tarjoamaan väkivallan kohteelle oikeanlaista apua, kun hän sitä hakee, eikä tulkitisi hänen oireitaan esimerkiksi yksilöllisiksi mielenterveyden häiriöiksi.

Käsittelyvaihe alkaa yleensä vasta väkivallan uhkan loputtua, ja silloin käydään läpi väkivallan aiheuttamia tunteita ja merkityksiä sekä rakennetaan uudelleen itsetuntoa ja minäkuva. Uudelleen suuntautumisen vaiheessa luodaan uutta perustaa elämälle. Monet kokevat olevansa läpikäydyn kriisin jälkeen henkisesti vahvempia. Pahoinpitelevän kumppanin jättäminen on vasta ensimmäinen askel pitkässä prosessissa, jotta lopulta

saavutettaisiin emotionaalinen itsenäisyys ja fyysinen etäisyys kumppaniin nähden. (Kirkwood 1993, 111; Lehtonen & Perttu 1999, 59-61.)

Myös työntekijän on tunnettava olonsa turvalliseksi ja luottavaiseksi käsitellessään väkivaltaa. Kun työntekijä tuntee sisäistä turvallisuutta, uhrin on helpompi saavuttaa emotionaalinen kontrolli tilanteessaan. Uhri vaistoa herkästi työntekijän mahdolliset negatiiviset asenteet ja epäuskon. Alkuvaiheen auttamisessa tärkeintä on saattaa alkuun eheytyms- ja selviytymisprosessi. Uhrin on saatava kontrollin ja turvallisuuden tunne takaisin, ja sen jälkeen hänen kanssaan voidaan ryhtyä rakentamaan uudelleen todellisuutta, mikä voi kestää jopa vuosia. (Lehtonen & Perttu 1999, 72-73.) Auttamisprosessin tarkoituksena on ensisijaisesti tehdä väkivallan kohteen kokemukset, tunteet, ajatukset ja ratkaisut oikeutetuiksi (emt. 84).

Nousiainen (1996, 22) mukaan useat naiset ja lapset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa, kärsivät posttraumaattisesta stressistä. Erilaiset kieltämismekanismit ovat saattaneet vahvistua terapiatilanteessa, jolloin vahvemman todellisuudesta on tullut vallitsevaa todellisuutta. Tämän vuoksi naiset saattavat kuvata pettymyksen tunteita pari- ja perheterapian kokemuksista. Posttraumaattisen stressin oireita saatetaan pitää naisten yksilöllisinä piirteinä, eikä niiden huomata johtuvan toistuvista väkivallan kokemuksista ja alituisen uhan alla elämisestä. (Husso 2003, 282; Nousiainen 1996, 24; Roberts 1984, 75.)

Husson (2003, 53) tutkimuksen mukaan monet naiset uskovat, että heidän kokemuksiaan voi ymmärtää vain toinen väkivallan kohteena ollut nainen. Uhrina olemisen kokemusten sivuuttaminen ja ohittaminen ovat syvälle juurtuneita käytäntöjä, jotka vaikuttavat siihen, miten väkivallan tekijöihin ja kohteisiin suhtaudutaan. Naiset kertovat, että heidän tilaansa ei ole tunnistettu eikä heidän kokemuksiaan ole uskottu tai ymmärretty. Väkivallan kohteena olemisen kokemukset ovat jääneet kommunikoimattomiksi. Vaikka väkivallan uhri onnistuisikin löytämään sanat ja voimia puhua, muiden voi olla vaikea kuunnella. Aina ei löydy ihmisiä, jotka kuuntelisivat ahdistumatta ja tuomitsematta. Väkivallan uhrit tarvitsevat traumasta selviytyäkseen yhteyttä muihin ihmisiin. Heille on tärkeää tulla sekä kuulluksi, nähdyksi että uskotuksi. (Emt. 258-260; Kirkwood 1993, 130; Nousiainen 1996, 26.)

Vertaistuen merkitys näyttäytyy naisten kokemusten perusteella tärkeäksi. Toisaalta auttaa voi, vaikka ei täysin ymmärtäisikään autettavan kokemuksia. Jos parisuhdeväkivallan kohde

saa puhua ongelmastaan ilman että häntä tuomitaan, saa hän siitä apua, vaikka auttaja ei täysin hänen tilannettaan ymmärtäisikään. Parasta auttamista on varmasti vertaistuen, kuunteluavun ja konkreettisemmän avun tarjoaminen sopivassa suhteessa.

3.3 Parisuhdeväkivallan kohteen auttamiseen tarvittavia toimenpiteitä

Toimenpiteet yhteiskunnan tasolla

Parisuhdeväkivaltaan liittyvien toimintaperiaatteiden on huomioitava maan taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset realiteetit (Vesivalo 1993, 5). Koska parisuhdeväkivalta on monitahoinen ongelma, se vaatii viranomaisten, järjestöjen ja laitosten yhteistyötä (emt. 19). Barnettin ja LaVioletten (1993, 112-131) mukaan esimerkiksi kirkot, oikeuslaitos, poliisien kouluttaminen, naisten taloudellinen itsenäisyys, lainsäädäntö, turvakodit ja terapia sekä parisuhdeväkivallan kohteille että tekijöille toisivat yhteistyössä helpotusta asiaan.

Vesivalon (1993, 32) mukaan ehtona perheväkivaltatapausten tehokkaalle hoitamiselle on tarkoituksenmukainen koulutus. Koulutuksen tavoitteena on parantaa ilmiön tiedostamista ja sen ymmärtämistä, kehittää taito, asiantuntemus ja herkkyyys sekä lisätä ammattikuntien yhteistyötä. Tutkimuksen avulla voidaan parantaa ymmärrystä ongelman luonteesta ja ammattiauttajat pystyvät kehittämään omia palvelujaan (emt. 50).

Lehtosen ja Pertun (1999, 71) mukaan väkivallan kohteille olisi lisättävä palveluita, jotka mahdollistavat irrottautumisen. Irrottautuminen ja selviytyminen eivät saa olla ainoastaan heidän itsensä vastuulla ja heidän varassaan. Monilta paikkakunnilta puuttuu kokonaan ensiapuluonteinen väkivaltatyön auttamisjärjestelmä. Turvakotien rinnalle tarvittaisiin naisten auttamiseen erikoistuneita järjestelmiä, kuten kriisi-, neuvonta- ja auttamisjärjestelmiä sekä väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneita keskuksia. Lisäksi tarvitaan viranomaisten verkostoitumista ja yhteistyötä. Suomen hallituksen Tasa-arvo -ohjelman mukaan paikallisesta auttamistoiminnasta ovat vastuussa sosiaali- ja terveysturvaviranomaiset. (Emt. 119.) Vastuu väkivaltatyöstä pitäisi kunnissa asettaa selkeämmin tietyille taholle, jotta yleistä tietoisuutta auttamisjärjestelmästä saataisiin lisättyä.

Suurimmissa kaupungeissa on tarjolla erilaisia turvakotipalveluita ja esimerkiksi Mobile-kriisikeskuksia, mutta pienellä paikkakunnalla ei ole tällaisia avustusmuotoja tarjolla. Terveyskeskuksien ja poliisin puoleen voi kääntyä, mutta nekään eivät aina päivystä omalla paikkakunnalla. Perheen yhteiskunnallinen asema saattaa pidätellä avun hakemista. Apua ei välttämättä haeta uudelleen, jos kohtelu ei ole ollut asiallista ensimmäisellä kerralla. Kriisipuhelimet tarjoavat nopeinta apua, jos paikkakunnalla ei ole esimerkiksi turvakotia. Puhelimet tarjoavat keskusteluapua sekä tietoa, mihin voi mennä. (Koski 1999, 51-53.)

Kriisipuhelimet ovat osoittautuneet tarpeellisiksi. Esimerkiksi Naisten Linja, Suomen ensimmäinen väkivaltaa kokeneille naisille ja tytöille tarkoitettu neuvontapuhelin, sai jo muutaman ensimmäisen toimintakuukautensa aikana satoja puheluita (Pitkänen 2002, 5).

Vaikka on olemassa erilaisia suojia, jotka tarjoavat naiselle turvallisen majoituksen hätätilanteessa, on kovin ristiriitaista vaatia heitä lähtemään kodistaan. Uuden ympäristön kokemus voi olla kriisitilanteessa traumaattinen, ja jos parilla on lapsia, jotka lähtevät naisen mukaan, hekin voivat kokea uuden ympäristön järkyttävänä. Parempi vaihtoehto olisi, jos mies lähtisi kotoa. Se poistaisi välittömän väkivallan uhkan. Uhri saattaa kuitenkin joutua koston kohteeksi, tai hän voi joutua taloudellisiin vaikeuksiin. Joidenkin maiden lakien vastaista on poistaa syyllinen kodista. Kun harkitaan lakiuudistuksia, on säilytettävä tasapaino uhrin suojelun ja syytetyn oikeuksien välillä. (Vesivalo 1993, 27.)

Lakiuudistuksilla yhteiskunta voi parhaiten näyttää kantansa parisuhdeväkivaltaan. On tärkeää, että Suomessa on vihdoin 2000-luvulla tehty selväksi, että parisuhdeväkivalta on rikos. Muutokset tapahtuvat kuitenkin hitaasti, joten lakimuutoksista huolimatta yleisen asenneilmaston muuttuminen vie aikaa.

Toimivat interventiokäytännöt

Nyqvist (2001, 154) jakaa parisuhdeväkivaltaan kytkeytyvät auttamis- ja interventiotahot psykososiaaliin, terveydenhuollollisiin ja juridisiin tahoihin. Nyqvistin mukaan aikuisten keskinäisessä parisuhdeväkivallassa voidaan erottaa kaksi erillistä hoito- ja auttamisideologiaa. Yhtäältä etusijalla voi olla uhrin suojeleminen väkivallantekijältä, toisaalta voidaan pyrkiä edistämään perheen sisäistä vuorovaikutusta tavoitteena väkivallaton perhe-elämä. (Korkeela-Leppälä 2001, 27; Nyqvist 2001, 19.) Nyqvistin (emt. 184) mukaan väkivallan uhrin auttaminen edellyttää auttajalta erityistä sensitiivisyyttä. Auttajan on tärkeää

rakentaa aluksi luottamuksellinen suhde asiakkaaseen, mikä on jatkotyöskentelyn perusta. Yleisessä palvelujärjestelmässä työn fokus on alusta pitäen tiukasti perheen vuorovaikutusproblematiikassa, mikä luo varsinkin naisille tunteen osasyllisyydestä väkivaltaan. Tähän yleiseen ongelmaan on kiinnitettävä vakavaa huomiota.

Parisuhdeväkivallan hoidossa tarvitaan erikoistuneita toimintatapoja. Toimintaperiaatteen mukaan uhri tarvitsee tukea ja tekijä apua. (Vesivalo 1993, 5.) Monet pahoinpidellyistä naisista eivät kuitenkaan hae yksilöllistä apua, ja ne jotka hakevat, saattavat hakea sitä johonkin muuhun kuin väkivaltaan (Harway & Hansen 1993, 8). Naisille yksilökäynnit ovat kuitenkin tärkeitä, he voivat kokea tulleen kuulluksi, nähdyksi ja uskotuksi. Myös se, että miestä tavataan joko yksin tai miesten ryhmässä on tärkeää. Terapiassa tekijä vastuutetaan teoistaan, samoin kuin uhri vastuutetaan itsensä suojelemisesta. Terapeuttisen työskentelyn ensimmäisenä tehtävänä on väkivallan katkaisu selkeän sopimuksen avulla. Naisen turvallisuudesta on huolehdittava terapian aikana. (Nousiainen 1998, 21.)

Pahoinpidellyn naisen kanssa työskennellään askeleittain. Aluksi varmistetaan asiakkaan turvallisuus, sitten häntä kuunnellaan ja uskotaan. Asiakkaan tunteet on tunnistettava, samoin kuin väkivallan vaikutukset asiakkaan käytöksestä ja asiakas on saatava valtaistamaan itse itsensä. Seuraavaksi on ratkaistava ongelma ja toimittava eri sosiaalisten tahojen kanssa ja tarjottava sekä tukiryhmiä että jatkuvaa terapeuttista tukea. (Register 1993, 99-101.) Pahoinpidellylle naiselle, joka on päättänyt jatkaa elämäänsä itsenäisesti, on paljon hyötyä jälkihoidosta (Roberts 1984, 80).

Eisikovitsin ja Buchbinderin (2000, 121) mukaan ajoitus on tärkeä tekijä avunhakuprosessissa. Naisen on oltava tarpeeksi voimakas ja päättäväinen, jotta hän pystyy vastaanottamaan tarjolla olevan avun. Jos nainen päättää jättää parisuhteen, jossa miehestä eikä ystävästäkään ole tukea, nainen saattaa olla hyvin eristyneessä tilassa. Viranomaisten tärkeys näkyy tässä tilanteessa sekä akuutin että pitempiaikaisen tuen tarpeena. Naisen täytyy yleensä aloittaa alusta, poissa omasta yhteisöstä, jossa nainen ja mahdolliset lapset eivät tunne ketään. (Hanmer 1996, 16.) Avun hakemisen ja saamisen tekee vaikeaksi ristiriita, jonka mukaan avunhakijan on oltava vahva, kun hän hakee apua. Parisuhdeväkivallan kohde on kuitenkin kaikkea muuta, joten päätös avun hakemisesta tapahtuu usein aivan liian myöhään. Auttajan olisi kuitenkin heti tunnistettava avunhakija parisuhdeväkivallan kohteeksi, jotta hän saisi heti oikeanlaista apua.

Monet sosiaalityön työmuodot soveltuvat naisten selviytymistä tukevaan työhön. Yksilöterapeuttisen työn lisäksi ryhmä- ja verkostotyö toimivat hyvin. Ne ovat pidetty tehokkaita keinoja väkivallan seurausten, syyllisyyden ja häpeän purkamisessa, itsetunnon vahvistumisessa sekä myönteisten irrottautumisen- ja selviytymismallien oppimisessa. Onnistunut työ on tutkimuksen mukaan edellyttänyt työntekijän tulemista asiakkaan lähelle. Auttamistyön tärkeänä tehtävänä on tukea naista tekemään päätöksiä, jotka perustuvat hänen omaan tahtoonsa, mutta auttajan on tunnettava myös vastuu perheenjäsenten turvallisuudesta. (Nyqvist 2001, 237-238; Perttu 2002, 92-93.)

Naiset, jotka elävät väkivaltaisessa suhteessa, saattavat uskoa, että jos he kutsuvat poliisin paikalle, suhde automaattisesti päättyy. Ulkopuolisella interventtiolla voi olla monenlaisia vaikutuksia. Se voi joko tuoda uusia ideoita, joiden avulla ongelma selviää, tai asiat voivat pysyä ennallaan. Tilanne voi myös huonontua. Ulkopuolisia voidaan käyttää taistelussa toista osapuolta vastaan. Siksi auttajien kohtaamiset väkivaltaisen suhteen osapuolien kanssa ovat eettisesti ongelmallisia. (Lahti 2001, 245.) Toisaalta ulkopuoliset interventiot saattavat saada naiset tietoisemmaksi siitä, että heidän suhteensa on epätydyttävä. Esimerkiksi poliisin tultua kotiin naiset saattavat nähdä itsensä ulkopuolisen silmin. Jos naiset heräävät huomaamaan olevansa uhreja, heidän on siirryttävä tästä tilasta eteenpäin. (Emt. 246.)

Väkivaltatyössä erityisen tärkeää on huomioida kaikki väkivaltaisen suhteen osapuolet. Vastuu on annettava väkivallan tekijälle, ja myös hänelle on pyrittävä tarjoamaan apua kohteen lisäksi. Arto Jokisen (2000, 249-250) mukaan väkivalta ei ole kohtalo, se on valinta. Valinta ei kuitenkaan välttämättä ole tietoinen, eivätkä kaikki ole lähtökohdiltaan samalla viivalla. Olisi pyrittävä siihen, että kaikilla olisi mahdollisuus valita väkivallattomuus. Miehet voivat olla ratkaisu väkivaltaan, vaikka he ovat myös ongelma. On siis tärkeää, että parisuhteessa ja perheessä väkivaltaisesti käyttäytyneitä miehiä ja heidän uhrejaan hoidetaan erillään toisistaan. Myös Nyqvistin (2001, 96) mukaan ainakin perhetilanteiden selvittelyvaiheessa puolisoiden on saatava kertoa kokemuksistaan toistensa kuulematta. Pelkotilanteessa ammattiapu on osoittautunut epävirallisen verkoston tarjoamaa apua tärkeämmäksi (emt. 116).

Jos keskitytään liian yksilökeskeiseen hoitotapaan, jäävät väkivallan taustalla vaikuttavat laajemmat kulttuuriset ja poliittiset rakenteet helposti huomaamatta. Väkivallan ongelma yksinkertaistuu ja yksilöllistyy liiaksi, ja naisten kokemukset väkivallasta jäävät useissa

hoito-ohjelmissa täysin vaille huomiota. Miesten opettaminen rentoutumaan ja kommunikoimaan tehokkaammin ottamatta huomioon väkivallan taustalla olevaa naisvihaa tarjoaa pahoinpiteleville miehille entistä tehokkaampia kontrollin muotoja suhteessa naiseen. (Homes 1993, 3.)

Miehiin on mahdollista vaikuttaa juuri silloin, kun väkivalta on tapahtunut. Palvelujärjestelmän perusongelma on kuitenkin se, että apua tarjotaan lähes aina liian myöhään, jos sitä ylipäänsä tarjotaan. Väkivaltaa ei Suomessa pystytä hoitamaan ainoastaan ammattilaisten voimin, siihen tarvitaan myös ystävien, sukulaisten, naapurien ja tuttavien puuttumista. (Pitkänen 2002, 13-14.)

Vaikka väkivaltaisen parisuhteen osapuolet hakisivat apua yhdessä, on huomioitava, että heidän auttamisensa yhdessä ei välttämättä onnistu. Intervention pitäisi muodostua kehyksestä, joka yhdistää kontrollin ja terapian. On otettava huomioon moninaiset tavat, joilla ongelma saatetaan rakentaa ja esittää eri osapuolten tahoilta. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 151.) Interventio keskittyy yksittäiseen parisuhteen osapuoleen. Tällöin voidaan keskittyä jokaisen omiin tulkintoihin ilman että niihin tarvitsee hakea oikeutusta toiselta osapuolelta. Pariterapia saattaa saada naisen vaaraan, ja se voi myös osoittaa naisenkin olevan vastuussa väkivallasta ja ongelman ratkaisusta. Parisuhde on kuitenkin monille tärkeä, ja sen parantamiseen kannustetaan, jos siihen on mahdollisuus. (Emt. 160-161.)

Kun pariskunta tulee terapiaan, on tärkeää arvioida, esiintyykö parisuhteen sisällä väkivaltaa. Koska väkivaltaa esiintyy erilaisten pariskuntien välillä, voidaan myös kokeilla erilaisia terapiamuotoja. Kuitenkin turvallisuus on ensimmäinen kysymys, josta on huolehdittava. Jos terapeutti ei voi olla varma asiakkaansa tai omasta turvallisuudestaan, on harkittava vaihtoehtoisia interventiotapoja. Kaikki parit eivät kykene vastaanottamaan pariterapiaa. Jos väkivallan lisäksi suhteeseen kuuluu esimerkiksi psykoosi tai persoonallisuushäiriö, pariterapia tehoaa epätodennäköisimmin. Pari- ja perheterapiaa on kritisoitu, että ne eivät joko vähennä pahoinpitelyä tai jos vähentävät, eivät ainakaan tee sitä tavalla, joka tehokkaasti osoittaisi väkivallan ongelmaksi. (Hansen & Goldenberg 1993, 84-85; Harway & Hansen 1993, 7.) Väkivallan tekijän viattomuus ja ei-vastuullisuus ovat pysyviä myyttejä. Jos terapeutit eivät osoita väkivaltaa ongelmaksi, asiakas ei välttämättä palaa terapiaan, ja todennäköisesti hän palaa pahoinpitelevän kumppaninsa luokse. (Hansen 1993, 80.)

Gellerin ja Wasserstromin (1984, 35) mukaan kuitenkin pariterapialla on saatu hyviä tuloksia. Monet parit ovat pysyneet yhdessä, ja kaikissa tapauksissa väkivalta on päättynyt. Mikäli päädytään käyttämään pariterapiaa hoitomuotona, on tärkeää, että sen tekee erittäin taitava ja kokenut ammattilainen, sillä tilanne herättää hyvin voimakkaita tunteita (Roberts 1984, 77).

Auttajan rooli avunhakuprosessissa

Auttajan rooleja ovat kuuntelija, (kuuletko senkin mitä en sano?), ymmärtäjä (ymmärrätkö mitä tämä minulle merkitsee?), asiantuntija (tiedätkö sinä mitä pitäisi tehdä?) ja toimeenpanija (voitko auttaa minua pääsemään eteenpäin?). Auttajan työtteen olisi oltava inhimillinen ja persoonallinen, ja työssä tarvitaan luovuutta ja joustavuutta. Hyvän asiakastyön maaperänä on humanistinen ihmiskäsitys, joka korostaa tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. (Perttu & Pyykkö 2002, 137.) Auttamissuhteessa keskeistä on toisen ihmisen ymmärtäminen ja kunnioittaminen ihmisenä. Usein avun tarvitsijaa auttaa jo, jos joku kuuntelee häntä ja kuulee hänen hätänsä. (Pohjola 2002, 60.)

Väkivaltatyössä keskeistä on reflektiivisyys, omien käsitysten tunnistaminen, arviointi ja tarkistaminen (Soininen 2002, 142; Virjonen 1994, 18). Auttajan on selvennettävä oma arvomaailmansa sekä itselleen että asiakkailleen. Samoin on oltava tietoisia asiakkaan arvoista, koska ne vaikuttavat heidän tekoihinsa, ovatpa ne tiedostettuja tai tiedostamattomia. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 148.)

Väkivalta-asiakkaan kohtaamisessa ei pitäisi olla liian hienotunteinen, sillä yksityisyyden rajat on rikottu jo moneen kertaan (Nyqvist 2001, 156 vrt. emt. 184). Auttaja ei voi olla puolueeton, vaan hänen on otettava kantaa väkivaltaa vastaan (Perttu & Pyykkö 2002, 133). Auttaja voi kokea väkivallan puheeksi ottamisen vaikeaksi, liian intiimiksi asiaksi. Ensikohtaaminen voi vaikuttaa kuitenkin siihen, uskaltaako uhri hakea myöhemmin apua. (Perttu 2002, 68.) Erityisen tärkeää on, miten parisuhdeväkivallan kohde otetaan auttajatahossa vastaan. Mikäli kyseisestä tahosta ei pystytä tarjoamaan apua, olisi tärkeää, että avunhakija osattaisiin ohjata johonkin auttajatahoon, josta apua on varmimmin saatavilla.

Nainen on haavoittuvassa tilassa apua hakiessaan, ja hän odottaa saavansa surulleen oikeutuksen. Tässä tilanteessa hän voi joko joutua takaisin väkivallan kierteeseen tai hän voi

päästä ulos kuviosta ja löytää apua, joka antaa hänelle voimia. Se, mihin suuntaan nainen tässä tilanteessa lähtee, on hänen omien voimiensa ja auttajien halun auttaa yhteisvaikutus. Kun suunta on valittu, auttamistilanteesta tulee joko positiivinen tai negatiivinen, ja se vain vahvistaa valittua suuntaa. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 122.)

Pahoinpidellyt naiset odottavat auttajien yrittävän ymmärtää heitä kokonaisvaltaisesti, ilman että he järjestävät naisten kertomaa tarinaa uudelleen ulkoisen järkiajattelun mukaisesti. Nainen, joka tulee hakemaan apua, on hyvin haavoittuneessa tilanteessa. Hänen epäilynsä itsestään aktivoituu, jos hänen versiotaan tapahtuneesta kyseenalaistetaan. Auttajat perustelevat tarvitsevansa tietoa useammasta perspektiivistä tehdäkseen objektiivisen päätöksen. Nainen saattaa käyttää suhdettaan auttajaan eräänlaisena puskurina esittäessään miehelle asioita auktoriteetin näkökulmasta. Jos mies kuitenkin kontrolloi auttajaa samoin kuin pahoinpitelemäänsä naista, auttaminen ei ole mahdollista. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 112 & 116-117.)

Auttajalla on ristiriita, mikäli hän epäilee parisuhdeväkivallan kohteen olevan vaarassa suhteessa eläessään. Kun on kyse aikuisesta ihmisestä, on todella vaikeaa tehdä ratkaisuja asiakkaan puolesta tai antaa hänelle käskyjä. Parisuhdeväkivallasta puhuttaessa ei kuitenkaan saisi vähätellä vaaraa, vaan kohteelle pitäisi pystyä osoittamaan suurin sanankääntein, mitä on odotettavissa, jos tilanteelle ei tehdä jotakin. Myös useaan otteeseen apua hakevat parisuhdeväkivallan kohteet on huomioitava, eikä heitä saa tuomita, vaikka he eivät ole heti kyenneet irtautumaan suhteesta. Pitää muistaa, että se kuuluu väkivaltaisen suhteen sykliin luonteeseen.

Jos nainen ei kuuntele ammattilaisten neuvoja, vaan palaa aina miehen luokse, se voi tehdä ammattilaisista väsyneitä ja kyynisiä. Haluttomuus ottaa vastaan apua ei kuitenkaan ole pysyvä tila. Jonkin ajan kuluttua nainen saattaa haluta jättää miehensä. Silloin hän tarvitsee sekä oikeudellista että sosiaalista tukea, jotta hän voisi suojautua mieheltään, joka todennäköisesti estää häntä lähtemästä väkivaltaisella keinoin. Se, että nainen on haluton ottamaan vastaan apua, ei saisi leimata häntä vaikeaksi asiakkaaksi, jonka kanssa ei voi tehdä yhteistyötä. (Lahti 2001, 260.)

Monet auttajat tuntevat vastuuta asiakkaan hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Se luo auttamistapahtumaan paternalistisia elementtejä. Toisaalta kuitenkin hyvään

ammattitoimintaan kuuluu asiakkaan omien voimavarojen osoittaminen hänelle itselleen. Parisuhdeväkivallan parissa työskentelevät auttajat saattavat ajatella, että itsemääräämisoikeus ei ole vaihtoehto, kun heidän henkensä on vaarassa. Monesti jokapäiväisessä elämässä auttajat kohtaavat tilanteita, joissa asiakas ei kykene tarvittavalla tahdilla tekemään päätöksiä itsenäisesti. Hoidoksi suositellaan joustavaa jatkumoa, jonka varrella voidaan käyttää erilaisia auttamisratkaisuja, joissa tarvitaan enemmän tai vähemmän itsemääräämistä. (Eisikovits & Buchbinder 2000, 153-154.) Työntekijän on kunnioitettava asiakasta kuuntelemalla häntä ja pitämällä esillä erilaisia vaihtoehtoja, ja työntekijällä on oltava mahdollisimman paljon tietoa ja koulutusta (Korkeela-Leppälä 2001, 49-50).

Selviytyminen parisuhdeväkivallasta vahvistaa uskoa selviytyä vastaisuudessakin esiin tulevista asioista. Asiakkaalle saadaan luotua selviytyjän identiteetti. Esimerkiksi sosiaalityöntekijä voi omalla panoksellaan rakentaa muutokseen johtavia visioita. Sosiaalityöntekijän ja auttamisorganisaation tehtävänä on tarjota mahdollisuus pysähtymiseen ja palaamiseen. Hänen tehtävänä on rakentaa yhdessä asiakkaan kanssa sekä menneestä että tulevasta tulkintaa, joka raottaa ovea muutokseen. (Jokinen, Arja 2000, 162-164.)

3.4 Hyviä auttamistahoja parisuhdeväkivaltaan

Turvakoti

Turvakotiohjelmien luonteeseen kuuluu tarjota turvallinen ympäristö pahoinpidellyille naisille ja heidän lapsilleen, tarjota emotionaalista kannustusta ja ryhmäterapiaa sekä tarjota tietoa esimerkiksi lakiasioista ja miettiä tulevaisuutta (Roberts 1984, 68).

Suomen ensimmäiset turvakodit aloittivat toimintansa Ensi Kotien Liiton toimesta Helsingissä ja Turussa huhtikuun alussa 1979. Samana vuonna toimintansa aloittivat myös Oulun ja Kotkan turvakodit. Kahden ensimmäisen vuoden aikana turvakodeissa kävi 971 aikuisasiakasta ja 846 lasta. (Peltoniemi 1984, 211.) Peltoniemen (emt. 223) mukaan suomalaisiin turvakoteihin on otettu asiakkaiksi myös miehiä. Se erottaa ne useimpien muiden maiden turvakodeista. Nyqvistin (2001, 227) mukaan turvakotiverkosto on

keskittynyt pääosin suuriin kaupunkikeskuksiin. Sen vuoksi peruspalvelujärjestelmällä pitäisi olla valmiudet kohdata perheväkivallasta johtuvat erilaiset ongelmat.

Turvakotien näkemyksen mukaan asiakkaat hakeutuvat turvakotiin usein oma-aloitteisesti. Asiakkaat tulevat monesti suunnitelmallisesti, he osaavat ennakoida tulevan väkivallan aikaisempien kokemusten perusteella. Asiakkaat ovat saaneet tiedon esimerkiksi sukulaisilta, ystäviltä, tuttavilta sekä puhelinluettelosta ja lehti-ilmoituksista. Toiset tulevat turvakotiin viranomaisten tai muiden auttajatahojen kautta. Monet ovat harkinneet turvakotiin tuloa pitkään. Miehet ovat turvakodin asiakkaina kasvavaa vähemmistöä. Myös nainen voi lyödä, mutta useimmiten miehet tulevat turvakotiin henkisen pahoinvoinnin takia. (Ojuri 1998, 36-37.)

Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien toimintaideologiana on lastensuojelullinen ja perhehoidollinen näkökulma. Turvakotien työ on kriisityötä, jonka tavoitteena on koko perheen tukeminen. Työmenetelminä ja toimintamuotoina ovat erilaiset yksilö-, verkosto- ja ryhmätyön muodot. Toimintalinjana on hoiva, huolenpito ja palvelu, ei niinkään varsinainen terapeutin toiminta. Turvakodin primääritehtävänä voidaan nähdä muutokseen sysääminen. Vastuu muutosprosessin jatkumisesta on asiakkaalla itsellään. (Ojuri 1998, 3-8.) Kriisityön lisäksi turvakodeissa tarjotaan selviytymistä tukevaa jälkihuoltotyötä (Nyqvist 2001, 39).

Turvakotien työtä määrittävä normi on asiakkaan omien valintojen ja ratkaisujen kunnioittaminen. Perhekokonaisuus ja sen yksittäiset jäsenet huomioidaan, ja asiakkaan omien ratkaisujen tueksi tarjotaan vaihtoehtoja. Turvakotien toimintakulttuuri sallii asiakkaan kuuntelemisen paremmin kuin byrokraattinen ja sektoroitu palvelujärjestelmä. Turvakotityössä näkyy se, että asiakkuus on asiakkaan oma projekti, työntekijä ei voi tehdä asiakkaan puolesta päätöksiä eikä jouduttaa asioiden kulkua. Turvakodeissa on myös paljon uusinta-asiakkaita, ja yli puolet asiakkaista palaa yleensä ensimmäisen turvakotikäynnin jälkeen kotiin. (Ojuri 1998, 42-43.)

Ojurin (2004, 17) mukaan perhekeskeisyys turvakodin toiminnassa tarkoittaa ajattelutapaa, jonka mukaan väkivallan kaikki osapuolet tarvitsevat apua, sekä nainen väkivallan kohteena, että mahdolliset lapset ja mies väkivallan tekijänä, koska todennäköisesti väkivalta jatkuu

perheessä tai siirtyy uuteen parisuhteeseen. Osapuolet kohdataan erillisinä, mutta ollaan kuitenkin tietoisia toisten toiminnasta.

Turvakotien tärkeys näkyy niiden tarjoamassa asiantuntevassa väkivaltatyössä. Niissä tunnistetaan parisuhdeväkivalta, ollaan tietoisia siihen liittyvistä erityispiirteistä ja otetaan huomioon kaikki väkivallan osapuolet. Turvakotipaikkoja on tarjolla vain murto-osalle parisuhdeväkivallan kohteista, joten sekä turvakoteja että muita vastaavia väkivaltatyöhön erikoistuneita auttamistahoja tarvittaisiin lisää.

Auttaminen vanhemmuuden kautta turvakodeissa

Jos parisuhdeväkivallan kohteelle on lapsia, jotka tulevat mukaan turvakotiin, on mahdollista käynnistää myös kohteen auttaminen lasten auttamisen kautta. Turvakodissa tehtävä vanhemmuustyö on työtä, jota tehdään erityisesti äitien kanssa, ja siinä keskitytään lapsen väkivaltakokemuksiin ja niiden vaikutuksiin lapseen. Vanhemmuustyön tarkoituksena on saada nainen katsomaan väkivaltaa lapsen silmin. (Laaksamo 2001, 102.) Laaksamon (emt. 105) mukaan avun hakeminen väkivaltaan nähdään vanhemmuuden merkitystä korostavana tekijänä. Hyvinkin traumatisoituneet naiset lähtevät yhteistyöhön auttaakseen lastaan, vaikka he eivät kykenisikään näkemään omaa avun tarvettaan. Lasta voidaan näin auttaa vanhemmuuden kautta, ja se saattaa myös herättää naisessa halun suojella omaa turvallisuuttaan. (Emt. 121.) Vanhemmuuden tukemisen esteenä voivat olla työntekijöiden asenteet (emt. 82).

Turvakodin kriisityössä saadaan paljon tietoa perheen tilanteesta, joten olisi tärkeää, että sekä vanhempien että turvakodin henkilökunnan huoli saisi sijaa myös laajemmassa auttamisjärjestelmässä. Toisaalta on pohdittava myös sitä, mikä turvakodin ja lastensuojelun rooli on tilanteessa, jossa turvakodin henkilökunta on huolissaan lapsesta, mutta vanhempi ei osoita mitään huolta. (Laaksamo 2001, 112.)

Kriisikeskukset

Kriisikeskuksia on ollut Suomessa vasta verrattain vähän aikaa. 1980-luvulla Mielenterveysseura alkoi perustaa kriisikeskuksia avohoitoon siirtymisen myötä. Kriisikeskuksissa apu on kokonaisvaltaista psykososiaalista tukea, ja apua saa silloin, kun

sitä tuntee tarvitsevänsä. Asiakas voi asioida jopa nimettömänä, ja yksikkö voi olla auki muinakin kuin virka-aikoina. (Kivinen & Kivinen 1999, 45.)

Mobile-projekti aloitti loppuvuodesta 1993, ja sen perustajina olivat A-Klinikasäätiö ja Suomen Mielenterveysseura. Sen toimintaidea oli samankaltainen kuin kriisikeskusten, mutta apua pyrittiin antamaan jo alkuvaiheessa. Asiakkaita voidaan tavata muuallakin, ja keskus on auki joustavasti ympäri vuorokauden. Mobileen voi kuka tahansa ottaa yhteyttä, ja avun tarve selvitetään ensin. Sitten asiakkaalle annetaan apua tai tarvittaessa ohjataan jatkohoitoon. Viranomaiset toimivat Mobilen yhteistyökumppaneina. Mobile-tukiasemat painottuvat erilaiseen toimintaan. Esimerkiksi Jyväskylän Mobilessa on erikoistuttu väkivaltaisten miesten auttamiseen. Kun Mobileen tulee nainen, joka on kohdannut parisuhteessaan väkivaltaa, otetaan asemalta yhteyttä mieheen, ja pyritään tarjoamaan hänelle apua. Projektin loputtua ainakin Jyvässeudun Mobile on jatkanut toimintaansa paikallisen mielenterveysseuran kautta kriisikeskuksena. (Kivinen & Kivinen 1999, 50-54.)

Vertaisryhmät

Nylundin (1996, 194) mukaan oma-apuryhmän muodostavat henkilöt, joilla on jokin yhteinen ongelma tai jotka ovat samanlaisessa elämäntilanteessa. He haluavat jakaa kokemuksiaan muiden kanssa, ja tällä tavoin pyrkiä keskinäisesti ratkaisemaan tai lieventämään henkilökohtaista ongelmaansa tai elämäntilannettaan. Suomessa käytetään rinnakkain sekä oma-apuryhmä että itseapuryhmä –nimityksiä ja vertaisryhmä –nimitystä (emt. 195).

Vertaisryhmien jäsenilleen tarjoama tuki voi parantaa heidän itsetuntoaan ja taitoa selviytyä erilaisista kriisitilanteista. Toiminta voidaan myös nähdä vastalauseeksi ammattityöntekijöiden työtavoille. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan halua kertoa ja jakaa kokemuksiaan muiden kanssa, vaan he haluavat mieluummin yksilöllistä apua ja ohjausta. Siksi onkin tärkeää, että vertaisryhmät, ammattityöntekijät ja yksityinen sektori pystyvät tarjoamaan monenlaisia vaihtoehtoisia palveluita. Vertaisryhmien toimintaa kannattaa kehittää ja tutkia, mieluiten yhteistyössä ryhmien itsensä ja potentiaalisten yhteistyötahojen kanssa. (Nylund 1996, 204-205.)

Vertaistuen merkitys on parisuhdeväkivallan kohteille suuri. Kun parisuhdeväkivallan jälkeinen selviytymisvaiheen työ toteutetaan ryhmissä, se tarjoaa ryhmään osallistujille vertaistuen. Ryhmässä häpeän ja syyllisyyden tunteet lieventyvät, saadaan tietoa perheväkivallasta, kuullaan toisten selviytymistarinoita, mikä tuo toivoa itselle, sekä yleinen toimintakyky paranee toisten kuuntelemisen, itseilmaisun ja vuorovaikutustaitojen paranemisen myötä. Työntekijällä on oltava riittävästi tietoa perheväkivallasta ilmiönä sekä sen vaikutuksista. Paras vaihtoehto on, kun yhdistetään parhaat puolet vertaisryhmäavusta ja ammattilaisten tarjoamasta avusta. (Ojuri 2001, 93-94; Perttu 1998, 70-71; Roberts 1984, 73-74.)

Väkivaltaa kokeneiden naisten vertaisryhmässä puhutaan parisuhteesta, väkivallan alkamisajankohdasta, sen jatkumisesta ja siihen liittyvistä kokemuksista sekä vanhemmuudesta ja vastuusta perheestä. Ammattilaisten on siedettävä naisten ristiriitaisia tunteita parisuhteestaan. Naisen pohdintaa ja muutoksen mahdollisuutta on tuettava. Empaattinen kuulija on tärkeässä osassa, sen avulla rakennetaan uudelleen identiteettiä ja saavutetaan minäkokemuksen jatkuvuus. Vertaisryhmässä kokemukset ja tunteet ovat sallittuja, mikä saattaa olla naiselle aivan uusi tilanne, koska yleensä väkivalta ja sen kokemukset ovat olleet salaisuuksia. (Mikkonen & Mönkkönen 2002, 8-9.)

4 Tutkimuksen kulku

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuskysymykseni on: millaisia kokemuksia parisuhdeväkivallan kohteilla on auttamisesta? Olen kiinnostunut tietämään, miten parisuhdeväkivaltaan apua hakeneet naiset ja miehet ovat kokeneet avun hakemisen. Mistä he ovat hakeneet apua, mikä sai heidät hakemaan apua, miten heitä on eri auttamistahoissa kohdeltu, ja ovatko he ylipäänsä saaneet minkäänlaista apua, jos ja kun he ovat sitä hakeneet? Pohdin myös, miksi jotkut eivät hae ollenkaan apua, ja miten heidät saataisiin avun piiriin. Keskityn nimenomaan sellaisten ihmisten kokemuksiin, jotka ovat olleet väkivallan kohteita parisuhteessaan, en esimerkiksi lapsiin tai väkivallan tekijöihin.

Koska parisuhdeväkivalta on arka aihe, josta sen kohteen on vaikea puhua, oletin, että avun hakeminen parisuhdeväkivaltaan on vaikeaa. Parisuhdeväkivallan kohde saattaa kärsiä tilanteestaan vuosia, ennen kuin hän hakee itselleen apua. Aikaisempien tutkimustulosten pohjalta oletin myös, että mikäli parisuhdeväkivallan kohde uskaltaa ja jaksaa hakea apua itselleen, ei sitä välttämättä ole helppo saada. Kaikissa auttajatahoissa tuskin edes tunnistetaan väkivaltaa ongelmaksi, eikä siihen osata tarjota oikeanlaista apua. Uskoin, että jos parisuhdeväkivallan kohde hakisi apua turvakodista tai muusta vastaavasta väkivaltaan erikoistuneesta paikasta, hän saisi todennäköisesti tarvittavan avun.

4.2 Käytetyt menetelmät ja aineisto

Tutkimuskysymyksen luonne ratkaisee käytetyt menetelmät. Laadullista tutkimusta voidaan käyttää esimerkiksi tutkittaessa johonkin ilmiöön liittyviä ihmisten kokemuksia. Varsinkin jos aiheesta ei vielä tiedetä kovin paljon, on tiedon hankkiminen laadullisin metodein hyvä keino saada uutta tietoa. (Strauss & Corbin 1990, 19.) Koska tutkin itsekin ihmisten kokemuksia, päädyin käyttämään laadullista tutkimusta ja siihen sopivia menetelmiä.

Keräsin aineiston kirjoituspyynnön avulla (ks. liite 1.). Aineistoni koostuu siis valmiiksi kirjoitetusta tekstistä. Eskolan ja Suorannan (1998, 15) mukaan laadullinen aineisto on ilmiänsuhtaan tekstiä. Esimerkiksi kirjeet ovat tekstejä, jotka ovat syntyneet tutkijasta riippumatta, kun taas tutkijasta riippuvaa aineistoa ovat haastattelut ja havainnoinnit. Koska aineistoni koostuu kirjoituksista, jotka on kerätty tutkimuskysymyksen pohjalta laatimani kirjoituspyynnön avulla, se on tutkijasta riippuvaista.

Sain kirjoituksia yhteensä viideltätoista ihmiseltä, heistä 12 oli naisia ja kolme oli miehiä. He kaikki olivat olleet jossain elämänsä vaiheessa parisuhdeväkivallan kohteina, jotkut olivat sitä vielä kirjoitushetkelläkin. Keräsin aineiston kevään ja kesän 2004 aikana. Lähetin kirjoituspyyntöni useaan lehteen, joista muutamassa se julkaistiin. Lähetin kirjoituspyynnön myös internetin kautta vielä useampien ihmisten nähtäville muun muassa erilaisille keskustelupalstoille. Kirjoituspyyntö julkaistiin painettuna ainakin ET-Lehdessä ja sanomalehti Keskisuomalaisessa. Internetissä pyyntö oli esillä Nettiturvakodin (www.turvakoti.net), City -lehden (www.city.fi), Suomi24:n (www.suomi24.fi), Me naiset -lehden (www.menaiset.fi), Tukiasema.net:n (www.tukiasema.net) ja Miessakit ry:n (www.miessakit.fi) keskustelupalstoilla.

ET-Lehti kävi kanssani keskustelun kirjoituspyyntöjen julkaisemisesta. He eivät yleensä julkaise kirjoituspyyntöjä lehdessään, mutta tällä kertaa he lupasivat tehdä poikkeuksen, jos annan heidän käyttää materiaaliani lehdessä. Jouduin tarkentamaan, että aineistoani en tietenkään voi antaa heidän käyttöönsä, mutta valmis työni on julkinen ja siten kaikkien ulottuvilla. He julkaisivat kirjoituspyynnön toukokuun 2004 numerossa, ja sen kautta sain useampia kirjoituksia vanhemmilta naisilta. Olen siis luvannut lähettää valmiin työni ET-Lehdelle, ja he ovat luvanneet tehdä siitä lehtijutun. Saan siis sitä kautta julkisuutta tutkimukselleni.

Pyysin kirjoituspyynnössä kirjoituksia joko tavallisen postin tai sähköpostin kautta. Mietin jonkin aikaa, uskallanko käyttää kotiosoitettani ja normaalisti käyttämäni sähköpostiosoitetta, mutta lopulta tulin siihen tulokseen, että siitä ei ole minulle haittaa. Pääsin helpoimmalla, kun sain kirjoitukset suoraan kotiini, eikä minun täytynyt miettiä mitään muuta ratkaisua. Kaikki saamani kirjoitukset olivat asiallisia, joten valintani ei aiheuttanut minulle vaikeuksia.

Lähetin aluksi kirjoituspyynnön vain muutamaan lehteen ja Nettiturvakodin keskustelupalstalle, joissa asetin kirjoittamisen takarajaksi kesäkuun lopun. Ryhdyin kuitenkin lähettelemään pyyntöä yhä useampaan paikkaan, kun en saanut kovin montaa kirjoitusta ensimmäisten pyyntöjen perusteella. Myöhemmin vaihdoin kirjoittamisen takarajaksi heinäkuun lopun, ja viimeiset kirjoitukset saapuivat lopulta elokuussa. Se ei haitannut minua, sillä aikatauluni aineiston suhteen oli joustava. Liitin kirjoituspyyntöön toiveen kirjoitusajankohdasta yhtäältä siksi, että ihmisen uskaltaisivat vastata vielä vähän vanhempaankin ilmoitukseen, ja toisaalta etten saisi turhaan kirjoituksia enää myöhemmin syksyllä, kun en olisi niitä enää voinut käyttää.

Ensimmäinen kirjoitus, jonka sain, oli lähinnä vain johdanto aiheeseen, ja hän ehdotti, että hän voisi ryhtyä haastateltavakseni, koska hänelle olisi helpompaa puhua kuin kirjoittaa aiheesta. Menin haastattelemaan häntä jonkin ajan kuluttua kirjeen saapumisesta hänen kotiinsa, koska se oli mahdollista. Muokkasin kirjoituspyyntöni pohjalta joitakin kysymyksiä haastattelua varten. Haastateltava oli kuitenkin avoin, ja hän kertoi paljon ennen kuin kysyin mitään. Hän tiesi kuitenkin jo kirjoituspyyntöni pohjalta, minkälaisista asioista halusin saada tietoa. Tein haastattelun kuluessa joitakin tarkentavia kysymyksiä, jotta sain mahdollisimman selkeän kuvan hänen tilanteestaan. En nauhoittanut haastattelua, vaan tein muistiinpanoja haastattelun ohessa. Minulla oli myös hänen kirjoittamansa johdantokirjoitus mukana, joten tiesin jo osittain, mistä asioista hän kertoisi. Kirjoitin välittömästi haastattelun jälkeen muistiinpanoni puhtaaksi, enkä usko menettäneeni mitään keskustelun sisällöstä.

Mietin, että jos muut kirjoittajat haluaisivat myös kertoa kokemuksistaan, voisin haastatella heitäkin, mikäli se olisi ajallisesti ja maantieteellisesti mahdollista. Kukaan ei kuitenkaan ehdottanut sitä kirjoituksessaan, joten en ottanut kehenkään kirjoittajaan yhteyttä tämän asian tiimoilta. En ollut kirjoituspyynnössäni ilmoittanut, että voisin tehdä niin. Tämän mahdollisuuden olisin voinut kirjoituspyyntööni lisätä, mutta toisaalta se olisi voinut vaikuttaa kirjoittajiin: kaikki eivät halua, että heihin otetaan yhteyttä.

Suurin osa kirjoituksista oli tavallisia postin kautta tulleita kirjeitä. Kirjoitin kirjoitukset puhtaaksi, ja liitin ne yhdeksi tiedostoksi tietokoneelle. Sähköpostitse tulleet kirjoitukset kopioin ja liitin suoraan samaan tiedostoon. Tarkoitukseni oli käyttää sitaateissa kirjoittajien nimimerkkejä, mutta kaikki kirjoittajat eivät joko käyttäneet mitään nimimerkkiä, tai he kirjoittivat omalla nimellään. Päädyin antamaan jokaiselle kirjoittajalle

oman koodin. Naiset olen merkinnyt N-kirjaimella ja miehet M-kirjaimella. Numero kirjaimen perässä kertoo aineiston puhtaaksikirjoittamisjärjestyksen. Koodit ovat siis N1-N12 ja M1-M3. Yhdessä kirjeessä nainen viittasi mieheen etunimellä, joten käytin tästä kirjeestä ottamissani sitaateissa muutettua miehen nimeä. En voinut tietää, oliko naisen käyttämä nimi jo kertaalleen muutettu, vai käyttikö hän miehen oikeaa nimeä.

Tulostin puhtaaksikirjoitetut kirjoitukset, yhteensä tekstiä oli 1,5 rivivälillä 55 liuskaa. Kirjoitusten pituudet vaihtelivat muutamasta rivistä moneen sivuun, yhteen kirjoitukseen oli jopa liitetty sanomalehden mielipidepalstalta leikattuja kirjoituksia, jotka käsittelivät samaa aihetta kuin mistä kirjoittaja kertoi. Luin lehtileikkeet, mutta en käyttänyt niitä aineistona. Ne sisältyvät kuitenkin 55 liuskaan.

Kolmen kirjoittajan kanssa kävin kirjeenvaihtoa ennen varsinaista aineistokirjoitusta, koska he ehdottivat sitä itse. Yksi kirjoittaja kirjoitti omasta elämäntilanteestaan todella yksityiskohtaisesti, ja hän kehotti minua kysymään lisää, jos tarvitsin tietynlaisia tietoja. Koska hän ei vastannut varsinaisesti tutkimuskysymykseeni, lähetin hänelle sähköpostitse muutaman kysymyksen, joihin toivoin häneltä vastausta. Kävin tällaista vaihtoa muutaman kerran, ja lopulta saatuani tarvitsemani tiedot kiitin häntä ja ehdotin kirjeenvaihdon lopettamista, koska en voinut ryhtyä hänen terapeutukseen, olinhan keräämässä tutkimusaineistoa.

Toisen kirjoittajan kanssa kävin kirjeenvaihtoa lähinnä kirjoittamisajankohtaan liittyvistä kysymyksistä. Hän oli lukenut kirjoituspyyntöni viime tingassa, joten lupasin hänelle lisää kirjoitusaikaa, koska hänellä oli paljon kerrottavaa. Kyselin vielä myöhemmin hänen peräänsä, sillä en saanut kirjoitusta sopimaamme takarajaan mennessä. Hänelle oli sattunut erinäisiä ongelmia matkan varrelle, ja hän kirjoitti minulle heti kun sai siihen mahdollisuuden.

Vastasin vielä kolmannellekin henkilölle, koska hän pyysi kirjoituksessaan lisäaikaa kokemustensa kirjoittamiseen. Kirjoittaja oli liittännyt vastauspostimerkin kirjeen mukaan, joten vastaaminen hänellekään ei ollut hankalaa, vaikka se ei onnistunut sähköpostitse. Häneltäkin sain vielä kirjoituksen, joten vastaaminen kaikille sitä pyytäneille kannatti. Koska aineistoni ei ole laaja, koin, että jokainen kirjoitus on tärkeä, joten jaksoin nähdä hieman ylimääräistä vaivaa saadakseni kaiken mahdollisen aineiston kasaan.

Eskola ja Suoranta (1998, 18) puhuvat harkinnanvaraisesta näytteestä otoksen sijaan, sillä laadullisessa tutkimuksessa on yleensä aina kyseessä näyte, ei otos. Näytenäkökulman mukaan aineisto kelpaa tutkimuskohteeksi sellaisenaan, sitä ei tarkastella totuudenmukaisuuden ja rehellisyyden näkökulmasta. Kun aineistoa pidetään näytteenä, se on tutkittavan todellisuuden osa. Se ei voi tarjota väärää tietoa, vaikka se olisikin teknisesti huono tai edustaisi kokonaisuutta huonosti. (Alasuutari 1999, 114.)

Koska aineistoni on näyte, ei ole haitaksi, vaikka se on siinä mielessä vääristynyt, että vanhemmille ihmisille suunnattu ET-Lehti julkaisi pyynnön, mutta moni nuoremmille suunnattu lehti taas ei. Sain varmasti suhteellisesti enemmän kirjeitä vanhemmilta ihmisiltä kuin mitä yleinen jakauma parisuhdeväkivallasta on. Pyrin myös aktiivisesti tavoittamaan miehiä, etsin internetistä keskustelupalstoja, jotka oli tarkoitettu nimenomaan miehille, jotka tarvitsevat apua. Tämän vuoksi sain todennäköisesti useamman kirjeen miehiltä kuin jos olisin pitäytynyt sanoma- tai aikakauslehdissä. Toisaalta tein ilmiön näkyväksi: en olisi voinut saada kirjeitä parisuhdeväkivallan kohteina olleilta miehiltä, jos heitä ei olisi, vaikka kuinka aktiivisesti olisin yrittänyt tavoittaa heitä.

Olisin toivonut saavani kerättyä laajemman aineiston. Valitettavasti en kuitenkaan voinut vaikuttaa asiaan sen jälkeen, kun olin lähettänyt kirjoituspyynnön niin moneen paikkaan kuin mahdollista. Läheskään kaikki lehdet, joihin lähetin pyynnön, eivät julkaisseet sitä, mikä oli kannaltani valitettavaa. Internetin keskustelupalstoilla pyyntöni tavoitti suuren määrän lukijoita, mutta valitettavasti se ei tuottanut kirjoituksia.

Koen, että aineistoni kertoo luotettavasti minulle kirjoittaneiden ihmisten kokemuksista. Minun on lähdettävä liikkeelle siitä, että jokaisen ihmisen kokemus on yhtä arvokas ja hänelle itselleen tosi. En voi tehdä päätelmiä, jonka mukaan jonkun ihmisen kokemus ei olisi oikea ja totuudenmukainen. Jokainen ihminen esittää asiat sellaisina, kuin hän ne itse kokee. Koska aineistoni ei ole kovin laaja, ja koska se on näyte eikä otos, en voi enkä pyrikään tekemään laajoja yleistyksiä. Voin kuitenkin tuoda esiin näiden tiettyjen ihmisten kokemuksia ja elämäntilanteita, ja sitä kautta tuoda esiin epäkohtia ja hyviä puolia, joiden pohjalta voi esittää palautetta erilaisille auttamistahoille.

Kirjeen kirjoittaminen ja teemakirjoittaminen poikkeavat haastattelusta. Kirjallinen kertomus on suullista draamallisempi hahmotus tapahtuneesta. Kirjeen antama etäisyys tuo

mahdollisuuden intiimimpään tunteista kertomiseen. (Saarikoski 2001, 74-75.) Toisaalta kaikki ihmiset eivät osaa tai halua kirjoittaa omaa tarinaansa. Siinä mielessä aineistoni saattaa olla vinoutunut, että joku, jolla olisi saattanut olla paljonkin kerrottavaa, ei osannut ilmaista itseään paperilla. Toisaalta minulle saattoi kirjoittaa moni sellainen ihminen, joka ei olisi halunnut haastateltavaksi, vaan kertoi tarinansa mieluummin kasvottomasti kirjeen välityksellä. Pyrin tekemään kirjoittamisen niin helpoksi kuin mahdollista, koska annoin sekä sähköposti- että postiosoitteen.

”en nyt jaksa naputella enempää tämä on tätä 2töissä 8lepää ja sanasokeus ja koulutustaso kansalaiskoulu”

(N4)

Ihmettelen, miksi kyseinen kirjoittaja ei kirjoittanut postitse, jos hän koki koneella kirjoittamisen vaikeaksi. Ehkä kaikenlainen kirjoittaminen olisi ollut hänelle yhtä vaikeaa, koska hän haluaa erikseen mainita omat rajoituksensa kuten sanasokeuden ja matalan koulutustason. Yritys kirjoittaa rajoituksista huolimatta kertoo varmasti siitä, että kyseisellä kirjoittajalla olisi voinut olla paljon sanottavaa aiheeseen, mutta hän ei pystynyt ilmaisemaan itseään täysin kirjoittamalla, esimerkiksi haastattelu olisi voinut olla hänen kohdallaan parempi vaihtoehto. Hänen kaltaisiaan ihmisiä, joilla olisi voinut olla paljon kerrottavaa, mutta jotka eivät osanneet ilmaista itseään kirjoittamalla, on varmasti paljon. En voi kuitenkaan ajatella, että aineistoni jäi sen vuoksi vajaaksi, sillä toisaalta varmasti ainakin jotkut kirjoittajista kertoivat asioistaan mieluummin kasvottomasti kirjoittamalla.

Kirjoitukset olivat hyvin eritasoisia. Jotkut oli kirjoitettu selkeästi suunnitellen ja miettien, ja asiat oli kerrottu aikajärjestyksessä. Toiset taas oli kirjoitettu enemmänkin hetken mielijohdeessa, ja asioita oli kirjoitettu ylös sitä mukaa, kun ne tulivat mieleen. Joissakin postitse tulleissa kirjoituksissa käsialasta oli vaikea saada selvää, mutta asiasisältö ei kuitenkaan jäänyt epäselväksi, vaikka muutama sana jäikin lopulta puhtaaksikirjoittamatta.

Temaattinen kirjoituttaminen on edullista taloudellisesti. Se tuottaa suuren määrän informaatiota edullisemmin kuin vastaavan joukon haastattelemine. Myös kirjoitetun aineiston jälkikäsitteily vaatii vähemmän työtä tutkijalta. Kirjoittamalla kertominen tuo tutkijan näkyviin informantin omat kognitiiviset jäsennykset tutkimuskohteesta, joihin tutkija

on vaikuttanut suhteellisen vähän. Teemakyselyn avulla voidaan saada myös yleiskuva aroista ja intiimeistä asioista parhaiten. (Apo 1995, 176.)

Myös Saarikoski (2001, 56) toteaa, että kun tutkitaan arkaluontoisia, vaiettuja ja kokijaansa leimaavia tapahtumia, turvaudutaan julkiseen, suurelle yleisölle suunnattuun aineistopyyntöön. Aineiston laatua parantaa se, että vastaajat ovat valinneet olevansa tutkittavia. Kirjoitettu aineisto eroaa haastattelusta juuri siten, että aloite on niillä, jotka haluavat kirjoittaa. Toisaalta kirjoituspyynnön avulla voidaan tavoittaa paljon erilaisia ihmisiä. (Peltonen 1996, 286.)

Halusin kerätä oman aineiston, sillä uskoin saavani paljon myös tuoreita kokemuksia, joiden pohjalta saisi tietoa, miten asiat ovat tällä hetkellä. Yhtäältä halusin saada juuri tietynlaisen aineiston, joka vastaisi tutkimuskysymykseeni mahdollisimman tarkasti. Päädyin kirjoitusaineiston keräämiseen, sillä parisuhdeväkivalta on arkaluontoinen asia, josta on ehkä helpompi kertoa kasvottomasti. Toisaalta halusin tavoittaa mahdollisimman paljon erilaisia, eri-ikäisiä ja eri puolella Suomea asuvia ihmisiä, jotta saisin mahdollisimman monipuolisen kuvan ihmisten kokemuksista.

Husso (2003, 29) kuvaa väitöskirjansa tutkimusaineistoa temaattisiksi muistelukirjoituksiksi. Kirjoitukset ovat temaattisia, koska ne ovat tietystä, pyydetystä teemasta kirjoitettuja. Muistelusta on kyse, koska naiset muistelevat menneisyyden tapahtumia ja kertovat niistä. Aineisto koostuu kirjoituksista eikä esimerkiksi suullisesta muistelukerronnasta. Oma aineistoni on myös samankaltaista: se on tietystä teemasta kirjoitettua menneisyyden tapahtumien muistelua.

Muistelmat ovat myös tapa luoda käsitystä itsestään sekä itselleen että kuulijalle. Kertoja voi valikoida, millaisena hän esittää itsensä, elämänsä tapahtumat ja motiivinsa. Jos kerrotut tarinat ovat itseä loukkaavia ja leimaavia, kertomuksissa halutaan esittää tapahtumat kokijan itsensä näkökulmasta. Oma näkökulma esitetään vastakohtana sille, miten ne esitetään vallitsevassa sosiaalisessa todellisuudessa. (Saarikoski 2001, 69.)

Husson (2003, 30) mukaan temaattiset muistelukirjoitukset ovat sekä omaelämäkerrallisia kuvauksia että moraalisia pohdintoja ja arvioita yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Se, mitä muistaa ja miten sen tulkitsee, on sidoksissa vuoropuheluun poliittisten ja kulttuuristen

arvojen välillä nykyhetkessä (Peltonen 1996, 24). Muistellussa kertomuksessa olennaista on ennemminkin tapahtuman merkitys kertojalle, ei niinkään itse tapahtuma. Kerrottuihin tapahtumiin punoutuu yhteisöllisiä moraalisia, normatiivisia ja ideologisia käsityksiä. (Emt. 46.)

Yksilöllinen ja yhteiskunnallinen kietoutuvat toisiinsa väkivallan kohteena olemista koskevissa kertomuksissa ja niistä välittyvissä kokemuksissa, jotka on eletty ja eletään konkreettiseen aikaan ja tilaan paikantuneina (Husso 2003, 33). Jotkut aineistoni kirjoittajista pohtivat omaa tilannettaan laajemmalla yhteiskunnalliselta tasolta omien henkilökohtaisten kokemustensa lisäksi. He muun muassa toivat esiin parannusehdotuksia tai pohtivat ongelman yleisyyttä ja niitä epäkohtia, joita yhteiskunnassamme parisuhdeväkivallan kohteen näkökulmasta vallitsee.

4.3 Aineiston analyysi

Hypoteesittomuudella tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa sitä, että tutkijalla ei ole ennakko-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tuloksista. Tutkijan pitäisi oppia ja yllättyä tutkimuksen kuluessa. Koska ihmisen havainnot latautuvat aina aikaisemmilla kokemuksilla, ne on tiedostettava ja otettava huomioon esioletuksina. Aineistojen tehtävänä ei ole hypoteesien todistaminen vaan niiden keksiminen. (Eskola & Suoranta 1998, 19-20.) Alasuutarin (1999, 269) mielestä laadullinen tutkimus on osittain hypoteesien testaamista. Hypoteeseja ei kuitenkaan määritellä ennakkoon, vaan tutkimuksen ja analyysin edetessä, kun kohde tulee tutuksi ja tutkija löytää mielekkäitä kysymyksiä tai hypoteeseja.

Minulla oli aikaisemman kokemukseni perusteella joitakin oletuksia, millaisia kokemuksia ihmisillä saattaa olla avun hakemisesta. Pyrin kuitenkin etteivät omat oletukseni vaikuttaisi, miten käsittelen aineistoa: olin valmis ottamaan vastaan kaikenlaisia kokemuksia. Aikaisempaan tutkimukseen tutustuttuani sain enemmän näkökulmaa tutkimaani aiheeseen. Tutkimustulosten pohjalta tein joitakin hypoteeseja, joita käytin omaa aineistoa analysoidessani hyväkseni. Etsin aineistostani esimerkiksi kokemuksia, jotka liittyvät parisuhdeväkivallan kohteen syyllistämiseen ja vastuuttamiseen. Lisäksi vertasin apua ja

tukea, jota parisuhdeväkivallan kohteet ovat saaneet siihen, mikä tutkimusten perusteella on hyvää auttamista parisuhdeväkivaltatilanteissa.

Laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä on paikallinen selittäminen. Selitysmallin on pädettävä perustana olevaan empiiriseen aineistoon. Selitysmallin on oltava koherentti, sisäisesti looginen, ja aineiston analyysin pohjalta löydettyjen johtolankojen on puhuttava sen puolesta. Tutkimustulosta tarkastellaan esimerkkinä jostakin muustakin kuin vain kyseisestä yksittäistapauksesta. (Alasuutari 1999, 243-244.) Laadullisen tutkimuksen yhteydessä ei pitäisi puhua yleistämisestä vaan pikemminkin suhteuttamisesta: siitä, miten tutkija osoittaa analyysin kertovan muusta kuin vain aineistostaan (emt. 251).

Alasuutarin (1999, 50) mukaan samaa ilmiötä kuvaavien, tasalaatuisten havaintoyksiköiden analyysi liittyy keinoon, jonka mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään yleistettävyyteen. Siihen pyritään abstraktiotasoa nostamalla, jolloin havaintojen yhdistäminen on keskeisessä asemassa, ei etsimällä keskivertoa tai tyypillisyyttä.

Olen pyrkinyt tuomaan esiin, millaisista auttamiskokemuksista kirjoituksissa on kerrottu. En yritä yleistää aineistostani esiin nousevia kokemuksia koskemaan esimerkiksi koko Suomen väestöä, mutta koen sen kuitenkin toimivan esimerkkinä siitä, miten erilaisia ihmisiä kohdellaan erilaisissa auttamistahoissa. Jos aivan toiset ihmiset olisivat vastanneet kirjoituspyyntöni, olisin saanut ehkä toisenlaisen esimerkin erilaisista auttamiskokemuksista.

Havaintojen pelkistämisen ensimmäisessä vaiheessa aineistoa tarkastellaan tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on kysymyksenasettelun kannalta olennaista. Toisessa vaiheessa karsitaan havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Erilliset havainnot yhdistetään joko yhdeksi havainnoksi tai harvemmaksi havaintojen joukoksi etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä. Havaintojen yhdistämisen lähtökohtana on ajatus, jonka mukaan aineistossa ajatellaan olevan esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä. (Alasuutari 1999, 40.)

Arvoituksen ratkaisemisen vaiheessa tutkittavasta ilmiöstä tehdään merkitystulkinta tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta (Alasuutari 1999, 44).

Johtolankoina käytetään myös empiiristä aineistoa ja siitä tehtyjä raakahavaintoja, ei vain absoluuttisesti aineistossa päteviä havaintolauseita (emt. 46).

Aluksi luin kirjoitukset läpi useaan kertaan, jotta sain yleiskuvan siitä, mistä kaikesta ihmiset ovat kertoneet. Lukiessani aineistoa kiinnitin huomiota siihen, mitä kirjoittajat kertoivat auttamisesta ja avun hakemisesta. Tarkastelin, miten ja mistä he olivat hakeneet apua sekä mikä sai heidät hakemaan apua. Lisäksi olin kiinnostunut tietämään, miten heitä oli eri tahoissa autettu. Toimin alkuperäisen suunnitelmani mukaan, en erotellut miesten ja naisten kokemuksia niitä käsitellessäni.

Yhdistin omiksi ryhmikseen positiiviset auttamiskokemukset, negatiiviset auttamiskokemukset sekä ne kirjoitukset, joissa ei kerrottu minkäänlaisista auttamiskokemuksista viralliselta taholta. Heidän kokemuksensa rajautui väkivaltaisessa parisuhteessa elämiseen ja siinä tai siitä selviytymiseen ilman apua. Aineistoni pakotti myös miettimään alkuperäistä tutkimuskysymystäni, jonka mukaan aion tarkastella sitä, millaisia kokemuksia parisuhdeväkivallan kohteilla on auttamisesta. Koska sain useamman kirjoituksen, joissa ei kerrottu auttamiskokemuksista, päädyin heidän kohdallaan pohtimaan sitä, miksi heillä ei ole kokemuksia auttamisesta, ja mitä voitaisiin tehdä, jotta nämäkin ihmiset saataisiin jotenkin avun piiriin.

Yhdistettyäni havainnot kolmeksi ryhmäksi etsin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia eri ryhmien sisällä. Tein johtopäätöksiä sen perusteella, minkälaisia asioita eri ryhmien sisällä nousi esiin. Pyrin siis kuvailemaan, mitä tekijöitä liittyy yhtäältä positiivisiin ja toisaalta negatiivisiin auttamiskokemuksiin sekä siihen, että apua ei ole ollenkaan haettu viralliselta taholta. Tein myös joitakin aineistoani laajemmin koskevia johtopäätöksiä.

4.4 Tutkimuseettisiä kysymyksiä

Tutkijalla on vähän annettavaa tutkittavilleen, joten tutkimuksesta voi helposti muodostua riistosuhde. Kysymys on polttava, kun tutkimus koskee yhteiskunnallisesti jollakin tavalla huono-osaisia ihmisiä. Toisaalta kuitenkin tilanne tarjoaa mahdollisuuden purkaa vaikeita kokemuksia. (Pohjola 1994, 41.)

Varsinkin kun kootaan arkaluonteista tietoa, tutkijan on selvitettävä, tarvitseeko hän tietoa, ja onko hänellä oikeutta puuttua ihmisen yksityisyyteen. Tutkittaville on annettava riittävä informaatio tutkimuksen luonteesta ja tavoitteista sekä korostettava osallistumisen vapaaehtoisuutta. Myös anonymiteettiä on suojattava sitä tiukemmin, mitä arkaluontoisemmasta asiasta on kysymys. (Eskola & Suoranta 1998, 56-57.) Parisuhdeväkivallan tutkiminen on kajoamista syvälle ihmisen yksityisyyteen (Ojuri 2004, 70).

Parisuhdeväkivaltaa tutkittaessa on erittäin tärkeää tehdä kaikki mahdollinen, jotta nainen olisi turvassa pahoinpitelyltä tutkimukseen osallistumisen johdosta. Esimerkiksi turvakodeissa ja muissa vastaavissa paikoissa naiset ovat turvassa. (Sullivan & Cain 2004, 604.) Jos tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla, ja se suoritetaan naisen kotona, on tärkeää, että hänen yksityisyytensä on suojattu, eikä kukaan muu ole läsnä tilanteessa (emt. 608). Vaikka tutkimukseen osallistuva nainen olisikin jo päättänyt väkivaltaisen suhteen, on tutkijan silti aina oletettava, että nainen saattaa olla tutkimukseen osallistumisen vuoksi vaarassa, koska väkivalta ei monestikaan pääty eroon. Tutkijan on siis toimittava tämän oletuksen mukaan. (Emt. 609.)

Pohtiessani olenko käyttänyt ihmisiä hyväkseni aineistoa kerätessäni, voin todeta, että kun kerää aineiston kirjoituspyynnöllä, ongelmat ovat pienempiä kuin esimerkiksi haastatteluaineiston kohdalla. Jokainen kirjoittaja on saanut itse valita kirjoituspyynnön luettuaan, kirjoittaako kirjoituksen ja osallistuuko siten tutkimukseen.

Useammassa kirjeessä oli mainintoja siitä, miten kirjoittaminen ja sitä kautta oman tarinan kertominen on ollut hyvä asia.

”Mutta sekin on mukavaa, että on joku, jolle voi purkaa pahaa oloa.”

(N12)

”Kerron mielelläni oman tarinani koska tämä on yksi tapa purkaa pahaa oloa pois.”

(N7)

”Juttu oli sen verran rankka, että vasta nyt pystynen saamaan sen kasaan paperille. Ehkä kirjoittaminen on hyväksi mulle itsellenikin.”

(N3)

Kirjoittaminen on tarjonnut monelle ihmiselle väylän purkaa kokemuksiaan ja näin lieventää omaa pahaa oloa. Se on myös joidenkin kohdalla ollut ainoa väylä, jota pitkin kirjoittaja on koskaan asian tuonut esille.

Toisaalta en voinut ryhtyä kenenkään kirjoittajan terapeutiksi edes kirjeenvaihdon välityksellä. Pyrin kuitenkin tarjoamaan muita mahdollisia kanavia, joiden kautta omaa oloaan voisi parantaa kirjoittamalla tai puhumalla sen jälkeen, kun olin saanut tarvitsemani aineiston kasaan. Yhden kirjoittajan kohdalla tuntui hieman ikävältä, että olin saanut hänet kertomaan minulle kaikki elämänsä yksityiskohdat, mutta kun sain tarvitsemani tiedon, lopetin kirjeenvaihdon.

”jos sinulla on jotain mitä haluat tietää kerron mielelläni---tämä on ikään kuin terapiaa minulle ja hyväksi sinulle myös...et ole todellakaan helppoa tekemästä ammatti elämästäsi, mutta se palkitsee entien”

(N2)

Kirjoittaja oli valmis kertomaan minulle kaiken omista vaikeista kokemuksistaan, mutta lopetin kirjeenvaihdon, koska en nähnyt tutkimukseni kannalta tarpeelliseksi enää jatkaa sitä. Varmistin kuitenkin, että kirjoittaja tiesi muitakin väyliä, joiden kautta hän voi ilmaista itseään, joten en jättänyt häntä aivan tyhjän päälle päättäessäni ajatustenvaihdon.

Kirjoittajien turvallisuudesta huolehtiminen on tärkeä asia, monet vielä erikseen korostivat kirjeissään, että heidän henkilöllisyytensä ei saa missään vaiheessa tulla ilmi. Haastattelu, jonka kävin tekemässä naisen kodissa, tapahtui kahden kesken, eikä tilanteesta aiheutunut hänelle mitään haittaa.

”Hei, vastaan oheiseen aineistonkeruupyynnösi ja haluan että henkilöllisyyteni ei paljastu missään vaiheessa.”

(M2)

”Oletan että tiedot henkilötietojen osalta ovat ehdottomasti luottamuksellisia. Tämä koskee varmaan kaikkia muitakin väkivallasta kertoneita - kirjoittamisen paljastuminen väkivallantekijälle on vaarallista kirjoittajalle. Tämä lienee liioittelua, mutta mutta...”

(N3)

Olen tietoinen, kuinka vaarallista olisi, jos tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys jotenkin paljastuisi. Olen pyrkinyt huomioimaan tämän seikan aineistoa raportoidessani. Haluan olla myös kirjoittajien luottamuksen arvoinen: jos he uskaltautuivat kirjoittamaan minulle vaikeista ja vaarallisistakin asioista, minun on puolestani pidettävä lupaukseni luottamuksellisuudesta.

5 Parisuhdeväkivallan kohteiden kokemuksia auttamisesta

5.1 Positiiviset auttamiskokemukset

Kolmessa kirjoituksessa kerrottiin ainoastaan positiivisista auttamiskokemuksista. Jokainen näistä naisista oli saanut apua väkivaltaisessa parisuhteessa elämiseen. Nyt noin kolmekymppinen nainen, joka kertoi kymmenen vuoden takaisista tapahtumista, oli kärsinyt henkisestä väkivallasta koko suhteen ajan, ja fyysistä väkivaltaakin oli ollut suhteessa jo pidemmän aikaa. Lopulta hän ei enää kestänyt tilannetta, ja suojellakseen itseään ja lastaan hän halusi lähteä turvakotiin.

”...mä päätin..nyt mä haluun turvakotiin,en pukenut lastani kunnolla pelkästään talvihaalarin laitoin mukamas, mutta heti kun se oli lähtenyt aloin itkeä ja juoksin lapseni sylissä yläkertaan ja itkin, ett mä haluun turvakotiin,että se hakkasi mua kaukosäätimellä päähän ja siihen tuli kuhumu...isä viellä koitti mun päätä...ja niin mä ja äiti lähettiin taksilla meille hakemaan tärkeimpiä juttuja mm.puhelimen...”

(N2)

Nainen oli tietoinen turvakotien olemassaolosta, ja heti kun hän kertoi vanhemmilleen miehen tekemästä väkivallasta ja halustaan päästä turvakotiin sen vuoksi, hänen vanhempansa auttoivat häntä pääsemään turvaan. Hänet otettiin heti vastaan turvakodissa, ja siellä hän sai olla turvassa. Vanhemmista ja sisaresta oli muutenkin paljon apua tilanteessa, he tukivat ja auttoivat muun muassa antamalla neuvoja ja voimaa väkivallan ilmitulon jälkeen.

Vanhin kirjoittaja on iältään 88-vuotias, ja hän eli henkistä väkivaltaa sisältävässä suhteessa lähes viisi vuosikymmentä. Kuitenkin hän lähti suhteesta, ja kirjoitushetkellä hän eli itseksensä ilman mitään kontaktia entiseen mieheensä.

”5 vuotta sitten jätin mieheni yhteisesti omistamaamme asuntoon ja muutin kaupungin vuokra-asuntoon. Tästä ratkaisusta kiitän lääkäriäni, joka keskustelumme tuloksena käski lähtemään heti.”

(N5)

Nainen kävi lääkärissä fyysisten oireiden vuoksi. Nuori mieslääkäri ei löytänyt naisesta mitään fyysistä vikaa, joten hän osasi nähdä oireiden takana piilevän jotakin muuta. Lääkäri otti naisen tilanteen vakavasti, ja hän uskalsi käskää vanhaa naista lähtemään väkivaltaisen miehen luota heti. Nainen oli jo aikaisemmin yrittänyt puhua lääkärille, mutta silloin hänen ongelmaansa ei ollut huomioitu. Nyt hän kuitenkin sai avuksi konkreettisen neuvon, jota hän noudatti. Hänellä ei ollut mahdollisuutta jäädä omaan kotiinsa, mikäli hän halusi eroon suhteesta, joten hänen oli aloitettava uusi elämä kaupungin vuokra-asunnossa. Lääkärikään ei osannut tarjota muita vaihtoehtoja kuin naisen lähtemisen, mies sai jäädä kotiinsa asumaan.

”En minä häntä pelännyt, mutta fyysiikkani ei kestänyt ainaista aiheetonta painostusta. Tämän tajusi myös nuori mieslääkäri. Kiitos hänelle. Astmani ja sydänoireeni eivät seuranneet mukana.”

(N5)

Lääkäri oli tarkkanäköinen, ja hän osasi nähdä naisen tilanteen oikein. Hän oli myös rohkea, kun uskalsi antaa itseään paljon vanhemmalle naiselle käskyn poistua kotoa heti. Todennäköisesti jos lääkäri ei olisi sanonut sitä suoraan, nainen ei olisi ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin. Monille vanhemmille ihmisille lääkäri saattaa edustaa auktoriteettia, jonka sana on laki. Joissakin tapauksissa on siis hyvä, että lääkäri uskaltaa sanoa rohkeasti, mitä hänen mielestään tilanteessa pitää tehdä. Nainen saa nyt lääkärin neuvon myötä elää loppuelämänsä rauhassa ilman painostusta.

Toinen vanhempi nainen, 74-vuotias, oli myös elänyt henkisen väkivallan alla vuosikymmeniä. Hänen ensimmäinen avioliittonsa päättyi nuorena miehen kuolemaan, ja hän jäi yksin kahden pienen lapsen kanssa. Hän löysi uuden miehen, joka alisti ja nöyryytti häntä vuosikausia, kun nainen ensin oli muuttanut hänen luokseen vieraalle paikkakunnalle jättäen kaiken tutun taakseen.

”2 kertaa muutti pois kotoa, ja taas tuli takaisin. Olin yksin ja etsin seurakunnan ja tulín uskoon, sain uusia ystäviä, en ollut enää riippuvainen miehestä. Nyt hän huomasi jäävänsä toiseksi, näin alkoi nalkuttaminen, missä olin ja kenen kanssa...Minä aloin oireilla sairauksilla. menin yllättäen tajuttomaksi, verenpaine nousi ja sain lääkityksen... Ja viimeksi en jaksanut hengittää, haukoin henkeä, en jaksanut enää kävellä kun tuntui että happo loppuu keuhkoista ja mä tukehdun. Menin keuhkolääkärille. Hän alkoi tentata kotiolojani en paljastanut totuutta, ajattelin eihän se tähän sairauteen liity. Mutta hän passitti minut keuhkopolille. Siellä oli perusteelliset tutkimukset. Sitten tuli lääkäri joka alkoi jälleen tentata minun henkilökohtaista elämääni. Sanoín hänelle, no ei se niin kaksista ole. Lääkäri ehdotti että jos hän laittaisi lähetteen Fysioterapialle, olin pelästynyt, olenko minä hullu, vaan vaikenin ja menin. Siellä tapasin ihmisen joka oli niin symppaattine ja keskustelu kuin kahden ystävän tapaaminen, vaikka hän oli minulle vieras. Hän sai minut avautumaan kerroin kaiken ja itkin vesipuron tavoin – loristen – kuohuten kuin koski.”

(N10)

Seurakunnasta nainen sai hetkellisen avun henkiseen tilanteeseensa, mutta pidemmällä aikavälillä se kuitenkin lisäsi miehen henkisen väkivallan käyttöä naista kohtaan. Miehelle ei sopinut, että nainen otti itse elämänsä hallintaan. Tämän jälkeen nainen sai avun tilanteeseensa, kun hän joutui käymään lääkärien luona fyysisten oireidensa vuoksi. Hänen oireidensa perusteella lääkärit osasivat päätellä, että jotakin täytyy olla vialla, ja he jaksoivat kysellä ja tiedustella, kunnes saivat naisen kertomaan, miten asiat oikeasti olivat.

Fysioterapeutin kautta nainen sai sekä henkistä että fyysistä apua. Hän sai puhua tilanteestaan ja purkaa kaikki sisällä pitämänsä asiat ammattilaiselle. Hän sai myös apua fyysisiin oireisiinsa, jotka olivat aiheutuneet jatkuvan paineen ja alistamisen alla elämisestä. Nainen saattoi luulla fysioterapiaa esimerkiksi psykiatriaksi, koska hän ajatteli olevansa hullu, kun hänelle ehdotettiin tapaamista fysioterapeutin kanssa. Sen vuoksi hänen oli helppo puhua fysioterapeutille, ja koska terapeutti oli ihminen, joka osasi kuunnella ja auttaa, siitä oli naiselle paljon apua.

Naiselle kerrottiin, että hänen ei tarvitse sietää moista käytöstä miehensä taholta, ja hänelle annettiin tietoa miehen käytöksestä. Nainen ei aikaisemmin ollut ilmeisesti edes ajatellut, että miehen käytöksen voisi jotenkin kyseenalaistaa. Naisen saamat neuvot koskivat kuitenkin

miehen kanssa elämistä, hänelle ei edes tarjottu vaihtoehdoksi eroamista, eikä hän osannut sitä itsekään ajatella.

Se, että nainen ei kohdannut fyysistä väkivaltaa, eikä hän pelännyt miestä sen vuoksi, on varmasti vaikuttanut siihen, että hän uskalsi nousta vastustamaan miestänsä ja vaatimaan omia oikeuksiaan. Jos hän olisi elänyt fyysisen väkivallan uhan alla, ei olisi yhtä helppoa vain ryhtyä sanomaan vastaan.

”Mutta minä olen saanut ihmeellisen, oikean itsetunnon, enkä salli hänen enää minua alistaa, ja nöyryyttää. Olen 74 v, ja vapaa ollut vasta noin 2 v. Kiitän Jumalaa ja hoitohenkilökuntaa avusta.”

(N10)

Apu, jonka hän sai lääkärin ja fysioterapeutin kautta auttoi häntä kuitenkin saamaan itsetuntonsa takaisin, ja sen vuoksi hän pystyi vaatimaan mieheltä kunnollista kohtelua. Seurakunnan kautta löytynyt Jumala auttoi naista henkisesti koko ajan.

Loput positiiviset auttamiskokemukset ovat vain osa avun hakemisen prosessia. Kirjoittajilla oli positiivisten kokemusten lisäksi myös huonompia kokemuksia kohtaamisista eri auttajatahojen kanssa.

Nuorempi nainen pääsi kriisikeskuksen ja perheneuvolakontaktin avulla kertomaan kokemuksistaan ja hakemaan vahvistusta omalle päätökselleen kotoa lähtemisestä. Perheneuvolaan hän pääsi, kun hän jaksoi sitkeästi vaatia apua heti eikä vasta kuukausien päästä. Hän ei kokenut missään vaiheessa painostusta palata miehensä luokse, eikä kukaan auttajista syyllistänyt häntä kotoa lähtemisestä tai väkivallasta, pikemminkin hän sai vahvistuksen, että oli tehnyt oikein. Hän oli itse syyllistänyt itseään väkivallan kohteeksi joutumisesta, mutta keskusteluavun myötä hän näki itsensä toisessa valossa. Se, että nainen sai vapaasti puhua omasta tilanteestaan, auttoi häntä paljon. Myös sukulaiset ja hyvä ystävä olivat tietoisia hänen tilanteestaan, ja he tukivat ja auttoivat häntä kotoa lähtemistilanteessa ja sen jälkeenkin.

Positiiviset auttamiskokemukset kohdistuivat kriisikeskus Mobilen tarjoamaan keskusteluapuun sekä perheneuvolaan, johon hänelle lopulta saatiin järjestettyä tapaaminen.

Eron ollessa vireillä huoltajuuksiasioiden hoidettiin sosiaalitoimissa, ja siellä sosiaalityöntekijä uskoi naista hänen kerrottuaan väkivallasta. Sosiaalityöntekijä ei uskonut miestä, joka pyrki tekemään naisesta syyllisen kaikkeen tapahtuneeseen.

Keski-ikäisellä naisella oli hyviä kokemuksia poliisin kanssa toimimisesta. Hän pakeni kotoaan miehen luota väkivaltaisesta tilanteesta sen jälkeen, kun hän oli ilmoittanut miehelle haluavansa erota. Hän pakeni, koska ei jaksanut enää elää miehen kanssa, eikä hänen täytyntä pitää yllä kulissia ystävien ja sukulaisten vuoksi, koska he olivat ilmoittaneet naiselle olevansa tietoisia hänen tilanteestaan.

”Pakopaikastani soitin oman paikkakunnan poliisille. Poliisi toimi erinomaisesti. Sain kaiken tarvitsemäni avun. Asiallisesti ja kohteliaasti. Apuna oli kyllä se, että ihan muuta kautta sain täsmällisiä tietoja Matin rikosrekisteristä ja tarpeeksi vavistusta aiemmille epäilyksilleni ja Matin kertomuksille, mitkä tiedot pystyin sitten kertomaan paikkakunnan poliisille. Rikosrekisteri oli tarpeeksi vakava vakuuttaakseen poliisin. Poliisi kävi kaksi kertaa häätämässä Matin työpaikaltani ja tuli myös mukaani tarkistamaan, että Matti todella oli lähtenyt kun viikon paonretken jälkeen palasin takaisin asuntooni.”*

(N3)

Poliisit toimivat tehokkaasti, ja he varmistivat naisen olevan turvassa mieheltä. Varmasti miehen rikollisuudella oli suuri vaikutus tähän. Kohtelu olisi saattanut olla täysin toisenlaista, jos naisella ei olisi ollut esittää todisteita miehen taipumuksesta väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

”Hädän tullen lähipiiri nousi turvakehäksi ympärilleni kuin sienet sateella... Olen äärimmäisen hämmästynyt sukulaisteni ja tuttavieni toimista tapahtuman aikana ja sen jälkeen. Kuten jo olen todennut, oli kuin turvarinki olisi syntynyt ympärilleni. Osa heidän rohkeudestaan johtui varmaan siitä, että kukaan ei ollut aikaisemmin törmännyt psykopaattiin eikä tiennyt mitä olisi voinut olla vastassa. Mutta ihailta täytyy heidän huolehtivaista ja empaattista tapansa toimia. Inhimillisiä ihmisiä... Mikään tuttavapiiri ei kestä tällaisten kauheuksien kuuntelemista jatkuvasti. Eikä myöskään kaikkein kamalimpia

* Nimi muutettu tunnistamisen välttämiseksi.

asioita voi kertoa kuin vieraalla ammattiauttajalle - eikä kaikkein pahimpia asioita sellaisellekaan.”

(N3)

Myös ystävien ja sukulaisten tarjoama ymmärtävä asenne auttoi naista paljon. Hän sai heiltä henkistä tukea, eikä hänestä tuntunut, että hän oli ongelmansa kanssa yksin. Vaikka mies olikin rajoittanut naisen yhteydenpitoa tuttavisiin, he eivät vetäytyneet pois ja jättäneet häntä yksin, vaan päinvastoin he pitivät naista silmällä ja tarjosivat hänelle tukeaan. Hän ei kuitenkaan halunnut kuormittaa ystäviään ja tuttaviaan liikaa. Nainen keskusteli asioistaan ammattiauttajankin kanssa, vaikka sekään ei ollut hänelle helppoa.

Poliisin toiminta sekä ystävien ja sukulaisten apu auttoivat naista selviämään tilanteesta eteenpäin. Hän kävi myös muutaman kerran terapeutin luona puhumassa tapahtuneesta, koska hän ei halunnut liikaa kuormittaa läheisiään. Hän koki selvinneensä tilanteesta, koska hän teki jatkuvaa henkistä suunnittelutyötä koko suhteen ajan päästäkseen pois tilanteesta, eikä hän näin alistunut väkivaltaisessa suhteessa elämiseen. Hän pyrki suojelemaan miehen uhkaamia sukulaisiaan ja tuttaviaan, eikä hän uskaltanut lähteä suhteesta ennen kuin oli varmistanut, ettei heille voisi tapahtua mitään pahaa hänen pakenemisensa seurauksena.

Keski-ikäinen nainen yritti hakea apua a-klinikalta ja neuvolasta, joista ei pystytty tarjoamaan apua väkivallan kohteelle, mutta häntä osattiin kuitenkin ohjata eteenpäin muun muassa antamalla soittaa paikan päältä psykiatriselle sairaanhoitajalle. Kun kukaan ei vastannut puhelimeen, neuvolan työntekijä teki kaikkensa, jotta nainen saisi yhteyden asiantuntevaan henkilöön, ja lopulta sellainen löytyi naapurikunnasta.

”...kerroin mitä oli tapahtunut ja se käski suoraa päätä mennä Terveyskeskukseen ja siellä ei tarvinnut kuin odottaa tuommoinen 10-15 min. Lääkäri kuunteli ja jatkotoimin piteistä kertoi kirjoitti sairasloman ja diaknoosi oli Äkillinen stressireaktio. Viikonloppu tuli se meni siinä vanhempi poika tuli ja oli kaverina. Maanantaina meni uudestaan lääkärille se tutki minut kirjoitti lääkettä, sairaslomaa ja siltä istumalta menimme jutuuttaan suggestioterapia ja sain samalle viikolle parinpäivän päästä ajan. Olen käynyt jo toisenkin kerran. Aikaa siihen meni 12 päivää kun olin täällä terapiassa keskustelemassa.”

(N8)

Nainen pääsi lääkärin luo neuvojen ohjaamana, ja lääkäri ymmärsi tilanteen ja osasi tarjota hänelle oikeanlaista apua. Nainen sai lääkkeitä ja terapiakontaktin, joka on auttanut, koska nainen oli keskusteluavun tarpeessa lähtiessään hakemaan apua. Naisen kirjoittamat tapahtumat olivat tuoreita, hän oli ehtinyt vasta muutaman kerran käydä terapeutin luona kirjoittaessaan kokemuksistaan. Hän pääsi siis tarvitsemansa avun piiriin, kun häntä osattiin ohjata eteenpäin eri auttajatahoissa. Onnekseen hän jaksoi jatkaa avun etsimistä, vaikka ensimmäisissä paikoissa häntä ei otettu vastaan avuntarvitsijana.

”Ei ollut eka kerta, mutta eka kerta kun lähdin hakeen apua.”

(N8)

Voi olla, että nainen mietti mielessään avun hakemista jo monesti, koska väkivalta oli jatkunut jo pidempään. Onneksi hän sai tarvitsemaansa apua, kun hän sitä vihdoinkin lähti hakemaan. Ehkä nainen jaksoi etsiäkin apua paremmin, kun hän oli päättänyt tarvitsevansa apua.

Naisen aikuiset lapset ottivat äitinsä avun hakemisen vastaan positiivisesti. He eivät kuitenkaan olleet aikaisemmin tehneet asialle ilmeisesti mitään, vaikka heidän oli täytyntä olla tietoisia asioiden tilasta, koska avun hakeminen ei mitenkään yllättänyt heitä. Lapset olivat äitinsä tukena, kun hän ensin itse oli tehnyt päätöksen avun hakemisesta.

Yksi keski-ikäinen nainen sai mahdollisuuden lähteä miehensä luota ja sitä myöten erota, kun Suomen ensimmäinen turvakoti aukesi vuonna 1979. Hän lähti sinne lastensa kanssa, eikä enää palannut sieltä miehensä luokse.

”Naimisissa ollessamme ajattelin etten koskaan selviä siitä, vaan nyt olen saanut elää rauhassa jo yli 20 vuotta, olisi pitänyt erota paljon aikaisemmin, mutta silloin ei paljon ollut mahdollisuuksia, ennen kuin se turvakoti aukesi.”

(N6)

Jos turvakoteja olisi ollut tarjolla aikaisemmin, naisen ei olisi tarvinnut elää väkivaltaisessa suhteessa niin pitkään. Hän oli alkanut ajatella eroa vaihtoehtona, kun se oli viranomaisten kanssa asiasta puhuessa noussut esiin. Ilmeisesti naisella ei kuitenkaan ollut mitään paikkaa, minne mennä lastensa kanssa, ja hän varmasti myös pelkäsi, mitä mies tekisi, jos hän lähtisi.

Ystävät ja sukulaiset eivät oikein ymmärtäneet naisen tilannetta, hänellä oli ainoastaan yksi läheinen tuttava, joka osasi tukea häntä jo suhteessa oloaikana. Turvakoti antoi mahdollisuuden erota turvallisemmin, ja nainen sai sieltä avun tilanteeseensa. Mieheen ei kohdistettu minkäänlaisia toimenpiteitä, hän sai jäädä asumaan asuntoon, ja hän oli sen jälkeen jatkanut toisten naisten kohdalla samanlaista käyttäytymistä.

Yksi mies oli yrittänyt jatkaa suhdetta lapsen vuoksi, vaikka hän itse oli väkivallan kohde.

”Ajattelin kuitenkin, että lapsen takia yritän, ajatus siitä että lapsemme joutuisi eroperheen lapseksi jollaista en ole itse kokenut tuntui pahalta.”

(M2)

Lopulta hän ryhtyi vastustamaan puolisoaan, kun hän joutui käyttämään lapsen lääkärissä äidin käsittelyn jäljiltä. Miehen kohdalla ero- ja lähtemispäätös vaati, että lapsi joutui fyysiseen vaaraan väkivaltaisen äidin vuoksi. Pitkään mies koki eron olevan isompi ja pahempi asia lapselle kuin väkivaltaisessa perheessä eläminen.

”Lähdin lapseni kanssa, kello oli myöhään illalla, itkien ja miettien minne mennä, olin kaupungissa missä minulla ei ollut sellaisia ystäviä jonne olisin voinut tai halunnut mennä siinä mielentilassa. Itkin ja itkin, pieni lapsi turvaistuimessa vieressäni. Mietin mitä tehdä tai minne mennä... Voin anoa että se soitto numerotiedusteluun oli elämäni suurin kynnys, jotenkin silloin särkyi jotakin sellaista minkä takia varmaan nyt kirjoitankin tätä, se että joudut miehenä turvautumaan sellaiseen, se on varmaa kamalinta maailmassa, ja aiheuttaa sellaisessa tilanteessa aivan suunnatonta ahdistusta... Olin ylittämässä elämäni suurinta kynnystä, menossa lapseni kanssa, kun muuta keinoa ei enää ollut ensi- ja turvakotiin, minä joka olin joskus vähän ehkä vähätellenkin suhtautunut ihmisiin, yleisimmin naisiin jotka ovat joutuneet hakeutumaan tällaisiin paikkoihin, jopa epäillyt heidän motiivejaan. No siellä oltiin, astuin sisälle ja voin sanoa että en ole koskaan tuntenut itseäni niin alastomaksi ja haavoittuvaksi, suojattomaksi kuin silloin.”

(M2)

Miehellä oli hyvin positiivisia kokemuksia auttamisesta turvakodissa, kun hän ensin sai tehtyä päätöksen sinne menemisestä. Hän joutui pakenemaan väkivaltaista puolisoaan, eikä hänellä ollut mitään muuta paikkaa kuin turvakoti, minne hän olisi voinut mennä. Miehenä

yhteydenotto turvakotiin oli hänelle kova koettelemus, ja se toi lisäelementin entisestäänkin pelottavaan ja ahdistavaan tilanteeseen. Hän oli ammattinsa puolesta tietoinen turvakodeista, joten hän koki sen mahdolliseksi vaihtoehdoksi. Jos hän ei olisi tiennyt, että turvakoteja, joihin väkivallan kohde voi mennä, on olemassa, ei hänellä olisi ollut mitään paikkaa, minne mennä. Erittäin tärkeää on, että mies otettiin hyvin vastaan, eikä hänen tilannettaan ja kertomustaan kyseenalaistettu. Vasta kun tilanne tuli miehen omalle kohdalle konkreettisesti, hän näki turvakotien tarpeellisuuden. Tilanteen vakavuutta ei voi varmasti täysin ymmärtää, ennen kuin se tulee omalle kohdalle.

”Olimme lapseni kanssa tuolla turvakodissa useampia päiviä, ja vaikka oli ehkä vähän outoa olla sellaisessa naisten maailmassa, se kaikki tuntui hyvältä ja tarpeelliselta. Oli tärkeää, että sain turvallisen paikan olla lapseni kanssa. Arvostan myös tosi suuresti tuon turvakodin henkilökuntaa ja heidän empaattisuuttaan, silloin se mitä oli tapahtunut palasi mieleeni kerta toisensa jälkeen ja oli tärkeä päästä puhumaan siitä toisen ymmärtävän ihmisen kanssa.”

(M2)

Turvakotiin meneminen osoittautui miehelle kuitenkin hyväksi ratkaisuksi, sillä hän sai sieltä turvallisen paikan olla, ja toisaalta hän sai kertoa tilanteestaan ilman, että kukaan tuomitsi häntä tai epäili hänen sanojensa totuudenmukaisuutta. Siellä hänelle kerrottiin myös, että hän on oikeasti väkivallan kohde, eikä sitä tarvitse sietää. Oli erittäin hyvä, että mies oli tietoinen turvakodeista, ja että hän uskalsi mennä sinne, häntä olisi tuskin osattu ottaa yhtä hyvin vastaan missään muussa auttajatahossa. Turvakodissa mies huomasi kirjallisuuden ja toisten naisasiakkaiden kautta, että väkivalta nähdään aina miehen tekemänä, mutta turvakodin työntekijät eivät kohdelleet häntä sen mukaisesti.

”Olin tuolloin varmasti kavereideni, sekä mies, että naispuolisten kannalta tosi rasittava. Puhuin ja toistin vain kokemaani ja kertosin kaikkea mitä oli tapahtunut ja tapahtumassa. Onneksi he jaksoivat auttaa minua ja kulkea rinnallani. Oli myös tosi tärkeä saada puhua sen terapeutin kanssa joka oli nähnyt siellä turvakodissa niin paljon ja joka osasi ihanasti kannustaa ja rohkaista eteenpäin.”

(M2)

Rehellinen asioista puhuminen on auttanut miestä paljon. Hän kävi turvakotijakson jälkeen terapiassa, ja siellä hän sai purkaa kokemaansa ammattilaiselle. Myös ystävät olivat avuksi, he kuuntelivat häntä, kun hän halusi purkaa asioitaan heille.

Kaikki, joilla oli auttamisesta positiivisia kokemuksia, huomioitiin eri tahoissa nimenomaan väkivallan kohteina. Heidät otettiin eri auttajatahoissa tosissaan ja heidän tilanteeseensa suhtauduttiin vakavasti. Sekä turvakodit että kriisikeskus osoittautuivat hyviksi paikoiksi, kun väkivallan kohde on ensin päättänyt itse lähteä kotoa ja etsiä itselleen paikan, minne mennä. Turvakodit ottivat vastaan kaikki, ketkä sinne halusivat. Turvakotien avulla parisuhdeväkivallan kohteet pääsivät eroon väkivaltaisesta suhteesta. Turvakodissa ja kriisikeskuksessa pystyttiin tarjoamaan oikeanlaista apua ja tukea parisuhdeväkivallan kohteelle. Parisuhdeväkivallan kohteet pääsivät heti purkamaan omia kokemuksia ammattilaiselle, ja henkilökunta suhtautui tilanteeseen uskoen ja kannustaen.

Ojuri (2004, 168-170) mukaan turvakodeissa auttamisessa keskitytään väkivaltaan ja siitä selviytymiseen, joten auttamiskokemukset ovat olleet myönteisiä. Ennen kaikkea sitoutuva, tukeva ja sensitiivinen vuorovaikutussuhde asiakkaan ja työntekijän välillä ovat olleet keskeisinä tekijöinä tyytyväisyyteen turvakotien auttamiseen verrattuna formaaliseen palvelujärjestelmään. Myös vertaistuella on ollut suuri merkitys.

Myös aineistoni turvakotikokemukset olivat hyvin myönteisiä, sillä niiden tarjoama apu on yleensä aina sellaista, jota juuri sillä hetkellä tarvitaan. Turvakodissa otettiin vastaan myös mies väkivallan kohteena kyseenalaistamatta hänen tilannettaan. Turvakoteja on kuitenkin Suomessa verrattain vähän, ja pienemmissä kaupungeissa ja kunnissa asuvat eivät joko ole tietoisia turvakotien olemassaolosta tai heillä ei ole mahdollisuutta hakeutua sellaiseen.

Turvakoti on toiminut sekä väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen käynnistäjänä ja mahdollistajana sekä vaaran hallinnan rituaalina (Husso 2003, 297). Turvakoti on toiminut naisille sekä pään avaajana muutokseen että orastavan muutospyrkimyksen vahvistajana. Turvakotiin tulo on käännekohta naisen elämässä, ja sillä on ollut ratkaiseva merkitys naisen tukemisessa päätökseen irtautua väkivaltaisesta parisuhteesta. (Ojuri 2004, 155.)

Aineistossani kaikki turvakodeissa asioineet erosivat turvakotijakson jälkeen, joten heidän selviytymistyönsä saattoi etenemään. Heillä oli myös muita auttamistahoja turvakodin

jälkeen, kuten terapiaa. Turvakoti edusti konkreettista turvapaikkaa, jonka avulla väkivaltaisesta suhteesta päästiin eroon.

Yleisesti ottaen poliisi ei ollut osannut suhtautua parisuhdeväkivallan kohteeseen, he syyllistivät tai vastuuttivat väkivallan kohdetta, eivätkä he puuttuneet tilanteeseen välttämättä ollenkaan. Ainoa positiivinen kokemus poliisin toiminnasta oli yhden naisen kokemus, koska väkivallan tekijä oli väkivaltarikollinen. Poliisien oli näin helpompi uskoa naista ja ryhtyä toimenpiteisiin, kun oli jo olemassa todisteita, että nainen oli mahdollisesti vaarassa.

Naiset, jotka kävivät lääkärissä fyysisten oireidensa vuoksi, saivat avun sitä kautta. Lääkärit näkivät naisten tilanteen ja antoivat neuvoja jatkotoimenpiteisiin. Toisaalta nuoren lääkärin käsky kotoa lähtemiseksi oli hyvä asia, nainen on nyt saanut elää elämäänsä rauhassa, mutta häntä ei kuitenkaan ohjattu mihinkään muualle jatkohoitoon. Hänelle ei esimerkiksi tarjottu keskusteluapua, joka olisi voinut olla tarpeen. Vaikka miehestä eroon pääseminen toimiikin ensimmäisenä auttavana toimenpiteenä, ketään ei pitäisi jättää yksin kokemustensa kanssa niin suuren elämänmuutoksen kuin eron väkivaltaisesta parisuhteesta jälkeen.

Toista naista taas ei kehoitettu missään kohdin poistumaan miehen luota tai ottamaan eroa. Se johtui mahdollisesti fyysisen väkivallan puuttumisesta. Koska nainen ei ollut välittömässä vaarassa, hänen katsottiin voivan elää kotona. Kahdessa tapauksessa lääkäri ohjasi parisuhdeväkivallan kohteen terapiaan. Lääkäri toimi näissä tapauksissa asiantuntevasti, koska he selvittivät naisten ongelman, ja tarjosivat sen mukaista jatkohoitoa, eivätkä he jättäneet naisia selviämään ongelmastaan yksin.

Ystävistä ja sukulaisista oli myös paljon apua ja tukea. He tarjosivat konkreettista apua kuten turvapaikkaa ja muuttoapua, ja he olivat läsnä tilanteissa, joissa apua tarvittiin. He tarjosivat myös henkistä tukea kuuntelemalla väkivallan kohteita ja kannustamalla heitä eteenpäin väkivaltaisen suhteen jälkeen.

Kenenkään parisuhdeväkivallan kohteena olleen naisen väkivaltaiselle puolisolalle ei ehdotettu mitään apua. Vaikka naiset saivat avun tilanteeseensa, eivätkä he enää joutuneet kärsimään miehensä käytöksestä, on kuitenkin mahdollista ja todennäköistä, että miehet jatkavat käyttäytymistään samankaltaisena mahdollisten uusien naisten kanssa. Vaikka yksi nainen jäikin miehen kanssa suhteeseen, ja asiat kääntyivät jonkin verran paremmiksi, ei mies

kuitenkaan muuttanut käyttäytymistään radikaalisti. Hänkin olisi voinut tarvita jotakin keskusteluapua, ehkä he olisivat voineet käydä jopa pariterapiassa, koska kuitenkin jatkoivat elämistä yhdessä. Se ei ilmeisesti edes käynyt kenenkään mielessä. Naiselle riitti, että hänen tilanteensa oli jonkin verran parempi kuin aikaisemmin. Turvakodissa asioineen miehen väkivaltaiselle puolisolalle tarjottiin turvakodista apua, mutta nainen ei nähnyt omaa ongelmaansa, joten hän ei kyennyt vastaanottamaan apua.

Ero oli vaihtoehto ja lopullinen ratkaisu monessa kertomuksessa. Varsinkin monet naiset erosivat, kunhan saivat asiansa järjestettyä niin, että pääsivät karkaamaan miehen luota. Se oli myös ainoa vaihtoehto. Kun he lähtivät, he eivät paenneet vain hetkellisesti, vaan he lähtivät miehen luota lopullisesti. Naiset eivät olleet yrittäneet aikaisemmin paeta miehen luota, vaan he järjestelivät asiat niin, että heidän oli mahdollista lähteä kotoa turvallisesti. Monet tekivät kuitenkin aktiivista työtä päänsä sisällä jo pitkään ennen lähtemistään, joten se ei ollut hetken mielijohteesta tapahtunut pako. Tässä tilanteessa avun saaminen osoittautui todella tärkeäksi. Oli auttamistaho mikä hyvänsä, sieltä nainen sai apua ja tukea tilanteeseensa ja pystyi sen avulla eroamaan miehestään.

5.2 Negatiiviset auttamiskokemukset

Ainoastaan negatiivisista auttamiskokemuksista kerrottiin kolmessa kirjoituksessa. 69-vuotias nainen oli yrittänyt saada apua tilanteeseensa, mutta hänelle ei ollut osattu sitä tarjota.

”- Nyt ollaan oltu eläkkeellä toistakymmentä vuotta. – Niin hän käyttää minuun henkistä väkivaltaa, on käyttänyt koko ikänsä, ivaa ja halveksii, nyt tuntuu, että se ei kun pahenee ja siihen alkaa tulla mukaan myös fyysinen väkivalta, hän on yrittänyt minua monesti huitaista, myös nuorinta tyttöä, kun hän on sairas ja on joskus käymässä kotona. – Tätä ei oikein uskota, ei siskotkaan, ei kaikki asiantuntijakaan, kun hän on muille ihmisille, kuin puhtoinen enkeli ja osaa käyttäytyä kaikissa tilanteissa. – Meinasin puhua lääkärille, mutta hän on vaihtunut, ja tuntuu että nyt vaihtuu jatkuvasti.”

(N11)

Nainen eli miehensä kanssa kahdestaan eläkkeellä, ja hän oli elänyt henkisen väkivallan alla pitkään. Nainen oli itsekin havainnut, että tilanne oli pahenemassa, koska mies oli lisääntyvässä määrin ryhtynyt käyttämään fyysistä väkivaltaa, ei vain naista, vaan myös heidän aikuista lastaan kohtaan. Nainen koki tilanteensa varmasti hyvin epätoivoiseksi, koska kukaan ei ole uskonut eikä kuunnellut häntä, kun hän yritti kertoa tilanteesta.

Nainen kävi säännöllisesti lääkärin luona ilmeisesti vanhuuteen liittyvien vaivojen vuoksi, mutta kotona vallitsevasta tilanteesta hän ei ollut vielä uskaltanut lääkärin vastaanotolla mainita. Lääkärien vaihtuvuus vaikutti asiaan: jos naisella olisi ollut mahdollisuus luoda turvallinen ja luottamuksellinen suhde vakituisen lääkärin kanssa, hän olisi saattanut uskaltaa kertoa myös kotioloistaan. Lääkärit eivät olleet tiedustelleet naiselta hänen olosuhteistaan, hän olisi varmasti vastannut, jos häneltä olisi suoraan kysytty, koska hän oli kuitenkin aikonut jo monesti ottaa asian puheeksi. Lääkärit eivät varmaankaan potilaiden nopean vaihtuvuuden vuoksi olleet kiinnittäneet huomiota siihen, että naisella saattaisi olla jotakin sydämellään fyysisten sairauksien lisäksi. Nainen ei ollut saanut kerrottua asiasta lääkärille, vaikka oli monesti aikonut, sillä lääkärit olivat vaihtuneet usein.

Ongelma on varmasti yleinen monessa paikassa, sillä terveyskeskuksiin on vaikea saada pysyviä lääkäreitä, joiden kanssa asiakkaat voisivat luoda luottamuksellisen suhteen. Lääkäreiden pitäisi myös pyrkiä ihmisten kokonaisvaltaisempaan hoitoon: ei pitäisi hoitaa vain oireita, vaan pitäisi miettiä myös niiden takana vallitsevia olosuhteita. Tämä asettaa suuren haasteen terveydenhuollon henkilökunnalle. Väkivallan kohteet pitäisi jotenkin tunnistaa, vaikka he eivät itse kykene asiasta puhumaan. Varsinkin vanhemmat naiset, jotka ovat kärsineet vuosikymmenet ahdistavasta tilanteesta kotona, olisi jotenkin osattava ohjata avun piiriin. He käyvät yleensä säännöllisesti lääkärillä erilaisten vanhuuden vaivojen vuoksi, joten se olisi hyvä kanava, jonka kautta myös väkivalta olisi osattava ottaa puheeksi. Parisuhdeväkivallasta kysyminen voisi olla osa lääkärin rutiinia.

”Kävin monta vuotta psykologin puheilla, minusta tuntui, että tuli väärinkäsityksiä ja minusta tehtiin syntipukki, kunnes viime syksynä kävin ja yritettiin oikaista asioita.

- En ole nyt käynyt.”

(N11)

Nainen oli ollut avun piirissä, sillä hän oli käynyt pitkään psykologin luona. Sieltä hän ei ollut kuitenkaan saanut apua varsinaiseen ongelmaansa, vaan hän koki, että hänet syyllistettiin tilanteesta. Nainen ei ole ilmeisesti jatkanut psykologikäyntejä, koska hän ei saanut sieltä tarvitsemaansa apua. Tässä tapauksessa psykologi ei osannut asiaansa, koska hän ei nähnyt naisen ongelmaa. Nainenkaan ei ollut osannut vaatia itselleen muuta apua, hän vain lopetti psykologikäynnit, koska ne eivät olleet tuloksellisia.

”Syksy ja talvi minua pelottaa ja olen meinanut monesti lähteä mutta hän ei kauan pärjäisi yksinään jää joskus sauna päälle tai vesihana vuotamaan ja lapset tarttee meitä”

(N11)

Nainen tarvitsee yhä edelleen apua tilanteeseensa, mikäli se ei ole kirjoittamisen jälkeen muuttunut. Hän ei ollut kuitenkaan tarpeeksi selkeästi osannut ilmaista oman tilanteensa vakavuutta eri tahoissa, ja vaikka hän yritti usein, häntä ei uskottu ja otettu tosissaan. Toisaalta nainen kamppaili sisäisten ristiriitojen kanssa, eikä hän ehkä sen vuoksi vaatinut koväänisesti apua. Hän pelkäsi ja pelkää todennäköisesti yhä elämistä miehensä kanssa, mutta kuitenkin vastuu perheenemäntänä, vaimona ja äitinä estää häntä tekemästä mitään radikaalia kuten eroamista.

Nainen tarvitsisi suoranaisten kehotuksen joltakin taholta, vaikkapa lääkäriltä, jättää miehensä, ennen kuin mitään vakavampaa tapahtuu. Hän ei ollut pystynyt tekemään päätöstä, koska ei saanut siihen kannustusta ulkopuolelta. Naisen omat tyttäretkään eivät uskoneet häntä, joten tilanne oli ja on todella vaikea. Nainen oli kuitenkin ollut yhteydessä ulkopuolisiin auttamistahoihin. Sieltä vaadittaisiin enemmän ymmärrystä ja avun tarjoamista, jotta naisen tilanteelle tehtäisiin jotain, ennen kuin hän on fyysisessä vaarassa.

Negatiivisia auttamiskokemuksia löytyi myös kahdelta mieheltä, joilla oli pieniä lapsia. He olivat kohdanneet puolisonsa taholta väkivaltaa, ja he hakivat apua sekä itselleen että koko perheelle.

”Kyse on nyt hieman yli 10 vuotta kestäneestä suhteesta, missä on käyty läpi monet auttamiskanavat malko laihoiin tuloksiin ja yhtenä syynä on ollut se, että auttajat olettavat parisuhteen dynamiikan tietynlaiseksi eli että mies on se väkivaltainen ja nainen väkivallan uhri. Kuitenkin tilanne voi olla hyvin paljon monimuotoisempi ja itse olen kokenut, että

monet auttajan ohjaavat väkivaltaista naista näkemään oman väkivaltaisuutensa jotenkin oikeutettuna ja antavat siten tukensa eräänlaiselle kaksinkertaiselle projisoinnille...Kokemusta minulla on hyvin monenlaisista tilanteista ja oman rohkeuden kasvaessa olen myös hiittänyt näiden eri auttajaverkostojen neuvottavaksi ja auttavaksi osin myös kiinnostuneena ja huomattuani miten heidän on hyvin vaikea oikeasti tukea tällaisessa tilanteessa.”

(M1)

”...noin 4 vuotta sitten kävimme perheneuvolassa useita kertoja keskustelemassa asioista mutta siitä ei ollut mitään hyötyä. Virkailijat vain meinasivat riitautua keskenään kun olivat eri osapuolten puolella, eli mielestäni kyvyttömiä tehtävässään. Tässä tapauksessa toinen virkailija uskoi minuun mutta mitään edistystä asioihin ei saatu kuitenkaan...Mieleni kuohahtaa kun kuulen miten puhutaan perheväkivallasta joka yhdistetään heti miehiin. Kyllä naisetkin nykyisin yhä enenevässä määrin syyllistyvät väkivaltaan. Miksi ohitetaan henkinen väkivalta helposti yhäkin.”

(M3)

Miehet olivat olleet hyvin aktiivisia avunhakijoita. Perheneuvolat ja muut vastaavat tahot, joissa pyritään auttamaan koko perhettä, eivät olleet kyenneet tarjoamaan miehille heidän kaipaamaansa apua. Auttajat eivät tulkinneet tilannetta oikein, he eivät nähneet miesten asemaa väkivallan kohteena ja naista alistajana. Miehet kokivat, että he eivät saaneet apua väkivallan kohteina.

”Kerran olen päätenyt soittamaan poliisiin hätäkeskukseen ja soitto johti neuvotteluun poliisin kanssa, että "etkös sinä nyt saa tilanteen siellä rauhoittumaan (iso mies)", no ei tuota viimeistä ääneen sanottu, mutta henki tuli selväksi ja luovuin avun pyytämiseksi”

(M1)

Toinen miehistä oli joutunut hakemaan apua fyysisen väkivallan aiheuttamiin vammoihin lääkäriltä, ja hän yritti saada apua poliisilta väkivaltatilanteessa. Miestä ei ollut otettu tosissaan: poliisi ei tullut apuun, vaan hän vähätteli tilannetta. Mies luovutti, eikä hän kokenut tarpeelliseksi pyytää apua poliisilta tämän jälkeen, koska hänelle ei kyetty tarjoamaan apua silloin kun hän sitä tarvitsi. Mies koki myös, että mieslääkärit suhtautuivat hieman vähättelevästi häneen naislääkärien käyttäytyessä asiallisemmin.

Mies jaksoi hakea aktiivisesti apua perheen tilanteeseen, ja sen vuoksi hänellä oli myös monenlaisia kokemuksia eri auttajatahoista. Hän pyrki kehittämään itseään käymällä erilaisia kursseja, jotta perheen tilanne saataisiin toimivammaksi. Eroa hän mietti yhtenä vaihtoehtona, mutta hän ajatteli lapsiaan, eikä uskonut, että ero olisi hyvä vaihtoehto. Myös lapset olivat joutuneet väkivaltatilanteiden keskelle. Mies uskoi puolisonsa toistavan samanlaista käyttäytymistä jatkossakin, mikä ei olisi lapsille hyväksi. Mies ei ollut saanut omien lastensa huoltajuutta, se oli yksin naisella, joten eron tullessa miehellä ei olisi todennäköisesti enää mitään mahdollisuutta puuttua lastensa tilanteeseen.

Mies ei hakenut apua ainoastaan itselleen väkivallan kohteena, vaan hän ajatteli tilannetta koko perheen kannalta. Mies ei varmaankaan pelännyt puolisoaan, vaikka kohtasikin väkivaltaa tämän taholta, koska hätätilanteessa hänellä kuitenkin olisi kokonsa puolesta ollut mahdollisuus puolustautua, jos hän olisi halunnut tehdä sen.

”Vakuuttaakseni muita tapahtumista kotona itsekin päädyin eräässä verkostotapaamisessa esittelemään hänen päättäni repimiään vaatteita. Siitäkin tilanteesta jäi hieman outo ja epämiehekäs olo ja osaan kuvitella, että yleensä miehet nämä asiat salaavat. Itsekin olen 190 cm pitkä ja painoa lähes 100 kiloa, niin on se lähtökohdiltaan epäsuhtainen tilanne, vaikka kuinka olenkin huomannut että raivoon yltyvä luonteenlaatu kyllä tuon fyysisen epäsuhtauden kääntää toisinpäin.”

(M1)

Mies ajatteli lapsiaan asettaen heidän hyvinvointinsa omansa edelle: hän oli valmis kestämään väkivaltaista parisuhdetta lastensa vuoksi. Eri asia onkin, onko väkivaltainen äiti paras mahdollinen huoltaja lapsilleen. Mies ilmeisesti kuitenkin uskoi voivansa suojella perhettä pyrkiessään pitämään puolisoaan ja lapsiaan silmällä. Auttamistahoista ei ollut heidän tapauksessaan hyötyä, vaikka he ottivat vastaan kaiken mahdollisen avun. Mies joutui vakuuttelemaan omia sanojaan ja esittelemään todisteita, kun häntä ei uskottu. Se sai hänet tuntemaan itsensä epämiehekkääksi. Auttajien pitäisi aina kuunnella ja tarkkailla kaikkia osapuolia ja tehdä johtopäätöksiä vasta omien havaintojensa perusteella, eikä antaa omien ennakkoluulojen ja uskomusten vaikuttaa päätöksiin.

Toinen miehistä kohtasi henkistä väkivaltaa puolisonsa taholta, ja se kohdistui myös lapseen. Hänkin pyrki saamaan aktiivisesti apua koko perheelle.

”Olin aikaisemmin käynyt psykiatrian erikoislääkärillä keskustelemassa. Tunsin jo väsymystä kerroin koko totuuden, omana mielipiteenäni käytin sanaa neuroosi niin lääkäri sanoi ettei tämä ole mikään neuroosia vaan sinun vaimosi on vakavasti sairas. Hänet olisi jotenkin saatava suostuteltua hoitoon. Kysyin että mitä jos hän ei suostu. Konstit ovat silloin vähissä, hän totesi... Kyseessä oli siis henkistä väkivaltaa joka ennen pitkää vaikka välillä annoin napakasti takaisinkin on vaurioittanut sisimpääni niin etten ole kolmeen vuoteen katsonut ketään naista.”

(M3)

Hän yritti saada puolisoaan hoitoon, ja vaikka hän vastaanotti apua myös itse, hän keskittyi sielläkin puolisoonsa saadakseen hänet hoitoon. Ehkä miehen olisi kannattanut ensin keskittyä hakemaan ja ottamaan vastaan apua vain itselleen, koska hän oli todella väsynyt vallitsevaan tilanteeseen. Hän olisi ehkä jaksanut auttaa puolisoaankin, jos hän olisi ensin saanut omat asiansa kuntoon. Mies koki naisen toiminnan häneen itseensä kohdistuvana henkisenä väkivaltana, joten hänen kokemuksensa olivat silloin väkivallan kohteen kokemuksia. Asiakkaalla on itsellään oikeus määrittellä, mitä hän pitää väkivaltana itseään kohtaan (Korkeela-Leppälä 2001, 33).

Mies ei saanut perheen tilannetta korjattua auttajienkaan avulla, ja lopulta hänen puolisonsa halusi erota. Mies halusi lapsen huoltajuuden itselleen, koska hän ei katsonut puolisonsa olevan kykenevä siihen. Miehen kokemukset sosiaalitoimen kanssa huoltajuudesta sopiessa olivat kuitenkin vähemmän tyydyttäviä.

”Vaimoni oli käynyt sos.toimistossa hieman aiemmin kuin minä. Toistemme käynnistä emme tienneet mitään joten kumpikin kävi siellä oma-aloitteisesti. Kyseessä oli aika kun vaimoni muutti pois kotoa. Koska hänen kanssaan ei voinut sopia mistään asioista ajattelin hakea sos. toimistosta apua tilanteeseen. Mutta se oli turhaa ensin kuunneltiin kuin ymmärtäväisesti sitten kaikki oli isää vastaan. Kuitenkaan ei löytynyt mitään syytöksiä minua vastaan mutta kaikki olivat äidin puolella. Sos.toimiston päätöksessä todettiin että molemmat olivat kyvykkäitä huoltajiksi mutta kumman luo lapsi jäisi asumaan puollettiin äitiä... Vieläkin on vallalla vanhanajan käsitys että aina äiti on lapsen oikea huoltaja, monikohan

mies on saanut huoltajuuden. Jos on tasatulos tai vieläpä miehen eduksi miksi kuitenkin äiti on se huoltaja jonka luokse lapsi määrätään asumaan, eikä se tasa-arvo koskekaan kaikkia asioita. Miksi asiaa käsittelevät viranomaiset vääntävät asiat pääläelleen... Miksi isän puheella ei ole painoarvoa eikä uskottavuutta, vieläkö on se käsitys että se on aina mies joka perheeseen ongelmia aiheuttaa ja sen hajoittaa.”

(M3)

Mies koki hyvin voimakkaasti, että häntä ei otettu tosissaan eikä hänen kertomaansa uskottu. Hän koki, että hänen puolisonsa oli henkisesti epätasapainoinen, eikä hän kyennyt pitämään huolta heidän lapsestaan. Sosiaalityöntekijät eivät nähneet tässä tilanteessa kuitenkaan mahdollisuutta, että mies voisi olla lapsen ensisijainen huoltaja.

”Olisi mielenkiintoista tietää kuinkahan moni naisen kohtaama väkivalta onkin alun perin lähtöisin heistä itsestään mieheen kohdistettuna henkisenä väkivaltana joka kaatuu takaisin ruumiillisena väkivaltana. En kannata väkivaltaa missään muodossa mutta tilastoissa mitä ilmeisemmin on vikaa. Pitäisi tutkia enemmän syitä eikä vain seurauksia.”

(M3)

Mies oli hyvin katkera tilanteesta, ja hän etsi syyllistä tapahtumiin. Hän oli ylpeä, ettei hän pahoinpidellyt puolisoaan, vaikka puoliso häntä provosoi käyttäytymisellään. Hän myös pohti asioita laajemmasta näkökulmasta, hän uskoi, että hänenkaltaisiaan miehiä on monia muitakin, ja hän uskoi heidän kärsivän samanlaisista ongelmista kuin hän itse. Auttajatahoissa ongelmaa ei käsitelty varsinaisena väkivaltaongelmana, vaan naisen epärationaalisen käyttäytymisenä, jonka auttaminen parantaisi tilanteen.

Saksan (1993, 55) mukaan huoltajuusasiassa päästään varmimmin vanhempien tasa-arvon turvaavaan lopputulokseen, jos katsotaan asiaa lapsen näkökulmasta. Lapselle molemmat vanhemmat ovat tärkeitä. Äitimyytti ei enää näytä itsestään selvästi määrittävän sosiaalitoimen kannanottoja huolto- ja tapaamisriidoissa, mutta sen vaikutus näkyy kuitenkin vielä. Sosiaalitoiminta voidaan kuitenkin pitää yhden vanhemman liikkeenä. On yleistä, että suositaan vanhempaa, jonka luona lapsi asuu selvityshetkellä. Seurauksena lapsi kadottaa toisen vanhempansa kokonaan tai tarpeettoman laajasti. (Emt. 156-157.)

Mies koki, että asiat eivät ole yhteiskunnassa oikein. Hän ei uskonut tasa-arvon toteutuvan, koska sosiaalialalla suurin osa työntekijöistä on naisia, ja he pitävät toisten naisten puolta miehiä vastaan. Hän oli elänyt henkisen väkivallan kohteena, mutta siitä huolimatta hänen tilaansa ei tunnustettu ja otettu eri auttamistahoissa tosissaan, koska hän haki apua miehenä. Auttajat eivät tunnistanee miestä väkivallan kohteena ja naista tekijänä.

Itsemurhat Suomessa 1987 –projekti löysi miesten itsemurhia tutkiessaan ryhmän ”äskettäin eronneet keski-ikäiset miehet”. Noin viidennes itsemurhan tehneistä miehistä kuuluu tähän ryhmään. He ovat useimmissa tapauksissa vähemmän kuin vuosi sitten menettäneet perheensä avio- tai avoerossa. Lapset ovat kaikissa tapauksissa jääneet vaimolle. (Saksa 1993, 92-93.) Mies oli vahvasti sitä mieltä, että pitäisi enemmän pohtia syitä, minkä vuoksi miehet tekevät itsemurhia. Hänen näkemyksensä oli Saksan kanssa samankaltainen: miehiä ei huomioida tarpeeksi yhteiskunnassa, ja naiset jyräävät kaikki miesten toiveet ja mielipiteet niin, että miehelle ei jää muita vaihtoehtoja.

Lopuilla kirjoittajilla oli seuraavien negatiivisten kokemusten lisäksi myös positiivisia auttamiskokemuksia. Nuorempi nainen haki apua monesta eri paikasta. Hän oli päättänyt lähteä kotoa väkivaltaisen miehen luota lastensa kanssa, ja hän tarvitsi keskusteluapua vahvistaakseen omia päätöksiään. Hän oli jo pidempään kärsinyt henkisestä väkivallasta, ja fyysisen väkivallan alettua hän teki päätöksen paeta kotoa.

”Tarvitsin apua jo ennen ”karkaamistani” ja etenkin sen jälkeen. Tuntui että sitä ei saa mistään heti. Ja nimeenomaan tarvin keskusteluapua heti. Onneksi oli Mobile johon voi soittaa ja vaikka käydä heti kun siltä tuntuu. Mielenterveys toimistot ovat ruuhkaisia ja perheneuvolaankin tarvitsi jonottaa. Poliisi ei voi tehdä mitään, ennenkun jotain tapahtuu. Sain kuitenkin keskusteluapua kun jaksoin hakea intensiivisesti.

(N1)

Monista paikoista, joista hän haki apua, ei sitä pystytty tarjoamaan heti. Ilman kriisiapua tarjoavaa Mobilea nainen ei olisi päässyt kertomaan kokemuksistaan silloin kun hänellä oli siihen suurin tarve. Nainen oli yhteydessä moniin tahoihin, joista hän toivoi saavansa apua. Monessa paikassa ongelmana oli, että kriisiapua ei pystytty tarjoamaan resurssien puuttuessa, vaan ajan voi varata vasta pitkän ajan päähän.

Esimerkiksi perheneuvolaan ja mielenterveystoimistoon hän ei päässyt heti, vaan aikaa tarjottiin kuukauden päähän, mikä ei riitä, kun tarvitaan apua kriisitilanteeseen. Sinänsä kokemus perheneuvolan tarjoamasta keskusteluavusta oli hyvä, mutta se ei kyennyt vastaamaan avunhakijan tarpeeseen sillä hetkellä, kun avuntarve oli suurin. Naista osattiin auttaa eteenpäin etsimään apua toisista tahoista, kun itse ei sitä pystytty tarjoamaan, mutta avunhakijan oli itse jaksettava olla aktiivinen, mikä on aika paljon vaadittu parisuhdeväkivallan kohteelta.

Myös naisen kokemukset poliisin kanssa toimimisesta olivat enemmän negatiivisia. Naista ei kannustettu tekemään rikosilmoitusta, kun hän sen vuoksi meni poliisilaitokselle. Poliisit eivät uskoneet naisen elävän väkivallan alla ja että rikosilmoitukselle oli olemassa todellinen tarve. Lopulta hän kuitenkin sai rikosilmoituksen tehtyä. Poliisit eivät ryhdy toimenpiteisiin ennen kuin jotain suurempaa tapahtuu, ja he antoivat naiselle neuvoksi pakata tavaransa ja lähteä kotoa.

Voikin pohtia, mitä todella pitäisi tapahtua, jotta poliisit voisivat ryhtyä toimenpiteisiin, jos pitkään jatkunut henkinen väkivalta ja sen lisäksi useamman kerran tapahtunut fyysinen väkivalta eivät riitä. Poliisit saattavat odottaa konkreettisempia merkkejä väkivallasta, heille ei riitä väkivallan kohteen kertomus jo tapahtuneista asioista. Käytännössä väkivallan kohteen on hyvin vaikea päästä pakenemaan väkivaltatilanteesta niin, että hän pääsisi saman tien hakemaan apua poliisilta tai edes pystyisi kutsumaan poliiseja paikalle.

Naisen väkivaltaisella puolisoilla oli väkivallan lisäksi myös alkoholi- ja mielenterveysongelmia, ja nainen halusi auttaa häntä enemmän kuin itseään. Lähipiiri sai hänet kuitenkin vakuuttuneeksi siitä, että hänen olisi autettava ensin itseään. Kun lapset ilmaisivat naiselle pahan olonsa kotona vallitsevasta tilanteesta, hän päätti lähteä heidän kanssaan kotoa. Lapset ja itsekkyyys oman avun tarpeesta auttoivat naista jaksamaan avun hakemista, vaikka hänelle ei ensin ollut tarjolla apua.

Keski-ikäisen naisen kokemukset auttamisesta olivat pääosin positiivisia, mutta vielä suhteessa ollessaan hän ei saanut lääkäreiltä ymmärrystä.

”En ole koskaan ollut sairas, minua ei ole särkenyt eikä kolottanut, ei selkää eikä päätä eikä muutakaan paikkaa, mutta jo parissa viikossa sain kovin kivuliaan selkäsäryn, jonka arvelen

olleen iskiasta. Selkäsärky jatkui rajun alun jälkeen lievempänä aina siihen saakka kunnes pakenin tilanteesta. Kuukauden päästä sain niska-päänsärlyn jonka vuoksi jouduin sairaalaan pariiksi yöksi. Tutkimuksissa ei löytynyt syytä, mutta särky jatkui ja vielä lääkärin antaessa kotiuttavaa lausuntoa oksensin hänen takilleen.”

(N3)

Lääkäri ei nähnyt naisen oireiden taakse. Vaikka hänellä ei todettu sairauksia, lääkäri ei selvittänyt tilannetta tarkemmin, vaan hän lähetti naisen kotiinsa. Nainen ei ilmeisesti puhunut tilanteesta lääkärille, ehkä hän olisi voinut saada toisenlaista kohtelua, jos hän olisi maininnut jotakin kotona vallitsevasta tilanteesta. Koska nainen ei ollut normaalissa tilassa ahdistavan ja pelottavan elämäntilanteen vuoksi, ja hän varmasti myös pelkäsi miestä ja tämän mahdollisia tekoja, hän ei uskaltanut ottaa asiaa lääkärin kanssa puheeksi. Jos lääkäri olisi kysynyt suoraan, nainen olisi saattanut kertoa tilanteestaan, ja hän olisi saanut heti apua.

Yksi keski-ikäinen nainen lähti ensimmäistä kertaa etsimään itselleen apua väkivallan kohteena. Hän sai lopulta apua, kun hän etsi aktiivisesti, mutta kaikki kokemukset eivät olleet ainoastaan positiivisia.

”Ensiksi yritin soittaa kriisipuhelimeen, mutta siellä ei ollut kovin puhelias ihminen pari kertaa yritin aloittaa ja toinen siellä puhelimesta vain tuumasi, että niin. Sanoin sitten etten jaksakaan tämän enempää, eli en puhunut mitään.”

(N8)

Kriisipuhelimesta ei ollut asiantuntevaa ihmistä paikalla. Olisi erityisen tärkeää, että kriisiauttaja osaisi toimia oikein, kun ihminen kääntyy hänen puoleensa. Kyseisessä tapauksessa kriisipuhelimesta oli aivan väärä ihminen vastaamassa puhelimeen, sillä hän ei osannut tiedustella soittajalta, miksi hän soitti kriisipuhelimeen puhumattakaan, että hän olisi osannut antaa naiselle neuvoja. On vaarallista, jos avunhakija ei koe saavansa apua, kun hän sitä vihdoinkin päättää itselleen hakea. Tässäkin tapauksessa naisella meni tämän huonon kokemuksen jälkeen muutama päivä, ennen kuin hän jaksoi miettiä, mitä tekisi ja mistä lähtisi seuraavaksi hakemaan apua. Hän ei ollut tietoinen, mistä hänen kaltaisensa parisuhdeväkivallan kohde voisi hakea apua.

Yhden keski-ikäisen naisen kertomus kuvasi myös sekä negatiivisia että positiivisia auttamiskokemuksia. Väkivaltaisessa parisuhteessa eläessään nainen oli yhteydessä moniin eri tahoihin, joista ei oikein mistään osattu naista auttaa konkreettisesti. Ajat olivat toiset kuin nykypäivänä, tapahtumat sijoittuvat 25-40 vuoden taakse.

”Jouduttuani käymään lääkärissä, lääkäri sanoi että huono elämä opettaa minua (mieslääkäri)... Jouduttuani usein soittamaan poliisille, yksi poliisi kerran sanoi että miksi ette eroa kun on riitoja. Sanoin että mies ei halua. Se alkoi avata silmäni, kun joku sanoi että voi erota... Myös osa läheisistä sukulaisista, ei ymmärtänyt, ei kai vieläkään, samoin osa naapureista. Avioerosovittelija pappi sanoi että erotkaa, muuten teillä voi tapahtua kauheita, pelästyin kun hän sanoi näin mitä minä eniten pelkäsin.”

(N6)

Vaikka nainen kävi väkivallan vuoksi lääkärissä, hänet vain syyllistettiin väkivallasta: lääkäri oli ilmeisesti sitä mieltä, että nainen oli ansainnut sen mitä sai. Myöskään poliisi ja avioerosovittelijana toiminut pappi eivät tehneet asialle mitään, he asettivat tilanteen ratkaisun naisen harteille. Toisaalta nainen ei ollut edes ajatellut eron mahdollisuutta, hän näki sen vaihtoehtona vasta kun joku ulkopuolinen sanoi sen ääneen. Naiselle ei kuitenkaan tarjottu mitään tahoja, jossa hän voisi puhua asioistaan. Hänelle vain saneltiin neuvoja, jotka koskivat eroa miehestä. miehelle ei tarjottu mitään apua väkivaltaisuuuteen, eikä häntä asetettu vastuuseen tekemisistään.

Turvakodissa asioinut mies joutui anomaan itselleen maksusitoumusta päästäkseen terapiaan, sillä hänelle ei tahdottu antaa sitä, koska hän oli mies, eikä häntä nähty parisuhdeväkivallan kohteena. Lopulta hän kuitenkin onnistui saamaan maksusitoumuksen, ja hän kävi terapiassa vuoden verran. Turvakodista oltiin yhteydessä miehen puolisoon, mutta nainen ei halunnut ottaa vastaan hänelle tarjottua terapia-apua.

”Sitten tulee toinen kokemus auttamis- vai pitäisikö sanoa alistamisjärjestelmistä - kunnallinen sosiaalitoimi... Miehen kohtelu tuossa systeemissä oli tosi törkeää... Silloin olin vain peloissani ja itkin monta päivää, nykyisin olen todella vihainen siitä miten nuo systeemit voivat toimia noin törkeästi... Kuinka moni lapsi on joutunut määrätyksi väkivaltaiselle äidilleen ja kriisissä oleva isä nuijittu maan alle. Niin olisi varmaan käynyt tässäkin tapauksessa ellei minulla olisi sattunut olemaan ollut jotakin tukea...”

(M2)

Huoltajuusasioissa kunnan sosiaalitoimi ei toiminut miehen kokemuksen mukaan niin kuin sen olisi pitänyt. Hän pyrki pitämään lapsen huoltajuuden itsellään, sillä hän oli nähnyt, että hänen puolisonsa oli vaarallinen lapselle. Miestä ei tässäkään tapauksessa otettu tosissaan, vaan vasta myöhemmin sosiaalitoimi joutui tarkastamaan asian uudelleen, ja päättämään lapsen ja äidin valvotuista tapaamisista. Mies oli kokenut suoranaista alistamista työntekijöiltä. Mies ei kuitenkaan ollut vielääkään varma, onko hänen lapsensa aina turvassa, ja hän uskoi, että monen muun kohdalla tilanne on Suomessa samanlainen. Ilman ystävien ja terapeutin tukea hän tuskin olisi jaksanut taistella lapsensa turvallisuuden puolesta, ja tilanne voisi olla paljon huonompi sekä miehen itsensä että hänen lapsensa kannalta.

Muista tahoista kuin väkivaltaan tai kriisityöhön erikoistuneista paikoista oli vaikea saada apua, koska aikojen saaminen oli vaikeaa esimerkiksi mielenterveystoimistoon tai perheneuvolaan, sillä jonot olivat usein pitkiä. Saattaa olla, että apua ei ollut osattu hakea, koska ei tiedetty, mistä sitä pitäisi hakea. Jos lähettyvillä ei ollut turvakoteja tai muita vastaavia yksiköitä, ei tiedetty, mikä taho auttaa väkivallan kohteita. Jos parisuhdeväkivallan kohde ei ollut kohdannut fyysistä väkivaltaa, ei uskallettu tai osattu mennä lääkärillekään. Helposti voidaan ajatella, että henkinen väkivalta ei ole oikea ongelma, ja aina kun mennään lääkärille, pitäisi olla jokin fyysinen sairaus tai näkyvät jäljet väkivallasta.

Negatiiviset auttamiskokemukset keskittyivät miehillä huoltajuuteen ja auttajien kyvyttömyyteen auttaa perhettä, jossa mies on alistettu ja pahoinpidelty osapuoli. Auttajat eivät osanneet toimia yhteistyössä verkostotapaamisissa, eikä tarvittavaa apua osattu antaa. Pahoinpideltyihin naisiin verrattuna miesten tilanne oli erilainen, koska he hakivat ja vastaanottivat apua koko perheenä, ja sen kautta pyrittiin auttamaan myös väkivallan tekijää. Auttajat eivät kuitenkaan pystyneet vastaamaan miesten tarpeeseen auttaa koko perhettä,

koska he eivät nähneet perheen tilannetta oikein. Yhden miehen oli vaikea päästä terapiaan parisuhdeväkivallan kohteena, koska häntä ei osattu sellaisena pitää.

Naisten negatiiviset auttamiskokemukset liittyivät myös auttajien tai auttamistahojen kyvyttömyyteen tarjota oikeanlaista apua. Joko resurssit eivät mahdollistaneet kiireellisen avun tarjoamista, tai naista ei nähty parisuhdeväkivallan kohteena. Muutamassa tapauksessa lääkärit eivät nähneet naisen oireiden taakse. He hoitivat naisten fyysisiä vammoja, mutta eivät ottaneet selvää, mistä ne mahdollisesti johtuivat. Psykologi syyllisti yhtä naista hänen tilanteestaan. Poliisi ei kyennyt tarjoamaan apua useammalle sitä pyytäneelle, oli kyseessä mies tai nainen. He eivät pitäneet parisuhdeväkivaltaa tarpeeksi vakavana asiana, että siihen tarvitsisi puuttua.

5.3 Ei auttamiskokemuksia virallisilta tahoilta

Neljä naista ei kertonut minkäänlaisista auttamiskokemuksista viralliselta taholta. Jotkut heistä olivat selvinneet suhteesta eroon joko omin avuin tai ajan tehdessä tehtävänsä, toiset elävät ilmeisesti yhä väkivaltaisessa parisuhteessa.

Naiset, jotka joko elivät tai yhä elävät väkivaltaisessa suhteessa eivät olleet hakeneet apua tilanteeseensa. He olivat kaikki enemmän tai vähemmän iäkkäitä sen perusteella, mitä kirjeistä voi päätellä. Kaikki olivat varmasti kuitenkin vähintään keski-ikäisiä. He olivat kaikki eläneet suhteessa pitkään, jotkut vuosia, jotkut jopa vuosikymmeniä.

Kahden naisen kohdalla suhde päättyi eroon.

”...sanoin tämä on nyt tämä kerta seuraava kerta on viimeinen. vuosi meni ja viimeinen kerta tuli. Ainoa vaihtoehto oli erota. En usko ihmisen jolla on taipumusta hoitaa asioita nyrkein koskaan muuttuvan.”

(N4)

Toinen naisista halusi itse erota miehestään, kun mies pahoinpiteli häntä toisen kerran. Ensimmäisen kerran mies oli saanut anteeksi. Naisen oli ehkä helpompi lähteä suhteesta, kun

väkivalta oli satunnaista. Nainen oli myös nähnyt kotonaan väkivaltaa isänsä ja äitinsä välillä, joten hän oli parisuhteeseen ryhtyessään jo tietoinen, että parisuhteessa voi esiintyä väkivaltaa. Hän oli osannut jo ennakkoon ajatella tilanteen omalle kohdalleen ja miettiä, mitä hän kyseisessä tilanteessa tekisi. Hänen oli helpompi erota miehestään, kun hän oli ajatellut sen vaihtoehdoksi jo valmiiksi mahdollisen väkivallan sattua omalle kohdalle.

Hän ei edes ajatellut tarvitsevänsä minkäänlaista apua. Hän ei halunnut elää suhteessa, jossa oli fyysistä väkivaltaa, mutta hän ei halunnut jäädä suhteeseen ja hankkia apua itselleen tai miehelleen, koska ei uskonut, että mies voisi muuttua. Oman avun tarvettaan hän ei varmaankaan edes nähnyt, miehestä eroon pääseminen riitti hänelle tilanteen parantamiseksi.

Toisessa eroon päättyneessä suhteessa mies käytti henkistä väkivaltaa naista kohtaan useita vuosia, kunnes mies itse teki eropäätöksen ja lähti toisen naisen luokse. Nainen ei kerro, olisiko hän mahdollisesti ryhtynyt missään vaiheessa mihinkään toimenpiteisiin, jos mies ei olisi ollut aloitteentekijänä eroon.

Nyqvistin (2001, 80-86) jakaa tutkimuksessaan naisen näkökulmasta miehet pakeneviin miehiin ja alistaviin miehiin. Pakenevan miehen tapauksessa kyseessä on ennemminkin parin emotionaalinen etäisyys ja henkinen väkivalta sitä kautta, alistava mies on riippuvainen naisesta, hän kontrolloi ja alistaa häntä. Muissa aineistoni tapauksissa naisen pahoinpitelijä oli alistava mies, mutta yhden naisen kohdalla kyseessä oli pakeneva mies. Hän käytti henkistä väkivaltaa pettämällä naista ja lopulta pakeni tilanteesta itse, kun nainen ei tehnyt mitään suhteen lopettamiseksi.

”Minä olen siinä onnellisessa asemassa että olen voinut puhua ystävien kanssa, ja jopa lasteni kanssa ovat jo niin vanhoja että ymmärtävät heihin tämä kaikki sattui ihan yhtä paljon, kuin minuunkin. Nyt mieheni lähtemisestä on kulunut 2 vuotta, ja olen helpottunut, kun kaikki on ohi.”

(N7)

Kirjoittaminen oli naiselle yksi keino purkaa paha oloa. Naiselle voisi tehdä hyvää puhua myös ammattiauttajan kanssa, koska hän kesti vuosia henkistä alistamista, eikä paha olo lopu suhteen loppumiseen, vaan sitä olisi käsiteltävä jollain tavoin. Toki kuuntelevat ystävät ja lapset voivat olla hyvä apu jonkin aikaa, mutta ei heitäkään voi kuormittaa vuodesta toiseen.

He eivät välttämättä osaa auttaa muulla tavoin kuin kuuntelemalla, vaikka sekin on tietysti hyvä asia.

Humalutila on hyvä maalaisjärkinen selitys väkivaltaiselle käyttäytymiselle, ja alkoholiongelma-termi määrittelee kaikki suhteen ongelmat, myös fyysisen väkivallan. Naiset, jotka ovat joutuneet pahoinpidellyiksi miehen juomisen seurauksena, uskovat väkivallan loppuvan, jos juominenkin loppuisi. (Lahti 2001, 93.)

Nainen, joka näkee alkoholin ainoaksi väkivallan aiheuttajaksi, elää ilmeisesti yhä väkivaltaisessa parisuhteessa.

”Selvänä on mitä ihanin ihminen, taitava, ystävällinen ja kaikkien kanssa toimeen tuleva. On kuin kaksi ihmistä. Toinen komentaa kovalla äänellä, kaatuilee sisällä, särkee tuolin, nostaa kylpyhuoneen oven paikoiltaan, lukitsee parvekkeelle kylmään... Mikä auttaa? Alistuminen? Suuttumus? Anteeksianto? Ei mikään. Poliisi vie, että saa nukkumarauhan... Kunpa ei olisi viinakauppoja!!!”

(N9)

Hän ei hakenut itselleen apua, eikä vastuuttanut miestä hänen teoistaan. Vastuu oli yksin alkoholin. Tilanne ei parane koskaan, jos nainen tai mies eivät kumpikaan osaa hakea tilanteeseensa apua: nainen väkivallan kohteena tai mies alkoholiongelmaisena.

Hyvää on se, että poliisi vei miehen pois kotoa, koska hän oli syyllinen, naista ei kehoitettu lähtemään kotoaan karkuun. Huonoa on se, että vaikka poliisit veivät humalaisen miehen pois tilanteesta, hän palasi kuitenkin aina takaisin, ja sama kuvio toistui ja toistuu todennäköisesti yhä vuodesta toiseen. Myös poliisien pitäisi nähdä tilanne kokonaisuudessaan ja vastuuttaa mies tekemisistään esimerkiksi ohjaamalla hänet hoitoon alkoholiongelman vuoksi.

Vanhan naisen kohdalla ei kirjeestä selviä, eläkö hän yhä edelleen miehensä kanssa.

”Mutta siitä huolimatta, että olen jo 73 v. vanha, olen edelleen sama Torpan-ämmä, ulkona ja sisällä hommat, ei pahemmin mukavuuksia. Sanat pitää ja täytyy ovat tuttuja! Joskus tuntuu, että on alle kahdenkymmenen pudonnut kaivoon, eikä ole sieltä pois päässyt. Apua en

ole saanut mistään, minulla on ollut semmoinen ”kolmen kopla” Anoppi, sisarpuoleni ja niin sanottu aviomies, jotka ovat heiluttaneet damokleen miekkaa pääni yllä... Vuoron perään yritettiin tappaa tai saada ”pöllölään”. Satuin vaan olemaan kova pala. Tiedän että tyhmempi ihminen olisi sortunut... Nämä on vanhoja asioita, mutta ne eivät ikinä unohdu.”
(N12)

Naisen anoppi oli kuitenkin jo kuollut, mikä vaikutti naisen elämään, sillä mies ei yksin ollut tehnyt naisen elämää vaikeaksi. Nainen oli elänyt lähes koko ikänsä toisten ihmisten alistamana, eivätkä kokemukset olleet vieläkään unohtuneet. Nainen oli ylpeä kestämisestään ja ettei luovuttanut ja ottanut eroa, vaikka hän eli vaikeissa olosuhteissa. Hän olisi jopa pitänyt itseään tyhmänä, jos hän olisi paennut vaikeasta tilanteesta.

Eroaminen ei välttämättä olisi ollut mahdollista, hänellä ei ehkä olisi ollut paikkaa minne mennä tai tarpeeksi taloudellisia resursseja avioliitosta lähtemiseen, sillä ajat olivat olleet toiset muutama vuosikymmen sitten. Avioeroa ei ehkä osattu ajatella ollenkaan vaihtoehtona: pikemminkin ajateltiin, että kaikki eteen tuleva olisi vain kestettävä. Avun hakeminen ei varmaankaan edes käynyt naisen mielessä, eikä apua välttämättä olisi ollut edes tarjolla, jos hän olisi päättänyt sitä hakea. Nyt kirjoittamisen avulla nainen kävi läpi menneitä tapahtumia ja niiden aiheuttamaa pahaa oloa, sillä hänellä ei ollut siihen muita kanavia. Ammatillinen keskusteluapu olisi naisen tilanteessa varmasti hyväksi, mutta hän ei ehkä ollut osannut sellaista hakea, eikä sitä välttämättä pienellä paikkakunnalla ja maaseudulla olisi kovin helposti saatavillakaan.

Ojuri (2004, 157) toteaa, että sektoroitunut palvelujärjestelmämme ei tunnista ”parisuhdeväkivallan uhreja” samoin kuin esimerkiksi toimeentulotuen saajia, pitkäaikaistyöttömiä tai huumeiden käyttäjiä. Koko ongelma ja parisuhdeväkivaltaa kokeneen auttaminen kuuluvat monelle eri sektorille ja organisaatiolle, mutta se ei ole minkään tahon pääasiallinen tehtävä. Vastuu kuuluu samalla kaikille ja ei kenellekään. Avun hakeminen on vaikeaa, koska ei oikeasti tiedetä, mistä sitä voisi ja pitäisi hakea. Samalla apua ei välttämättä kaikista paikoista osata tarjota, vaikka sitä tultaisiin hakemaan, jos ei ole tietoa tai resursseja.

Naiset eivät olleet osanneet tai halunneet hakea apua väkivaltaisessa suhteessa elämiseen. He kärsivät ja kestivät, mikä heitä oli tullut vastaan. Vaikka joidenkin kohdalla suhde päättyi tai

olosuhteet paranivat, kokemusten jakamisen tarve oli ilmeinen. Se näkyy kirjeiden kirjoittamisena, vaikka ne eivät suoranaisesti edes vastanneet kirjoituspyyntöni. He halusivat kuitenkin kertoa omista kokemuksistaan jollekin, joka oli kiinnostunut niitä kuulemaan. Nämä naiset tarvitsisivat ammatillista keskusteluapua, koska kaikilla heistä ei ollut edes lähipiiriä, jonka kanssa he olisivat voineet jakaa ikäviä kokemuksiaan. Jotta nainen voi käynnistää oman selviytymisprosessinsa, johon kuuluu väkivallan kohtaamisen ja sen seurauksien käsittely, hänen on annettava itselleen tilaa, keskittyttävä itseensä. Tähän nainen tarvitsee tukea. (Ojuri 2004, 134.)

Lähipiiri on yksi tärkeä kanava, jonka kautta naiset voitaisiin saada tarvitsemansa avun piiriin. Kaikilla ei kuitenkaan ollut ketään, kuka olisi tietoinen tilanteesta. Kovin monet ulkopuoliset eivät välttämättä tiedä, millaisessa suhteessa nämä naiset olivat eläneet, joten kaikkien niiden, jotka tilanteesta tietävät edes jotain, olisi otettava vastuuta ja tehtävä asialle jotakin.

Naiset hakivat puolisonsa käytökselle selityksiä ulkopuolelta. Yhden mielestä alkoholi aiheutti väkivaltaisen käytöksen, toiset pohtivat kateuden, ahneuden ja perinnöllisyyden aiheuttamia vaikutuksia. He saattoivat uskoa miehensä olevan pohjimmiltaan hyvän miehen, mutta ikävät ulkopuoliset tekijät saivat miehen välillä käyttäytymään väkivaltaisesti (ks. luku 3.1).

Naiset eivät olleet saaneet apua, koska eivät sitä osanneet tai halunneet itse pyytää. He tarvitsisivat tietoa parisuhdeväkivallan luonteesta ja siitä, miten kenenkään ei tarvitse sitä sietää. Tärkeää olisi, että he saisivat kertoa kokemuksistaan asiantuntevalle kuulijalle, joka ei tuomitse eikä syyllistä heitä tapahtuneesta. Koska naiset pääsivät suhteesta eroon tai eivät olleet välittömässä vaarassa, kukaan ei tule heille kotiin tarjoamaan apua, vaan heidän olisi osattava sitä itse vaatia ja hakea.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Kirjoittajilla oli hyvin yksilöllisiä kokemuksia auttamisesta. He kaikki olivat kohdanneet väkivaltaa parisuhteessaan, mutta toiset olivat hakeneet tilanteeseensa apua todella aktiivisesti kun taas toiset eivät olleet hakeneet apua mistään. Koska kirjoittaneiden joukossa oli myös miehiä, jotka olivat kohdanneet väkivaltaa parisuhteessaan naisen tekemänä, en voi puhua yleisesti miehistä väkivallan tekijöinä ja naisista kohteina. Käsittelin niin miesten kuin naistenkin kokemuksia erottelematta niitä toisistaan, mutta nostan esiin joitakin yhtäältä miesten ja toisaalta naisten kokemusten erityispiirteitä.

Jaoin kirjoittajien kokemukset auttamisesta kolmeen eri ryhmään. Joillakin kirjoittajilla oli pelkästään positiivisia kokemuksia avun hakemisen ja vastaanottamisen prosesseista. Muutama kirjoittaja oli kokenut avun hakemisen ja saamisen hyvin negatiivisesti: apua ei joko ollut osattu tarjota tai se oli ollut asiatonta. Joukossa oli myös kirjoittajia, joilla oli monenlaisia kokemuksia. Osa heidän kokemuksistaan oli positiivisia, osa negatiivisia. He olivat yleensä hakeneet apua useammalta taholta, ja kaikista paikoista sitä ei pystytty tarjoamaan, mutta lopulta he kuitenkin löysivät avun jostakin tahosta. Näistä ryhmistä löytyi sekä miehiä että naisia. Kirjeitä kirjoittivat myös sellaiset ihmiset, joilla ei ollut mitään kokemuksia virallisista auttajatahoista. He eivät olleet itse hakeneet apua, eikä heille kukaan ollut tarjonnut minkäänlaista apua. He olivat kaikki naisia.

Positiiviset auttamiskokemukset johtuivat siitä, että apua hakeneet oli otettu auttamistahoissa vastaan väkivallan kohteina, ja heille oli tarjottu tarkoituksenmukaista apua. Heidät otettiin tosissaan ja heitä uskottiin, varsinkin turvakodit ja kriisikeskukset tarjosivat tilaisuuden puhua ongelmasta ammattiauttajien kanssa. Myös lääkärit tarjosivat apua ja jatkoterapiaa, kun he näkivät väkivallan kohteiden fyysisten oireiden takana piilevän varsinaisen ongelman. Lähipiiri tarjosi myös sekä konkreettista apua että henkistä tukea.

Negatiiviset auttamiskokemukset johtuivat puolestaan siitä, että avunhakijoita ei kohdattu väkivallan kohteina. Syynä oli joko auttajien tai auttamisjärjestelmien kyvyttömyys avun tarjoamiseen. Miehillä negatiiviset kokemukset painoutuivat huoltajuuskiistoihin, auttajat eivät pitäneet miestä hyvänä vaihtoehtona lasten huoltajaksi. Jotkut lääkärit eivät osanneet tulkita fyysisiä oireita johtuvaksi väkivallasta.

Naiset, joilla ei ollut kokemuksia auttamisesta viralliselta taholta, eivät olleet joko osanneet tai halunneet hakea apua itselleen. Heillä oli kuitenkin selkeästi nähtävissä tarve kertoa ja jakaa kokemaansa: jotkut eivät olleet kertoneet kokemuksistaan kenellekään. He hakivat myös selityksiä miehen väkivaltaiselle käytökselle ulkopuolisista tekijöistä kuten alkoholista tai perinnöllisyydestä.

Aineistossani väkivalta oli yleensä aina alkanut henkisenä, fyysistä väkivaltaa ei kaikissa tapauksissa ollut ollenkaan, mutta henkinen oli jatkunut jo kymmeniä vuosia. Kaikki eivät tunnistanee omalla kohdallaan tapahtuvaa henkistä väkivaltaa väkivallaksi ollenkaan, vasta fyysisen väkivallan tultua mukaan suhteeseen itsekkin herättiin huomaamaan suhteen laatu. Fyysinen väkivalta jättää usein jälkiä tai siinä käytetään fyysistä voimaa. Psykkisen väkivallan määrittelemisen on vaikeampaa. Jotkut turvakotiin yhteyttä ottaneet naiset ovat ihmetelleet, onko kyseessä edes väkivalta, jos heitä ei ole suoranaisesti lyöty. (Korkeela-Leppälä 2001, 31.) Myös naiset, jotka ovat kärsineet pitkään henkisestä piinasta, eivät välttämättä tavoita auttajia. Ulkopuolisten on vaikea puuttua asiaan, kun fyysinen väkivalta puuttuu. (Piispa 2004, 86.)

Ihan kaikista kirjoituksista en pysty väkivallan laatua päättelemään, koska kaikki eivät sitä mainitse ollenkaan. Muutaman naisen kohdalla mies käytti myös taloudellista väkivaltaa naista kohtaan, ainakin kaksi pariskuntaa toimi yksityisyrittäjinä yhteisessä yrityksessä. Mies piti usein rahat itsellään ja sääтели naisen menoja, vaikka nainen olisi hoitanut kaikki kotiin ja lapsiin liittyvät menot.

Monet aineistoni avunhakijat jättivät suhteen taakseen heti saatuaan apua. Suhdetta oli useimmiten takana jo vuosia tai jopa vuosikymmeniä, ennen kuin apua haettiin, mutta kun apua lopulta päätettiin hakea, se oli lopullinen päätös päästä eroon väkivaltaisesta suhteesta. Ojurin (2004, 141-142) tutkimuksessa naiset ovat käyttäneet selviytymiskeinona pakenemista. He ovat joko konkreettisesti paenneet väkivaltilannetta kotoaan tai salanneet oman tilanteensa. Monet tutkimukseni naisista sekä yksi miehistä pakenivat kotoa johonkin turvaan, ja he olivat saattaneet valmistella pakoa jo pitkään salaa pahoinpitelijältä. Tilannetta monesti myös yritettiin salata mahdollisimman pitkään ulkopuolisilta.

Useammassa naisten kirjoittamissa kirjeessä kuvattiin fyysisiä oireita ja suoranaisia sairauksia, jotka todennäköisesti aiheutuivat väkivallan alla elämisestä. Yksi nainen kertoi

lääkärin diagnosoineen hänen oireensa äkilliseksi stressireaktioksi. Nämä fyysiset oireet pakottivat käymään lääkäriä, ja sieltä kautta apu usein myös löytyi. Lääkäri näki sairauksien takana piilevän jotakin muutakin, ja hän osasi ohjata auttamisketjussa eteenpäin. Kaikki lääkärit eivät kuitenkaan osanneet tarttua naisten fyysisiin oireisiin. Vaikka edes kokeissa ei huomattu mitään sairautta, ja oireet kuitenkin jatkuivat, heidät todettiin silti terveiksi, eikä pohdittu, mitä oireiden takana saattaisi piillä.

Myös Lahden (2001, 220 & 227) mukaan naiset reagoivat sitä varmemmin ruumiillisin oirein, mitä vähemmän he saavat tuskaansa apua. Naiset reagoivat ruumiillisin oirein sosiaalisen eristäytymisen tuloksena. He reagoivat ruumiidensa kautta väkivallan aiheuttamaan pelkoon, koska heillä ei ole enää muita tapoja ilmaista itseään.

Monet kirjoittajat totesivat kirjoittamisen tekevän hyvää itselleen, kun saa purkaa omaa pahaa oloa. Joidenkin kohdalla kirjoittaminen oli ainoa kanava, jonka kautta he saivat ilmaistuksi, miten vaikeissa olosuhteissa he elivät. Näin kirjoitti esimerkiksi muutama naisista, jotka eivät olleet hakeneet apua mistään virallisesta tahosta. Heidät olisi tavoitettava jotenkin. Jos puhuttaisiin avoimemmin väkivallasta ja tuotaisiin julkisuuteen, että monet ihmiset elävät samanlaisessa tilanteessa, nämäkin naiset saattaisivat oivaltaa avun tarpeensa ja että heillä olisi mahdollisuus saada jotakin apua.

Suurin osa kirjoittajista oli eronnut puolisostaan. Kaikissa tapauksissa, joissa nainen sai apua väkivallan kohteena, kannustettiin ja käskettiin lähtemään kotoa. Väkivallan lopettamisesta vastuu usein jätettiin väkivallan kohteelle. Ulkopuolelta annettiin määräyksiä erota ja lähteä kotoa. Ei siis ryhdytty toimenpiteisiin, joissa mies poistettaisiin kotoa, vaan naisen täytyi lähteä ja vaihtaa asuinpaikkaa. Monet naiset ajattelivat jo avunhakutilanteessa eroavansa, eikä heille tarjottu muita vaihtoehtoja. Esimerkiksi pari- tai perheterapiaa ei tarjottu, mutta toisaalta väkivaltaiselle miehellekään ei tarjottu mitään apua tai tukitoimia. Väkivallan tekijäkin olisi tärkeää saada avun piiriin, muuten väkivaltainen käytös saattaa jatkua jonkun toisen kanssa, niin kuin joissakin kertomuksissa tuli ilmi. Sekä avun saaneet naiset että auttajat olivat tyytyväisiä, kun naiset saatiin erotettua väkivaltaisesta miehestään ja he jatkoivat elämäänsä.

Puolisoa ei pidä asettaa vastuuseen väkivaltaisen osapuolen käyttäytymisestä, eikä hänen kuulu hakea apua väkivallan tekijälle, vaan nimenomaan itselleen. Siksi auttajien olisikin

huomioitava myös väkivaltainen osapuoli, ja hänelle pitäisi pyrkiä tarjoamaan apua väkivaltaisuuteensa. Koska nykyisin on olemassa ryhmiä ja muita auttamistoimintoja parisuhteessa väkivaltaisille miehille, olisi tärkeää, että heidät saataisiin avun piiriin.

Ketään avunhakijaa ei toisaalta ohjattu vertaisryhmiinkään, vaikka ne on todettu toimivaksi hoitomuodoksi parisuhdeväkivallan kohteille. Kukaan ei osannut itsekään hakeutua mihinkään ryhmään. Vertaisryhmiä ei varmaankaan ole olemassa vielä tarpeeksi, eikä ainakaan pienemmällä paikkakunnilla. Saattaa olla, että kaikki auttajatkaan eivät ole tietoisia ryhmien olemassaolosta, vaikka sellainen lähiympäristöstä löytyisikin.

Palvelujärjestelmä ei tunne väkivaltaista naista, joten heille ei ole Suomessa tarjolla oikeastaan minkäänlaista hoitoa (Pitkänen 2002, 14). Tämäkin marginaalinen ilmiö pitäisi ottaa huomioon auttamisjärjestelmässä, kuten aineistonikin osoittaa. Parisuhdeväkivallan kohteena olevia miehiä on olemassa, eikä heidän puolisoilleen ole tarjolla minkäänlaista apua väkivaltaongelmaan.

Alkoholi ei näyttele kovin suurta roolia aineistossani. Kolmessa kirjoituksessa kävi ilmi, että väkivaltaisella miehellä oli myös alkoholiongelma. Varsinkin vanhemmilla ihmisillä oli vallalla yhä edelleen käsitys, jonka mukaan alkoholi liittyy aina jotenkin väkivaltaiseen käytökseen. Muutamassa kirjeessä oli erikseen mainittu ikään kuin puolustuksena, että nimenomaan alkoholia tai viinaa ei tarvita, ja silti mies käyttäytyi niin kuin käyttäytyi.

Vanhuksiin kohdistuvassa väkivallassa on eroavaisuuksia verrattuna nuorempien ikäryhmien sisällä tapahtuvaan perheväkivaltaan. Vanhuksiin kohdistuvat väkivallan taustatekijät ovat moninaisemmat. Uhrin saattavat olla henkisesti tai fyysisesti huonokuntoisia tai riippuvaisia. Ihmissuhteet ovat kestäneet jo kauan, ja esimerkiksi sidokset saattaa olla voimakas. Miehen ja naisen roolit ja voimasuhteet saattavat olla kapeampia ja jäykempiä kuin nuoremmissa ikäryhmissä. Irrottautumiseen liittyvät esteet ovat suurempia vanhenemisen myötä, ja vanhojen ikäryhmien käsitykset avioerosta ratkaisuna voivat olla esteenä. Myös perhe-elämän yksityisyyteen liittyvät kulttuuriset tekijät estävät väkivallan ilmituloa ja siihen puuttumista. (Perttu 1998, 25.) Taloudelliset seikat voivat olla yhtenä syynä, miksi irrottautuminen ei onnistu, jos naisen eläke on pieni. Ikääntyvä nainen voi myös tuntea vastuuta huonokuntoisesta väkivallantekijästä, eikä hän uskalla irrottautua, koska hän pelkää miehen elämän luhistumista. (Perttu 1998, 26.)

Oman aineistoni pohjalta vanhempien ihmisten oli vaikea irrottautua parisuhteesta sekä henkisten että fyysisten seikkojen vuoksi. Yhtäältä ei pystytty jättämään puolisoa monien vuosien jälkeen, toisaalta ei välttämättä ollut paikkaa, minne mennä tai taloudellisia mahdollisuuksia lähteä kodista. Jotkut naiset mieltivät enemmän pahoinpitelevän miehen selviytymistä kuin omaa hyvinvointia.

”Sanotaanhan että ei ihmiselle anneta enempää kuin jaksaa kantaa.”

(N7)

Avun hakeminen ei välttämättä tullut edes mieleen, sillä jotkut saattoivat ajatella, että se on kannettava, mitä eteen oli tullut. Moni nainen, joka ei hakenut minkäänlaista apua, tuntui ajattelevan näin.

Piispan (2004, 51) tutkimustulosten mukaan nuoret naiset (18-29-vuotiaat) ilmoittavat lievempää väkivaltaa useammin kuin muut. Se, että nuoret naiset ovat herkistyneet tunnistamaan ja nimeämään parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa, liittyy laajemmin yhteiskunnallisiin muutoksiin, joilla on parannettu naisten yksilön oikeuksia. Erityisesti vanhemmassa polvessa on kuitenkin paljon niitä, jotka eivät mainitse mitään virallista instituutiota, joka olisi asiaan puuttunut tai johon naiset olisivat ottaneet yhteyttä. He tukeutuvat sukulaisiin ja tuttaviiin, silloin kun joihinkin verkostoihin tukeutuvat. (Keskinen 1996, 41-42.) Myös omassa aineistossani nuoremmat naiset ja kaikki miehet uskaltautuivat vanhempia rohkeammin hakemaan apua ja vaatimaan sitä itselleen, koska he katsoivat olevansa sen tarpeessa.

Naiset tekevät paljon työtä säilyttääkseen parisuhteensa väkivallasta huolimatta. He hakevat aktiivisesti apua. (Piispa 2004, 56.) Monet aineistoni avunhakijoista olivat aktiivisia. Kun he olivat päättäneet hakea apua, he eivät lopettaneet, ennen kuin saivat jotakin apua joltakin taholta. Vaikka matkalla oli myös vastoinkäymisiä, he jaksoivat aktiivisesti jatkaa avun hakemista. Varsinkin miehet olivat hyvin aktiivisia sen suhteen, että he saisivat apua itselleen ja koko perheelleen. Nuoremmat miehet ovat nykyaikana lähestymässä naisia ajatusmaailmaltaan ja toimenpiteiltään. Ei ole enää häpeä, jos mies osoittaa kiinnostusta perhettään ja sen hyvinvointia kohtaan. Myös ihmiset, jotka ovat tottuneet käyttämään yhteiskunnan palveluita osaavat ja uskaltavat rohkeammin lähteä hakemaan apua eri paikoista, ja he osaavat vaatia omia oikeuksiaan kuuluvammin. Vanhemmat naiset eivät ole

välttämättä tottuneet ottamaan vastaan palveluita, joten he eivät tiedä, mitä kaikkea on tarjolla, eivätkä he osaa ajatella niitä ansaitsevansa tai tarvitsevansa.

Miehestä eroon pääseminen ja omista kokemuksista puhuminen auttoivat monia parisuhdeväkivallan kohteita eniten.

”yksi juttu mikä mun mielenterveyden on kai pelastanut myös on , että mä osaan kertoa,puhua pois asiat jotka painaa johon haluun apua tai vastauksia..kannusta sitten niitä ihmisä lapsia ja aikuisia puhumaan ei sitä pureta kutomalla tai harrastamalla sataa juttua viikossa,ei pidä kaunistella ei mitätöidä..on tehtävä henkinen ruumiinavaus....mä olin kyllä pitkään mintä vuotta eksyksissä ennen kuin löysin Rauhan...en ole uskovainen, mutta mulla on rauha sisälläni,perusrauha”

(N2)

Koska pahoinpidelty ihminen menettää monesti itsetuntonsa, oli sen takaisin saaminen suuri apu. Se, että väkivallan kohde voi avoimesti tuoda aikaisemmin vaietun asian esille, auttoi paljon.

Kaikki, joilla oli pieniä lapsia avunhakuprosessin aikana, ottivat lapset mukaansa lähtiessään kotoa. Lapset saivat kuitenkin tavata toista vanhempaansa myöhemmin. Pienet lapset olivat myös syynä, miksi väkivallan kohde pakeni kotoa ja haki apua. Kun lapsi joutui suoranaisesti kohtaamaan väkivaltaa tai välillisesti näki sitä kotona, tarve avun hakemiselle nähtiin paremmin kuin jos vain henkilö itse olisi ollut tilanteessa.

Myös Husson (2003, 145) mukaan samalla, kun perheen koossa pitäminen selitetään tapahtuvaksi lasten vuoksi, toisaalta myös erotaan lasten parhaaksi. Monet naiset ovat saaneet voimia eroproessiin lastensa vuoksi, vaikka he eivät enää jaksaisi välittää itsestään. Monet naiset tuntevat myös huonoa omatuntoa siitä, että he eivät ole eronneet aikaisemmin, ja lapset ovat joutuneet näkemään ja kokemaan kaikenlaista väkivaltaisessa perheessä eläessään.

Syylisyyden kokemuksista auttajien taholta kirjoittajat eivät kertoneet kovin paljon. Kaksoisuhritumista oli tapahtunut joissakin tahoissa muutamien avunhakijoiden kohdalla,

mutta monen kohdalla kokemukset olivat joko hyviä, tai sitten huonot kokemukset liittyivät muuhun kuin varsinaiseen kaksoisuhriutumiseen.

Yhteydenotot poliisin kanssa oli koettu suureksi osaksi siten, että väkivallan kohteen tilannetta ei uskottu tai häntä ei otettu tosissaan, paitsi tapauksessa, jossa mies oli väkivaltarikollinen, jolla oli rikosrekisteri. Silloin poliisilta tarjottiin apua heti kun sen tarve oli. Vanhempi nainen oli psykologikäynneillään kokenut, että häntä itseään syyllistettiin kotona vallitsevasta tilanteesta. Hän jätti hoitokontaktin siihen, kun hän ei saanut tarvitsemaansa apua. Nainen ei ole uskaltanut puhua asiasta sen jälkeen, joten hänen itsetuntoaan varmasti heikensi, että edes auttaja ei ymmärtänyt ja uskonut häntä. On varmasti vaikeaa ryhtyä puhumaan asiasta, jos ei ole aikaisemmilla kerroilla saanut minkäänlaista vastakaikua puhumisyrityksille. Hän koki varmasti itsensä ainakin osasyllisenä tapahtumiin, koska sellaista ajatusmallia annettiin hänelle ulkoapäin.

Sitä vastoin muutamalla naisella oli syyllistämisen kokemuksia miehensä taholta.

Mykkä koulua piti pari kertaa vuodessa, ne voisivat kestää jopa 4 viikkoa, opin ajattelemaan että se on hänen sairautensa. Vaikka hän antoi ymmärtää että se on minun syyni.

(N7)

Mies on seikkaillut ties missä, minä hoidin kodin kauniiksi omilla rahoillani. Mies on aina hapan, kaikki vastoinkäymiset ovat minun syytäni.

(N10)

Naiset elivät alistetussa suhteessa, ja mies antoi heidän ymmärtää, että se oli heidän oma vikansa. Naiset kuitenkin oppivat elämään asian kanssa, he ottivat syytökset vastaan, mutta eivät välttämättä ajan kuluessa ottaneet niitä tosissaan. Syytösten täytyi kuitenkin vaikuttaa naisten itsetuntoon ja sitä kautta heidän elämiseensä väkivaltaisessa parisuhteessa sekä sopeutumisessa siihen. Sopeutuminen miehen syytöksiin oli naisille jonkinlainen selviytymisstrategia väkivaltaisessa parisuhteessa, he pääsivät helpommalla, kun he eivät ryhtyneet vastustamaan miehen syytöksiä, vaan ottivat ne vastaan.

Luonnollista ihmiselle on, että hän hakee ensin apua sosiaalisen tuen primaariryhmältä, suvulta, perheeltä ja ystäviltä, mahdollisesti myös sekundaariryhmältä, järjestöiltä,

yhdistyksiltä, piireiltä, liikkeiltä, seurakunnilta, naapureilta ja työtovereilta. Julkisilta ja yksityisiltä palveluilta haetaan apua, jos avun tarve on sellainen, että se ei ratkea primaari- ja sekundaariryhmien avulla. Joiltakin ihmisiltä myös puuttuvat nämä ryhmät, ja silloinkin apua haetaan tertiaariryhmiltä. Jos avun tarve on monitahoinen, ja asiakas tarvitsee useita osapalveluja, yhteistyön merkitys hyvän palvelukokonaisuuden aikaansaamiseksi korostuu. (Virjonen 1994, 10 & 101.)

Nyqvistin (2001, 153) mukaan hänen tutkimuksessaan piti paikkaansa se aikaisemmista tutkimuksista esiin noussut asia, että ongelmien alkuvaiheessa naiset turvautuvat sosiaalisen verkostonsa apuun. Väkivallan jatkuessa tukeudutaan yhä enemmän formaalisiin avunsaantipaikkoihin (Gordon 1996, 319 Nyqvistin 2001, 153 mukaan; Johnson 1985, 110; Keskinen 1996, 38).

Monesti ensin epävirallisten verkostojen kautta saatu apu on auttanut naista minäkuvan parantamisessa niin, että he ovat kyenneet hakemaan apua jostain virallisesta tahosta ja viemään asiaa näin eteenpäin. Vaikka epävirallisesta verkostosta on paljon apua, virallisen avun tarve ei poistu. (Bowker 1984, 187-188.) Toisaalta Korkeela-Leppälän (2001, 48) mukaan sukulaisilta ja ystäviltä voi saada monia erilaisia neuvoja, eivätkä he välttämättä pysty ja jaksa ymmärtää pahoinpideltyä naista. Nainen voi löytää tukea omasta lähisuvustaan, eniten tukeudutaan äitiin ja toisaalta aikuistuneisiin lapsiin. (Bowker 1984, 174; Keskinen 1996, 38). Tämä piti paikkaansa myös omassa aineistossani.

Muutamassa tapauksessa lähipiirin mainitaan olleen suureksi avuksi ja tueksi, heidän luonaan oli esimerkiksi voinut asua, ja he olivat hoitaneet käytännön asioita. Joissain tapauksissa taas lähipiiriä ei ollut ollenkaan, varmaankin juuri väkivaltaisen suhteen luonteen vuoksi: väkivaltaisen puoliso eristi väkivallan kohteen lähipiiristään. Monesti kuitenkin epävirallisen verkoston puoleen käännyttiin vasta kun apua oli jo haettu tai ainakin päätetty hakea jostakin virallisesta tahosta. Kenenkään kohdalla lähipiiri ei puuttunut tilanteeseen ennen kuin kohde oli ensin itse tuonut oman tilanteensa esiin.

Väkivaltaperheiden ympärillä oleva sosiaalinen verkosto pienenee aikaa myöten. Sosiaalisen verkoston olisi siis puututtava asiaan heti kun on olemassa vähäinenkin epäily perheväkivallasta. Kaikki läheiset eivät ole ymmärtäneet tilannetta, he ovat joko vähätelleet väkivaltaa tai kehottaneet sopeutumaan. (Koski 1999, 81; Nyqvist 2001, 160.)

Erityisesti vanhempien naisten kohdalla ihmettelen heidän aikuisten lastensa puuttumattomuutta asiaan. Kannustusta avun hakuun tuli, kun väkivallan kohde otti asian itse puheeksi, mutta ei sitä ennen. En usko, että vanhempien välistä väkivaltaista suhdetta pystyy kovin kauaa salaamaan lapsilta, ja monet heistä ovat myös asuneet lapsina samassa taloudessa, ja nähneet siellä väkivaltaa.

Parisuhdeväkivallan kohteet eivät kuvailleet itseään mitenkään erityisesti.

Eroni astuu voimaan parin viikon kuluttua ja asiat ovat nyt hienosti. Olen erittäin tyytyväinen ratkaisuuni, ja luulen että koko tämä prosessi on kasvattanut minusta taas vähän enemmän selviytyjän.”

(N1)

”minä hallitsen menneisyyttä se ei minua - minä olen voittaja-selviytyjä-en uhri-olen ollut jonkun aikaa uhri ehkä, mutta pääasiassa kohde oman tyhmyyden...sillä henkinen kidutus lamaannuttaa, mutta siitä pääsee yli tahdonvoimalla”

(N2)

Ainoastaan kahdessa kirjoituksessa kirjoittajat kuvasivat itseään käsitteiden avulla. Naiset kokivat itsensä selviytyjiksi, koska he selvisivät tilanteesta ja elivät elämäänsä eteenpäin ilman pahoinpitelevää miestä.

Avun hakeminen perheväkivaltaan on vaikeampaa miehelle kuin naiselle (Peltoniemi 1984, 43). Aineistoni perusteella sekä miehistä että naisista löytyy sekä väkivallan tekijöitä että kohteita. Huomattava osa kohteista on kuitenkin naisia ja tekijöistä miehiä. Toisaalta tämä tosiasia tekee asian entistä vaikeammaksi miehille, jotka ovat kohdanneet väkivaltaa puolisonsa tekemänä. He edustavat marginaalista ryhmää, mutta se ei kuitenkaan tee heidän kokemuksistaan vähemmän tärkeitä.

Asian vaikeus ja avun saamisen ja hakemisen epäkohdat suomalaisessa yhteiskunnassa saivat miehet kirjoittamaan. He toivoivat omien kokemuksiansa jakamisen auttavan muita vastaavassa tilanteessa olevia, ja he uskaltautuivat kirjoittamaan, vaikka aihe oli arka ja vaikea. Miesten uskottiin kärsivän yksin, eikä kertovan tarpeeksi kokemuksistaan. Miesten

mielestä asiasta oli vaikea puhua, ja avun saaminen oli koettu vaikeaksi. Miehellä ei ole ollut uskottavuutta, kun hän yritti kertoa väkivaltaisesta puolisoista ja peloistaan tätä kohtaan.

”Toivon että joka tai jotka tämän tekstin lukee ymmärtävät että kun tavallinen suomalainen mies alkaa kirjoittamaan tällaisesta aiheesta on enemmän kuin tosi kysymyksessä ja kokemukset sen mukaisia. Etenkin kun ottaa huomioon etten mielelläni asioistani kerro ulkopuolisille enkä ole yleisönosastoille kirjoitellut.”

(M3)

”...aluksi sanon, että on hyvin vaikeaa miehenä Suomalaisessa kulttuurissa tunnustaa tullessa perheväkivallan kohteeksi tai uhriksi. Minultakin se vei useita vuosia. Samoin meidät miehet ehkä opetetaan kestämään ja hyväksymään sellaista jota naiset nimittäisivät heti oitis perheväkivalaksi.”

(M2)

Kaikkien miesten mielestä suomalaisessa yhteiskunnassa oli näiden asioiden kohdalla paljon vikaa. Kaikki joutuivat kokemaan, että heitä ei mielellään hyväksytty lasten huoltajiksi, koska he olivat miehiä. Sosiaalitoimessa pidettiin naista, lasten äitiä parempana huoltajana lapselle. Varsinkin kahdessa kirjoituksessa oli paljon näitä kokemuksia ja tunteita. Miehet olivat joutuneet taistelemaan oikeuksistaan lapseen sosiaalitoimen ja jopa oikeuden kanssa. Tapauksessa, jossa äiti pahoinpiteli miehen lisäksi myös lasta, mies uskoi, että tällaista varmaan tapahtuu paljon, koska naisen ei uskota voivan olla vaarallinen omalle lapselleen. Myös se, että viranomaiset esimerkiksi sosiaalitoimessa ovat voittopuolisesti naisia, koettiin ongelmaksi. Miehet kokivat, että naistyöntekijät eivät ottaneet heitä tosissaan ja heitä väheksyttiin monissa tilanteissa. He eivät saaneet naisten taholta tasa-arvoista kohtelua. Miesten kokemuksen mukaan parisuhdeväkivalta nähdään yleisesti miesten tekemänä ja naisen kohtamana. Apua ei osattu antaa, jos asia olikin toisinpäin. Tämä on suuri haaste sosiaalitoimelle ja muille perhetasolla auttajille.

Naisten tekemä väkivalta kohdistui miehen lisäksi myös lapseen oikeastaan kaikissa miesten kirjoituksissa. Se sai myös miehet lopulta toimimaan. Kaikilla miehillä oli ollut perheneuvolakontakti, jossa olivat käyneet perheenä hakemassa apua. Väkivaltaa ei välttämättä nähty varsinaiseksi ongelmaksi, vaan tarkoituksena oli pitää perhe koossa hakemalla yhdessä apua. Miehet kokevat olevansa väkivallan kohteita, mutta he eivät silti

hakeneet itselleen apua väkivallan kohteina. He ottivat vastuun koko perheen auttamisesta ja sen koossa pitämisestä. Miehet olivat apua hakiessaan aktiivisia, mutta he kokivat, etteivät saaneet tarpeeksi ja oikeanlaista apua. He hakivat apua nimenomaan virallisilta tahoilta. Ystäville puhuttiin jälkeinpäin, ja muutenkin rehellinen ja avoin puhuminen asiasta auttoi myös miehiä kuten naisia.

7 Pohdinta

Monenlaiset kokemukset monista eri auttajatahoista kertovat systeemin monimuotoisuudesta ja selkeiden auttamiskäytäntöjen puutteista. Avun hakemista parisuhdeväkivallan kohteena vaikeutti monesti, että hakija ei ollut tietoinen, mistä apua olisi voinut hakea. Vanhemmat naiset, jotka eivät hakeneet apua, eivät välttämättä tienneet, mistä apua voisi pyytää, ja he jäivät sen vuoksi kokonaan ilman apua. Ennen kaikkea pitäisi lisätä yleistä tietoisuutta eri auttajatahoista, kuten turvakodeista ja kriisipuhelimista, jotta avun tarpeessa olevat parisuhdeväkivallan kohteet osaisivat ottaa yhteyttä oikeisiin tahoihin.

Nuoremmat naiset ja miehet hakivat apua avoimemmin, ja he myös kertoivat tilanteestaan julkisesti. He ottivat asian puheeksi, ja he myös tiesivät erilaisista auttamispaikoista kuten turvakodeista ja kriisikeskuksista. Niissä tarjottu apu oli pääsääntöisesti hyvää. Parisuhdeväkivallan kohteet otettiin hyvin vastaan, ja he saivat tilanteeseensa nähden tarpeellista ja välttämätöntä apua. Tarjolla pitäisi ehdottomasti olla enemmän erikoistuneita auttamispaikkoja niiden tarjoaman oikeanlaisen kriisiavun vuoksi.

Parisuhdeväkivallan kohteella on suuri kriisiavun tarve. Kun hän vihdoinkin päättää lähteä hakemaan apua tilanteeseensa, on tärkeää, että hänelle sitä myös tarjotaan heti. Jos avunhakija joutuu pettymään apua hakiessaan, ei hän välttämättä jaksa jatkaa avun hakemista. On aivan liikaa vaadittu, että avunhakija jaksaisi aktiivisesti vaatia itselleen apua, jos hänelle ei sitä kyetä ensimmäisestä paikasta tarjoamaan. On myös turhaa tarjota kriisitilanteessa olevalle ihmiselle aikaa esimerkiksi mielenterveystoimistosta kuukauden kuluttua. Voi olla, että siinä vaiheessa avunhakija on palannut takaisin suhteeseen, eikä irrottautuminen ole enää ajankohtaista.

Pitäisi siis olla enemmän tarjolla paikkoja, joihin voi kriisitilanteessa ottaa yhteyttä ja saada sieltä välittömästi apua. Ainakin pitäisi kyetä osoittamaan jokin taho, jonka puoleen voi kääntyä. Erilaiset auttavat puhelimet ovat tässä mielessä hyviä, niistä voi kysyä neuvoja omaan tilanteeseen, jos ei itse tiedä, mitä pitäisi tehdä. Oletuksena on tietysti, että langan toisessa päässä on ihminen, joka osaa myös vastata kysymyksiin. Parisuhdeväkivallan kohde ei kuitenkaan välttämättä pysty hyödyntämään puhelinta apuvälineenä. Hänellä ei välttämättä ole tilaisuutta soittaa niin, että pahoinpitelijä ei kuulisi.

Kotoa voisi olla myös helpompi lähtee väkivaltatilanteessa, jos olisi tietty, turvallinen paikka tiedossa, johon voisi mennä. Jos pakenee kotoa esimerkiksi tuttavien luokse, pahoinpitelijä voi löytää kohteensa helpommin, ja silloin vaarassa ovat kohteen lisäksi turvapaikan antajat. Jos pakenee paikkaan, jossa on ammattiapua tarjolla, pääsee myös heti purkamaan kokemuksiaan, ja saa fyysisen turvapaikan lisäksi henkistä apua ja tukea.

Auttamispaikkojen lisäksi pitäisi lisätä yleistä tietoisuutta väkivallan eri muodoista julkisessa keskustelussa. Yhtäältä parisuhdeväkivallan kohteiden olisi hyvä olla tietoinen parisuhdeväkivallan yleisyydestä ja rikosluonteesta, jotta he osaisivat ja uskaltaisivat hakea apua tilanteeseensa. Toisaalta tietoisuutta pitäisi lisätä myös auttajien keskuudessa, jotta he osaisivat tarttua paremmin itse ongelmaan, kun parisuhdeväkivallan kohde tulee hakemaan apua. Kaikki auttavissa ammateissa olevat, jotka joutuvat muodossa tai toisessa kohtaamaan parisuhdeväkivaltaa, tarvitsisivat koulutusta väkivallan kohteen tunnistamiseen ja auttamiseen. Vaikka parisuhdeväkivallan kohdetta ei osattaisi tai pystyittäisi kaikissa tahoissa auttamaan, pitäisi ainakin olla tietoisia sekä itse ongelmasta että paikoista, joihin heidät voi ohjata saamaan apua välittömästi.

Etenkin lääkärien ja poliisin rooli on tärkeä, koska heihin otetaan asian tiimoilta usein ensimmäisenä yhteyttä. Myös terapeutit ovat tärkeässä asemassa, sillä heidän luokseen usein ohjataan parisuhdeväkivallan kohteita. Jos lääkäri saa vastaanotolleen potilaan, jolla on vammoja, jotka voisivat viitata pahoinpitelyyn, pitäisi lääkärin ottaa väkivalta puheeksi rohkeasti. Parisuhdeväkivallan mahdollisuus olisi suljettava pois kysymällä siitä suoraan, vaikka jotkut saattavat siitä loukkaantua. Kuitenkin tärkeämpää olisi, että muutama väkivaltatapaus saataisiin päivänvaloon, vaikka joku saattaakin ottaa kysymisen tungettelevana.

Aineistossani oli myös useampi tapaus, jossa nainen reagoi kotona vallitsevaan tilanteeseen fyysisin oirein. Heidät olisi myös osattava tunnistaa potilaiden joukosta. Parisuhdeväkivallasta kysyminen voisi kuulua lääkärin rutiinikysymyksiin. Silloin sellainenkin ihminen, joka ei muuten osaa tai uskalla ottaa asiaa lääkärin kanssa puheeksi, voisi kertoa tilanteestaan, kun lääkäri olisi maininnut siitä ensin.

Poliisi tarvitsisi ennen kaikkea asennekasvatusta, jotta he ottaisivat parisuhdeväkivallan kohteet vakavasti. Rikosilmoituksen tekoon pitäisi ennemminkin kannustaa, sillä

pahoinpitely on rikos, tapahtuu se sitten julkisessa tai yksityisessä tilassa. Aineistoni perusteella voin sanoa, että parisuhdeväkivallan kohteilla oli vaikeuksia tulla uskotuksi, kun asiasta puhuttiin poliisin kanssa. Rikosilmoitusta ei mitenkään rohkaistu tekemään. Kun mies joutui naisen pahoinpitelemäksi, ei apua ole tarjottu senkään vertaa kuin naiselle. Miehellä ei ollut uskottavuutta parisuhdeväkivallan kohteena poliisin silmissä. Asennekasvatuksen ja koulutuksen avulla poliisit voisivat oppia ymmärtämään parisuhdeväkivallan dynamiikkaa paremmin, ja he osaisivat puuttua oikeaan ongelmaan sekä kohdata tilanteen osapuolet pahoinpitelijänä ja pahoinpideltynä, ei esimerkiksi perheriidan osapuolina, jossa kumpikin osapuoli nähdään yhtä syyllisenä.

Myös esimerkiksi perheneuvolassa, jossa toimitaan usein verkostotyön menetelmin, väkivalta olisi huomioitava, ja kaikkien osapuolien näkemys kuultava. Tärkeää olisi, että auttamisen käytännöt olisivat jokaisen organisaation sisällä selkeät, että auttajilla olisi tietty näkemys, jonka mukaan he toimisivat. Parisuhdeväkivaltaan pitäisi ottaa selkeästi kielteinen kanta, ja jokaisen väkivaltaisen parisuhteen osapuolien kanssa työskentelevän auttajan pitäisi toimia sen periaatteen mukaan.

Tärkeää on saada väkivallan kohde turvaan ja eroon väkivallasta, mutta jos väkivallan tekijään ei kohdisteta mitään toimenpiteitä, hän saa hiljaisen hyväksynnän toiminnalleen, ja hyvin todennäköisesti hän myös jatkaa toimintaansa toisten puolisoitten kanssa. Jos väkivallan tekijä saisi syytteen rikoksesta ja hänet ohjattaisiin saamaan apua, suuremmalla todennäköisyydellä hänen toimintaansa saataisiin edes jonkinlaista muutosta. Jos tekijä ei tunnista ongelmaansa, eikä hän halua saada apua, on hänen auttamisensa vaikeaa. Rikossyyte voisi kuitenkin toimia joidenkin kohdalla pelotteena ja kannustuksena oman toiminnan muuttamiseen. Lisäksi myös väkivallan tekijöiden auttamista pitäisi entisestään lisätä, ja tehdä se näkyvämmäksi.

Jos perheessä on lapsia, ei heitäkään pitäisi jättää huomioimatta, kun suunnitellaan apua väkivaltaperheelle. Jos lapsi on kotona joutunut todistamaan väkivaltaa, olisi hyvä, että hän saisi myös tuoda esiin kokemuksiaan asiantuntevan aikuisen läsnä ollessa. Kukaan aineistoni ihmisistä ei kerro mitään erillisestä lasten auttamisesta. Tapauksissa on ilmeisesti katsottu, että tilanteen paraneminen kotona on riittänyt lasten auttamiseksi. Voi olla, että lapset eivät reagoi tilanteeseen mitenkään erityisesti juuri sillä hetkellä, mutta jos he eivät saa käydä

avoimesti läpi kokemuksiaan, he saattavat kantaa sisällään taakkaa, joka purkautuu myöhemmin erilaisina ongelmina.

Jotkut väkivaltaisesta parisuhteesta lähteneet saivat jälkihoitoa, esimerkiksi terapia- tai perheneuvolakäyntejä. Joidenkin kohdalla jälkihoito jäi kokonaan, kun tilanne saatiin muutettua: sen katsottiin riittävän avuksi. Kertomisen ja kokemusten jakamisen tarve oli kuitenkin ilmeistä, sillä vaikka erosta on kulunut jo useampia vuosia, siitä haluttiin kertoa kirjoittamalla. Jos lääkäri määrää naisen muuttamaan kotoaan, olisi erittäin tärkeää, että tarjottaisiin myös jotakin muuta auttamistahoa, jossa voisi käydä kertomassa omista kokemuksistaan. Vaikka ero muuttaakin tilanteen parempaan suuntaan, ei se silti poista niitä kokemuksia, joita väkivallan kohde on kokenut suhteen aikana.

Keskusteluavun tarjoaminen on yhtä tärkeää parisuhdeväkivallan kohteelle kuin konkreettisen turvapaikan tarjoaminenkin pidemmällä aikavälillä. Jotta väkivaltaisesta parisuhteesta voisi päästä yli henkisesti, tarvitaan kuuntelijaa. Myös väkivallan kohteen lähipiiri voi auttaa kuuntelemalla ja kannustamalla, mutta ammattiapu on tärkeää, jotta kohde ei kuormittaisi läheisiään liikaa. Kaikki eivät edes pysty kuuntelemaan vaikeita kokemuksia. Samoin kuin auttajien myös lähipiirin pitäisi puuttua väkivaltaongelmaan heti kun se huomiodaan. Vaikka toisten parisuhteeseen tunkeutuminen voi tuntua vaikealta, on ajateltava heikomman etua. Jos parisuhdeväkivallan kohde ei ole tarpeeksi vahva hakeakseen itselleen apua, olisi tärkeää, että läheiset ihmiset voisivat auttaa häntä ammattiauttajien luokse.

Miehiä väkivallan kohteina pitäisi tutkia lisää, koska oma aineistoni on miesten osalta todella suppea. Kuitenkin sain peräti kolme kirjoitusta nuorehkoilta miehiltä ja isiltä. Se osoittaa, että heitä on myös meidän yhteiskunnassamme. He itse kokivat, että heidän ongelmansa on marginaalinen, ja he halusivat ääntään enemmän kuuluviin. Heidän ongelmansa pitäisi myös tehdä näkyvämmäksi nyt kun parisuhdeväkivalta naisiin kohdistuvana on saanut jo entistä enemmän sijaa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa. Vaikka entistä enemmän puhutaan myös naisten aggressiosta, sitä ei ole kohdistettu tarpeeksi selkeästi koskemaan myös parisuhteen sisälle kuuluvaksi ilmiöksi.

Yhteiskunnan pitäisi tarjota erilaisia auttamisvaihtoehtoja, jotta kukin voisi valita itselleen sopivimman auttamistavan. Uusi tämän vuoden alusta voimaan tullut laki lähestymiskiellon

muuttamisesta on askel oikeaan suuntaan. Perheen sisäistä lähestymiskielloa on käytettykin jo jonkin verran, ensimmäisen puolentoista kuukauden aikana jätettiin yksitoista hakemusta perheen sisäisestä lähestymiskiellosta. Se siirtää vastuuta väkivaltaisesta parisuhteesta enemmän pahoinpitelijälle, koska väkivallan kohde ei enää ole se, jonka on poistuttava omasta kodistaan, jos hän haluaa päästä eroon väkivallasta. Aikaisemmin tätä mahdollisuutta ei ole ollut, joten vastuu suhteen lopettamisesta on siinä mielessä ollut aina väkivallan kohteella: harvemmin väkivaltainen osapuoli lähtee hakemaan apua perheen tilanteeseen.

Vastuu teoista on lopulta aina yksilöllä itsellään. Parisuhdeväkivalta ei lopu ennen kuin kaikki väkivallan tekijät sen lopettavat. Tekijät olisi entistä enemmän saatava vastuuseen teoistaan, jotta heille voitaisiin tarjota apua väkivallan lopettamiseksi. Kuitenkin niin kauan kuin yksikin ihminen käyttää väkivaltaa toisen alistamiseksi, tarvitaan yhteiskunnan puuttumista ja avun tarjoamista heikommalle osapuolelle. Vaikka ihmisellä on vastuu suojella itseään, parisuhdeväkivallan kohde on monesti niin alistetussa asemassa, että hän ei pysty siihen itse. Sen vuoksi tarvitaan läheisten ihmisten tuen ja puutumisen lisäksi sekä yhteiskunnan tuomitsevaa asennetta parisuhdeväkivaltaa kohtaan että sen tarjoamia erilaisia toimivia auttamisjärjestelmiä, jotta parisuhdeväkivallan kohteet saataisiin mahdollisimman pian oikeanlaisen avun piiriin pois väkivallan vaikutuspiiristä.

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Apo, Satu (1995) Naisen väki: tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta. Helsinki: Hanki ja jää.

Bancroft, Lundy & Silverman Jay G. (2002) The batterer as parent: addressing the impact of domestic violence on family dynamics. Thousand Oaks: Sage Publications.

Barnett, Ola W. & LaViolette, Alyce D. (1993) It could happen to anyone: why battered women stay. Newbury Park: Sage Publications.

Bowker, Lee H. (1984) Coping with wife abuse: personal and social networks. Teoksessa Roberts, Albert R. (eds.) Battered women and their families: intervention strategies and treatment programs. New York: Springer Publishing Company, 168-191.

Cooley, Cynthia S. with Severson, Kathleen (1993) Establishing feminist systemic criteria for viewing violence and alcoholism. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) Battering and family therapy: a feminist perspective. Newbury Park: Sage Publications, 217-226.

Eisikovits, Zvi & Buchbinder, Eli (2000) Locked in a violent embrace: understanding and intervening in domestic violence. Thousand Oaks: Sage publications.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Geller, Janet A. & Wasserstrom, Janice (1984) Conjoint therapy for the treatment of domestic violence. Teoksessa Roberts, Albert R. (eds.) Battered women and their families: intervention strategies and treatment programs. New York: Springer Publishing Company, 33-48.

Gordon, Judith S. (1996) Community services for abused women: a review of perceived usefulness and efficacy. Journal of family violence 11 (4), 315-329.

Hanmer, Jalna (1996) Women and violence: commonalities and diversities. Teoksessa Fawcett, Barbara, Featherstone, Brid, Hearn, Jeff & Toft, Christine (eds.) Violence and gender relations: theories and interventions. London: Sage publications, 7-19.

Hannonen, Pirkko (2001) Vanhemmuus perheväkivaltaperheissä. Teoksessa Ojuri, Auli (toim.) Hukasta kukkaan: naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29, 69-91.

Hansen, Marsali (1993) Feminism and family therapy: a review of feminist critiques of approaches to family violence. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) *Battering and family therapy: a feminist perspective*. Newbury Park: Sage Publications, 69-81.

Hansen, Marsali & Goldenberg, Irene (1993) Conjoint therapy with violent couples: some valid considerations. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) *Battering and family therapy: a feminist perspective*. Newbury Park: Sage Publications, 82-92.

Hart, Barbara J. (1993) The legal road to freedom. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) *Battering and family therapy: a feminist perspective*. Newbury Park: Sage Publications, 13-28.

Harway, Michèle & Hansen, Marsali (1993) An overview of domestic violence. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) *Battering and family therapy: a feminist perspective*. Newbury Park: Sage Publications, 1-12.

Harway, Michèle & Hansen, Marsali (1993) Therapist perceptions of family violence. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) *Battering and family therapy: a feminist perspective*. Newbury Park: Sage Publications, 42-53.

Hearn, Jeff (1996) Heteroseksuaalinen väkivalta lähipiirin naisia kohtaan: sukupuolistunut väkivalta miesten kertomuksissa. *Suomennos Sinikka Nerweyi*. *Janus* 1 (4), 39-55.

Hearn, Jeff (1998) *The violences of men: how men talk about and how agencies respond to men's violence to women*. London: Sage Publications.

Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (1998) *Usko, toivo, hakkaus*. Helsinki: Tilastokeskus.

Homer, Marjorie, Leonard, Anne & Taylor, Pat (1985) *Personal relationships: help and hindrance*. Teoksessa Johnson, Norman (eds.) *Marital violence*. London: Routledge, 93-108.

Homes, Mark (1993) Ryhmäterapiaa pahoinpitelijöille: feministinen malli. *Suomennos Marjo Oikarinen*. *Tasa-arvojulkaisuja*. Sarja C: Työraportteja 5/1993. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Husso, Marita (1994) Parisuhdeväkivalta ja pahoinpidelty ruumis. Teoksessa Heinämaa, Sara & Näre, Sari (toim.) *Pahan tyttäret*. Tampere: Gaudeamus, 130-144.

Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta: lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.

Johnson, Norman (1985) Police, social work and medical responses to battered women. Teoksessa Johnson, Norman (eds.) *Marital violence*. London: Routledge, 109-123.

Jokinen, Arja (2000) Narratiivit muutostyön resurssina: naisten kertomusten muotoutuminen turvakodissa käytävissä keskusteluissa. Teoksessa Jokinen, Arja &

Suoninen, Eero (toim.) Auttamistyö keskusteluna: tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 131-166.

Jokinen, Arto (2000) Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.

Keskinen, Suvi (1996) Väkivaltainen avioliitto naisten omaelämäkerroissa. Naistutkimusraportteja 3/1996. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kirkwood, Catherine (1993) Leaving abusive partners. London: Sage Publications.

Kivinen, Kirsti & Kivinen, Lasse (1999) Auttamisen murros. Helsinki: Suomen mielenterveysseura SMS-julkaisut.

Klingbeil, Karil S. & Boyd, Vicki D. (1984) Emergency room intervention: detection, assessment, and treatment. Teoksessa Roberts, Albert R. (eds.) Battered women and their families: intervention strategies and treatment programs. New York: Springer Publishing Company, 7-32.

Korkeela-Leppälä, Tuula (2001) Naisen ambivalenssi perheväkivaltaa sisältävässä parisuhteessa. Teoksessa Ojuri, Auli (toim.) Hukasta kukkaan: naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29, 25-51.

Koski, Helena (1999) Ulos ansasta: apua perheväkivaltatilanteisiin. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kurri, Katja & Wahlström, Jari (2000) Moraalin vuorovaikutuksellinen rakentaminen perheväkivaltakeskustelussa. Teoksessa Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (toim.) Auttamistyö keskusteluna: tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 167-188.

L 30.7.2004/711. Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta. [Viitattu 4.3.2005.] Saatavilla www-muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040711>.

Laaksamo, Elli-Maija (2001) Kuuluuko äiti, näkykö isä? Vanhemmuus ja väkivalta perheessä. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.) Perheväkivallan varjossa: raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 98-122.

Lahti, Minna (2001) Domesticated violence: the power of the ordinary in everyday Finland. Helsinki: Cultural Anthropology, University of Helsinki.

Lehtinen, Ulla & Mekhane, Minna (1997) Rikottu elämä: nainen - irti perheväkivallasta. Hyvinkää: Hyvinkään terveydenhuolto-oppilaitoksen julkaisuja 1/97.

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka (1999) Naisiin kohdistuva väkivalta. Helsinki: Kirjayhtymä.

Liss, Marsha B. & Butts Stahly, Geraldine (1993) Domestic violence and child custody. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) Battering and family therapy: a feminist perspective. Newbury Park: Sage Publications, 175-187.

Lundgren, Eva (1993) Våldets normaliseringsprocess. Stockholm: ROKS.

Lundgren, Eva (1994) Handen som slår och smekar – hur kön och sexualitet skapar varann. Teoksessa Liljeström, Marianne, Markkola, Pirjo & Mäenpää, Sari (red.) Kvinnohistoriens nya utmaningar: från sexualitet till världshistoria. Tampere: Tampereen yliopisto, Historiatieteen laitoksen julkaisuja 17.

Mahoney, Martha R. (1994) Victimization or oppression? Women's lives, violence, and agency. Teoksessa Albertson Fineman, Martha & Mykitiuk, Roxanne (eds.) The public nature of private violence: the discovery of domestic abuse. New York: Routledge, 59-92.

Mikkonen, Salla & Mönkkönen, Mira (2002) Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista: miten naiset puhuvat vertaisryhmässä? Sosiaaliturva, 13, 8-9.

Notko, Marianne (2000) Väkivalta parisuhteessa ja perheessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 11.

Nousiainen, Virve (1996) Onko naiselle tilaa – kokemuksia perheväkivallasta ja terapiasta. Perheterapia 3, 21-27.

Nousiainen, Virve (1998) Perheväkivalta perheterapiassa. Teoksessa Kiviaho, Pirkko (toim.) Puheenvuoroja naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tasa-arvojulkaissuja 3/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 18-22.

Nylund, Marianne (1996) Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Kotakari, Ulla & Nylund, Marianne (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino, 193-205.

Nyqvist, Leo (2001) Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28.

Ojuri, Auli (1998) Ikkuna turvakotiin: selvitys turvakotien toimintaedellytyksistä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Ojuri, Auli (2001) Kokemuksia naisten selviytymisryhmistä: ryhmät selviytymisvaiheen työmenetelmänä. Teoksessa Ojuri, Auli (toim.) Hukasta kukkaan: naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29, 93-94.

Ojuri, Auli (2004) Väkivalta naisen elämän varjona: tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilasta ja selviytymisestä. Acta Universitatis Lapponiensis 77. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Peltonen, Ulla-Maija (1996) Punakapinan muistot: tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Peltoniemi, Teuvo (1984) Perheväkivalta. Helsinki: Otava.

Perttu, Sirkka (1998) Ryhmät väkivaltaa kokeneiden naisten tukena: päänavausilloissa koettua. Teoksessa Kiviaho, Pirkko (toim.) Puheenvuoroja naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tasa-arvojulkaissuja 3/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 67-71.

Perttu, Sirkka (1998) Vanhuksiin kohdistuva väkivalta ikääntyvien naisten kysymyksenä. Teoksessa Kiviaho, Pirkko (toim.) Puheenvuoroja naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tasa-arvojulkaissuja 3/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 23-28.

Perttu, Sirkka (1999) Perheväkivalta auttamistyössä: opas ammattihenkilöstölle. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 21.

Perttu, Sirkka (2002) Naisen selviytymisprosessi ja sen tukeminen. Teoksessa Rautava, Marie & Perttu, Sirkka (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Stakes/Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti, 84-102.

Perttu, Sirkka (2002) Väkivallan tunnistaminen ja puheeksiottaminen. Teoksessa Rautava, Marie & Perttu, Sirkka (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Stakes/Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti, 64-83.

Perttu, Sirkka & Pyykkö, Airi (2002) Auttajan rooli ja voimavarat. Teoksessa Rautava, Marie & Perttu, Sirkka (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Stakes/Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti, 133-141.

Piispa, Minna (2004) Väkivalta ja parisuhde: nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Helsinki: Tilastokeskus.

Pitkänen, Kati (2002) Naisten linjalla puhutaan väkivallasta. *Sosiaaliturva* 13, 5-7.

Pitkänen, Kati (2002) Perheväkivaltaan on puututtava heti. *Sosiaaliturva* 13, 13-14.

Pohjola, Anneli (1994) Elämän valttikortit? Nuoren aikuisen elämänselämä toimeentulotukea vaativien tilanteiden varjossa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 5. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Pohjola, Anneli (2002) Pahan säikeitä auttamistyössä. Teoksessa Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.) Pahan kosketus: ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-kustannus, 42-62.

Register, Elizabeth (1993) Feminism and recovering from battering: working with the individual woman. Teoksessa Hansen, Marsali & Harway, Michèle (eds.) *Battering and family therapy: a feminist perspective*. Newbury Park: Sage Publications, 93-104.

Roberts, Albert R. (1984) Crisis intervention with battered women. Teoksessa Roberts, Albert R. (eds.) Battered women and their families: intervention strategies and treatment programs. New York: Springer Publishing Company, 65-83.

Roberts, Albert R. (1984) Police intervention. Teoksessa Roberts, Albert R. (eds.) Battered women and their families: intervention strategies and treatment programs. New York: Springer Publishing Company, 116-128.

Saarikoski, Helena (2001) Mistä on huonot tytöt tehty? Helsinki: Tammi.

Saksa, Erkki (1993) Ja eron julma terä leikkasi: raportti huolto- ja tapaamisriidoista. Lempäälä: Erkki Saksa.

Soininen, Marja-Liisa (2002) Väkivaltatyön oppimisprosessin tukeminen. Teoksessa Rautava, Marie & Perttu, Sirkka (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Stakes/Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti, 142-151.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1990) Basics of qualitative research. Grounded theory: procedures and techniques. Newbury Park: Sage Publications.

Sullivan, Cris M. & Cain, Debra (2004) Ethical and safety considerations when obtaining information from or about battered women for research purposes. Journal of interpersonal violence 19 (5), 603-618.

Teays, Wanda (1998) Standards of perfection and battered women's self-defense. Teoksessa French, Stanley G., Teays, Wanda & Purdy, Laura M. (eds.) Violence against women: philosophical perspectives. Ithaca: Cornell University Press, 57-75.

Tuorila, Helena (2000) Apua uhrien ehdoilla: tutkimus Suomen rikosuhripäivystyksen vaikuttavuudesta. Raportteja 25. Helsinki: Stakes.

Tyynismaa, Minna & Salo, Markku (1997) Valtakunnallinen Mobile-tutkimus. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan yksikkö.

Usko, toivo, apu. (2003) Etelä-Suomen läänin kunnille osoitettu palvelukysely 2002. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti 1998-2002. Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto. Hämeenlinna: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Vesivalo, Olli (toim.) (1993) Perheväkivallan kohtaaminen: YK:n ammattiauttajan käsikirja. Tasa-arvojulkaisuja. Sarja C: Työraportteja 3/93. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Virjonen, Kaija (1994) Ammatillisen auttamistyön lähtökohtia sosiaali- ja terveystyössä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Wilkerson, Abby L. (1998) "Her body her own worst enemy": the medicalization of violence against women. Teoksessa French, Stanley G., Teays, Wanda & Purdy, Laura M. (eds.) Violence against women: philosophical perspectives. Ithaca: Cornell University Press, 123-135.

Elektroniset lähteet

Tukiasema.net. (2005a) [Viitattu 4.3.2005.]

<http://www.tukiasema.net/teemat/artikkeli.asp?termi=1&docid=230>.

Tukiasema.net. (2005b) [Viitattu 4.3.2005.]

<http://www.tukiasema.net/teemat/artikkeli.asp?termi=1&docid=235>.

Liite 1. Kirjoituspyyntö

PARISUHDEVÄKIVALLAN KOHTEEN AUTTAMINEN

Kirjoita kokemuksistasi

Oletko kokenut väkivaltaa parisuhteessasi? Oletko hakenut tilanteeseesi apua, ja jos olet, niin mistä olet sitä hakenut? Mikä tai kuka sai sinut hakemaan apua? Saitko apua, kun sitä tarvitsit? Millaista tarjottu apu on ollut?

Teen Jyväskylän yliopistossa pro gradu-tutkimusta parisuhdeväkivallan kohteiden auttamiskokemuksista. Parisuhdeväkivallalla tarkoitan parisuhteen toisen osapuolen kumppaniinsa kohdistamaa väkivaltaa, joka voi olla niin fyysistä kuin henkistäkin. Parisuhdeväkivallan kohde on ihminen, joka on kokenut väkivaltaa kumppaninsa taholta.

Voit kertoa kokemuksistasi esimerkiksi viranomaisten, läheisten ihmisten tai molempien tarjoamasta avusta. Kerrothan myös, milloin olet hakenut apua: onko kokemuksesi tuore vai jo kaukaisempi muisto. Kirjoituksen muoto on täysin vapaa, mutta mainitsethan ikäsi ja sukupuolesi. Voit kirjoittaa joko omalla nimelläsi tai nimimerkillä. Kirjoituksesi käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, ja se tulee ainoastaan tutkimuskäyttöön. Kirjoituksen osia voidaan julkaista nimettömänä tutkimuksen yhteydessä.

Voit lähettää kirjoituksesi heinäkuun loppuun mennessä joko sähköpostitse osoitteeseen esmajuli@cc.jyu.fi tai postitse:

Essi Julin

Ailakinkatu 16 a 1

40100 Jyväskylä